

številka 16

december 2010

Tema

Samomor

Šola

Glb-t-učitelji/ce

Vojska

Vprašaj in govori

Intervju

Michael Stock

Maja Pan

Za Narobe ni potrebno plačati.

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

narobe

Na naslovnici je znamenita magično realistična slika »Biciklista« ameriškega gejevskega umetnika Paula Cadmusa. Slika je nastala leta 1933, Cadmusova dela pa so bila predstavljena v sklopu razstave »Here! Queer!: Umetnost in homoseksualnost«, ki je v novembru potekala v Kulturnem klubu Q na Metelkovi.

Zadnje ...

Eltonu Johnu (62) in njegovemu možu Davidu Furnishu (48) se je za božič s pomočjo nadomestne matere rodil sin Zachary. V sporočilu za medije sta povedala, da je Zachary »zdrav in močan«, onadva pa srečna in vesela. Kaj si je ob tej novici mislil George Michael, ne vemo. Si pa mislimo.

Sodišče v Ugandi je odločilo, da ugandski mediji ne smejo objavljati seznamov domnevnih homoseksualcev, kot je to pred časom storil ugandski dnevnik Rolling Stones. Tega so tožili trije borci za pravice istospolno usmerjenih. Na sodišču so poročali, da so bili ljudje s seznama po objavi žrtve napadov, saj so k temu spodbujali sami mediji – eden od časopisov je, na primer, ta seznam naslovil s pozivom »Obesite jih!«

Tožniki, ki jim mora Rolling Stones izplačati 500 evrov odškodnine, sodbo označujejo kot prelomno in menijo, da medijem postavlja nov standard: obravnavo homoseksualcev kot človeških bitij.

Hrvaška vlada je napovedala, da bo aprila opravila popis prebivalstva. Državljanom se na popisu ne bo potrebno izrekati o narodnosti in veroizpovedi, če tega ne bodo želeli, bodo pa zato državljane poleg vprašanja o zakonskem stanu spraševali o vrsti skupnosti, v kateri živijo. Na voljo pa bodo imeli naslednje odgovore: zakonska skupnost, izvenzakonska skupnost, istospolna skupnost ali nobena izmed teh. Odgovor na vprašanje je obvezen, da s tem posegajo v posameznikovo intimo pa očitno še nikomur ni prišlo na misel. Prav tako se jim ne zdi problematično takšno posredno povpraševanje po spolni usmerjenosti, ki je v homofobični državi, za kakršno velja Hrvaška, še toliko bolj vprašljivo...

Češka naj bi pri preverjanju prosilcev, ki za azil zaprosijo na osnovi svoje spolne usmerjenosti, uporabljala sporno metodo, imenovano »falometrično testiranje«. Prosilci si tako ogledajo pornografski film s prizori heteroseksualne spolnosti, nadzorniki pa preverjajo, ali se pri tem vznemirijo ali ne in na ta način poskušajo ugotoviti, ali je nekdo res istospolno usmerjen. Evropska komisija je prakso označila za ponižujočo in Češko pozvala, naj z njo preneha.

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik IV, številka 16
December 2010

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar
[narobe.urednik@gmail.com]

Sodelovali so: Aleš Zobec, Ana Janjevak, Anamarija Šporčič – Janis, Andrej Zavrl, Hannes Dollinger, Helena Janečič, Irena Woelle, Jasna Magič, Katarina Majerhold, Ksenija Zubković, Lothar Orel, Luka Pieri, Mihael Topolovec, Mitja Blažič, Rok Podkrajšek, Suzana Tratnik, Viki Kern, Zala Hriberšek, Zoran Rodic
[e-naslovi uredništva na www.narobe.si]

Lektorica: Zala Hriberšek

Urednica fotografije: Nada Žgank
Slika na naslovnici: Paul Cadmus
Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljevac

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni pomoči ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani), Urada RS za mladino in Urada za mladino MOL.

 creative commons slovenija
[priznanje avtorstva + nekomercialno].

Za *Narobe* ni potrebno plačati.

Naročite si *Narobe* na dom po pošti

www.narobe.si

[rubrika: naročanje]

Narobe na

www.facebook.com

[išči: Revija Narobe]

ZAMIŠLJENE RESNICE

Sredi decembra je Ben Brown za BBC News intervjuval britanskega političnega aktivista in blogerja Jodyja McIntyreja. Jody je hendikepirana oseba – na vozičku je zaradi multiple skleroze. Po študentskih protestih v Londonu, ki so potekali zaradi napovedanih povišanj šolnin, se je na internetu pojavil posnetek, na katerem Jodyja med protesti štirje policisti brutalno potegnejo z vozička in ga – povsem nemočnega – zvlečejo čez cesto na drugo stran.

Novinar ga je na začetku intervjuja vprašal, če je res, da se je z vozičkom vozil proti policajem. McIntyre je odgovoril: »Mislim, da je opravičevanje tega, da je policija hendikepirano osebo potegnila z vozička in jo vlekla čez cesto na drugo stran, smešno, in presenečen sem, da ste pravkar želeli storiti prav to.« A novinar ni odnehal: »Torej ni res, niste se vozili proti policiji?« McIntyre mu je nato pojasnil, da vozička fizično ne more premikati sam. Porival ga je njegov brat. »S posnetka pa je povsem jasno, da nikogar nisem ogrožal,« je še dodal. Po vsem tem, ko smo gledalci izvedeli, da se McIntyre ne more premikati sam in da nima nikakršne fizične moči, ga je novinar še vedno vprašal: »Ste morda v policijo metali kakšne predmete?« McIntyre je mirno odgovoril, da v policijo ni metal ničesar. Ampak novinar še vedno ni odnehal: »Ali ste morda vpili kakšna žaljiva gesla?« McIntyre, ki zaradi multiple skleroze težko govori, je izgubil živce: »Ali res mislite, da človek z multiplo sklerozo na vozičku lahko kakorkoli ogrozi vojsko oboroženih policajev?« Na vprašanje ni dobil odgovora, novinar pa je še kar naprej želel dokazati resnico, ki si jo je zamislil v svoji glavi: »Ampak zase pravite, da ste revolucionar,« je zatrdil. McIntyre odgovo-

ri: »To je beseda, to ni fizično dejanje, s katerim bi lahko napadel policijo.«

Ves ta novinarski fiasko me je spomnil na baje paradno oddajo RTV »Pogledi Slovenije«, v kateri je novinar Bojan Traven s prižgano kamero vstopil v pisarno Urada za enake možnosti in trdil, da je njihova pisarna javni prostor in zato tam lahko nenapovedano snema. (Le zakaj je potem sprva snemal na skrivaj?) Ker direktorice ni bilo v pisarni, je svoj prispevek sklenil z namigom, da so prijetni pomladni sončni dnevni kot nalašč za sprehod po Ljubljani. Ni ga zanimalo, ali je direktorica morda na službenem sestanku izven hiše. Edino dokazilo, da nekdo dela, naj bi bilo dejstvo, da sedi v svoji pisarni. Podobno kot BBC-jev novinar je imel svojo zamišljeno resnico – ki jo je pač »dokazal« s populističnim paberkovanjem. Slednjega je v slovenskih medijih kolikor želite. Eden od novinarjev v desničarskem (oprostite: medijsko-pluralizirano-uravnoveženem) mediju je reportažo z letošnje Parada ponosa sklenil z besedami: »Na paradi sem zdržal do začetka rajanja. S seboj sem imel listek z napisom »*Tut jst sm lezbika*«. A si ga nisem pripel na prsi, pa ne zato, ker bi se bal, da me bodo zaradi sovražnega govora prijeli policisti ali pretepli geji, pač pa zato, ker sem se bal, da bi me naskočile lezbijke. Pa med njimi ni bilo niti ene greha vredne.« Zaključek tega zapisa naj bi bil zabaven – in verjetno so se kakšni heteroseksistični prasci ob tem celo nasmejali. Meni pa tovrstno pisanje in opisani novinarski fiaski sporočajo le eno: novinarstvo (v Sloveniji) je danes ... *u kurcu*.

Ostane nam samo še to, da bomo aktivistične blogje. In depeše, ki nam jih pošilja Julian Assange.

ROMAN KUCHAR, UREDNIK

Kazalo

-
- 2 **Novice od tu**
  - 5 **Novice od tam**
  - 7 **Slovnica**
Intervju
  - 8 **Michael Stock: Razglednica očetu**
  - 11 **Zgodilo se je pred ...**
Tema
  - 12 **Skočil bom z mostu, oprosti**
Kolumna
  - 16 **Mitja Blažič: Dragi dedek Mraz! Woof!**
  - 17 **Suzana Tratnik: O dvomu in dobrem filmu**
Šola
  - 18 **Oprostite, gospa učiteljica, ste lezbijka?**
  - 18 **Neznosna lahkost molka**
Vojaščina
  - 21 **Homoseksualci v vojski – dosežek ali problem?**
  - 23 **Slovenska vojska o homoseksualnosti**
Kamp (iranje)
  - 24 **Camp naš vsakdanji**
Knjiga
  - 25 **Lambda 1990 – 2010**
  - 27 **Gaygogreen**
Plošča
  - 28 **The Toronto Drug Bust – znoj, bleščice in rockenrol**
Film
  - 30 **Festival lezbičnega in gejevskega filma**
  - 31 **Dennis Todorović: E, moj Saša**
Slika
  - 35 **Razstava avto/portretov sedmih aktivistk**
  - 36 **Razstava »Here! Queer!« in Dare Zatlter – Dan**
Teater
  - 38 **Pedri in transi, plesalci in prevajalci**
  - 39 **Slovarček**
Intervju
  - 40 **Maja Pan: Iz dobre družine sem bila ...**
Pet dobrih
  - 43 **Nataša Sukič priporoča ...**
Historija
  - 44 **Lezbična ljubezen v Rimu**
  - 45 **Adventures of Horny Dyke**
Manimanimani
  - 46 **Ljubzensko razmerje med trgom in gblt-skupnostjo**

MITJA BLAŽIČ

Prvih deset let OIS EUROGAMES V LJUBLJANI?

Po desetih letih delovanja, številnih planinskih izletih, kolesarskih podvigih in pohodih, letih organizirane redne rekreacijske vadbe badmintona, bovlina, teka, plavanja, odbojke in plesa, po številnih uspešnih nastopih na mednarodnih športnih dogodkih, kot so EuroGames, Gay Games in Outgames, z več kot ducatom osvojenih odličij, potem ko so nekajkrat tudi sami v okviru Parade ponosa organizirali mednarodni turnir v bovlingu, je edina lgbt-športno-rekreacijska skupina letos svoj obstoj in delo formalizirala ter postala Športno društvo Out in Slovenija.

Out in Slovenija je nastala skoraj naključno, leta 2000, na pobudo Ricka Goldberga iz ZDA, aktivnega člana tamkajšnje Out in Connecticut. »Pri vas ste tako 'outdoor', zakaj ne bi stopili skupaj in ustanovili neformalno lgbt-športno skupino?« je predlagal prijatelju, ustanovnemu očetu Out in Slovenija Bojanu. In tako je v nekaj mesecih nastala www.outinslovenija.com. Z mavričnim kozolcem, elektronskim poštnim seznamom in s prvimi planinskimi aktivnostmi. Glavni namen je bil druženje v varnem okolju, ki ni ne skupina za samopomoč ne gejevski lokal, ampak mesto, kjer se prvenstveno srečaš zaradi rekreacije, a se hkrati ni treba bati neprijetnih vprašanj in mučnih situacij, ko beseda nanese na homoseksualnost. Ravno nasprotno, vprašanja so dovoljena in zaželena, izkušnje soljudi pa mnogokrat pomagajo pri iskanju lastnih odgovorov. Nekaj sto članic in članov je v prvih letih prineslo vse več potreb, tudi takih zunaj športno-rekrea-

ktivnega področja. In tako je leta 2003 nastalo Društvo DIH, Out in Slovenija pa njegova športno-rekreativna sekcija. In medtem ko je Out in Connecticut že pred leti zaprl svoja vrata, je Out in Slovenija svoj obstoj septembra lani nadgradila, se osamosvojila od DIH-a in zaživela kot samostojno lgbt-športno društvo. Prvo pri nas. Zakaj samostojna pot, smo vprašali predsednika Out in Slovenija in zadnja štiri leta tudi člana izvršnega odbora Evropske gejevske in lezbične športne zveze – EGLSF Andreja Pišla.

Polformalno delovanje v okviru sekcije nekega društva je sicer zelo privlačno, ker gre predvsem za druženje in zabavo, vendar to-

vrstna organizacijska oblika ne nudi možnosti za nadgradnjo, za napredovanje. Na srečanju EGLSF leta 2006 v Madridu sem spoznal, kaj vse se da narediti, če deluješ formalno, organizirano, strukturirano in samostojno. Madžari so v tem smislu odlični zgled. Po udeležbi na EuroGames v Münchnu leta 2006 so se ob pomoči nemških in nizozemskih lgbt-športnih klubov uspeli tako dobro organizirati, da bodo leta 2012 gostitelji evropskih športnih iger EuroGames. Osamosvojitve nam bo torej omogočila bolj organizirano, sistematično in fokusirano delo na projektih in vsebinah, več pa bo tudi možnosti za pridobitev sredstev na javnih razpisih za šport. V ta namen se nameravamo letos včlaniti tudi v nekaj športnih or-

Svetovni dan boja proti aidsu

foto: Nada Žgank/Memento

Prvi december so pri Društvu informacijski center Legebitra obeležili z oblikovanjem velike, žive rdeče pentlje na Prešernovem trgu v Ljubljani. Zaradi hladnega vremena in sneženja je 25-metrski rdeči trak razvila le peščica kaveljev in korenin, kljub temu pa so uspešno opozorili na problematiko širjenje virusa HIV. V zadnjih letih je tudi v Sloveniji naraslo število novo odkritih okužb z virusom HIV, kljub temu pa je število testiranj na HIV še vedno nizko. Pri Legebitri so z akcijo, je potekala v okviru nacionalne

kampanje HIV/aids preventive »Prenašaj sporočilo, ne virusa«, želeli opozoriti tudi na to, da so osebe, ki živijo s HIV-om oz. z aidsom, pri nas še vedno pogosto stigmatizirane in diskriminirane. Pri Društvu za integracijo homoseksualnosti pa so prvi december obeležili z izdajo knjige Dihtivo, v kateri so objavljena dela iz ljubezensko, erotično in seksualno LGBTIQ vsebino. Dela so prispela na literarni natečaj v okviru Dihovega HIV/aids preventivnega projekta »Pamet v roke, kondom na glavo!«.

Literarni izvoz

Brane Mozetič je bogatejši za dva nova prevoda. Pri hamburški gejevski založbi Maennerschwarz je v prevodu Andreja Lebna izšla njegova pesniška zbirka Banalije. Avtor je jo v živo predstavil 19. novembra 2010 v berlinski gblt-knjigarni Eisenherz, v nemških gblt-medijih pa se je že pojavilo nekaj pozitivnih ocen. To je že četrta Mozetičeva knjiga v nemščini. Skoraj istočasno je v Trstu izšla njegova prav tako četrta knjiga v italijanščini, prevod romana Zgubljena zgodba. Delo je prevedel Daniele Furlan, tržaški dnevnik Il Piccolo pa se je o prevodu razpisal kar dvakrat. Predstavitev je potekala 12. decembra 2010 v tržaški knjigarni Minerva.

Plakat za vse družine

Kampanja za vse družine je oktobra v podporo novemu Družinskega zakonika lansirala tritedensko plakatno akcijo, s katero so želeli

sporočiti, da v Sloveniji danes, tukaj in zdaj, obstajajo različni tipi družin in partnerstev in da morajo biti vse družine, vsa partnerstva enako spoštovana, enako zaželena, predvsem pa jim mora država po ustavi zagotavljati enake pravice. Približno 70 plakatov je bilo postavljenih v osmih mestih po državi (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto, Nova

ganizacij pri nas, denimo v Športno zvezo Ljubljana in Športno unijo Slovenije. Seveda pa je uspeh odvisen od odziva lgbt-skupnosti. Množičnejši bomo, več bo sredstev, pestrejša bo ponudba. In obratno.

Out in Slovenija je že članica treh osrednjih mednarodnih lgbt-športnih organizacij: Evropske gejevske in lezbične športne zveze (EGLSF) od leta 2003, Mednarodne gejevske in lezbične športne zveze (GLISA) od leta 2006 in od lani tudi Federacije Gay Games (FGG). Kakšni so vaši načrti, zdaj ko ste samostojno društvo?

Še vedno bo naš osrednji namen skrb za varno in zdravo okolje za šport in rekreacijo LGBT in naših prijateljic in prijateljev. Če so bile v začetku delovanja v prednosti predvsem aktivnosti v naravi, so

kasneje postale priljubljene tudi redne vadbene dejavnosti v zaprtih prostorih. Zadnja leta smo jih veliko pripravljali v sodelovanju z DIH-om, Mavričnim forumom, DIC Legebitro in s HeteroHomo navezo in jih s pomočjo pridobljenih sredstev poskušali kar se da subvencionirati. Tudi v prihodnje nameravamo veliko delati na subvencionirani ponudbi športa in rekreacije in članstvu nuditi tudi druge ugodnosti. Še vedno je med cilji tudi redna udeležba na velikih mednarodnih LGBT-športnih prireditvah: EuroGames, Gay Games in Outgames, od koder vedno prinesemo kakšno medaljo. Kar pa zadeva dolgoročne načrte, naj razkrijem, da si želimo v dognednem času, reciva, da je to manj kot deset let, v Ljubljano pripeljati

eno od večjih mednarodnih športno-rekreacijskih dogodkov. EuroGames so seveda najbolj realna možnost.

Sredi decembra ste s športnim tednom Out in Slovenije obeležili svojo obletnico in naznanili novo sezono programov vadbe badmintona, bovlinga, crossfita, ženske košarke, odbojke, plavanja in plesa. Bi lahko rekli, da je eden vaših ciljev popularizacija športa in rekreacije znotraj lgbt-skupnosti? Je to sploh potrebno?

Po mojem prepričanju imata šport in rekreacija, četudi sta v lgbt-skupnosti množično razširjena, žal še vedno negativno konotacijo. Dojeta sta ali preveč tehnično, v smislu telovadbe, ali pa preveč tekmovalno. Mislim, da ima za to zasluge tudi šolski sistem, kjer je telovadba mnogokrat predvsem

tekmovanje sovrstnikov. Pri OIS na šport in rekreacijo gledamo drugače. Gre seveda za telesno vadbo, a pomemben segment je tudi druženje, socializacija v varnem okolju, kjer je mogoče sklepati nova poznanstva in prijateljstva in kjer se lahko ob pogovoru z vrstniki najde odgovor na kakšno zagonetno vprašanje. Gre tudi za to, da narediš nekaj dobrega zase, pri tem uživaš, tekmuješ pa predvsem s samim seboj. Tudi mednarodnih športnih prireditev se udeležujemo v duhu, da je pomembno sodelovati, ne zmagati.

Na sliki: Paul Mart (92), najstarejši udeleženec Gay Games v Kölnu, častni član FGG, član prvega izvršnega odbora FGG in Andrej Pišl (31), predsednik Out in Slovenije in član izvršnega odbora EGLSF

Gorica in Murska Sobota). Plakarna akcija, ki jo je podprla Ambasada Kraljevine Nizozemske, medijski sponzor pa je bil TAM TAM, parlamentarcev ni kaj dosti ganila. Vse bolj se zdi, da je Družinski zakonik politično mrtev.

Slovenka leta

Foto: Jana.si

Pri reviji Jana so izbrali Slovenko leta 2010 Petro Majdič. Med kandidatki za laskavi naslov je bila tudi Maja Lupša, Matjaževa mama in Danijelova tašča. Matjaž in Danijel sta gejevski par, ki se mu je s pomočjo nadomestne matere v ZDA septembra 2008 rodila Ana. Anina babica je nominirana za Slovenko leta, ker se je javno postavila ob razpravi okrog Dru-

žinskega zakonika in se odločno postavila za pravice in pravno zaščito istospolnih družin. Maja Lupša, kot so zapisali pri Jani, »nam s svojimi razumnimi besedami in zgledom dopoveduje, da ni normalnih in drugačnih družin, ampak da so samo srečne in nesrečne, ne glede na to, kako so sestavljene.« O tem je Maja Lupša pisala tudi v svojem gostujočem komentarju v *Narobe* 14 (junij 2010). Za *Narobe* je Maja Lupša mama leta!

Krule

Na spletnem socialnem omrežju Facebook se je pojavila skupina 24KRUL.si – Zavod za indoktrinacijo in rekrutacijo. Kot so zapisali, gre za civilno iniciativo »RHC – Radikalne homoseksualne centrale, ki že tisočletja deluje na globalni ravni. Glavna namena organizacije sta indoktrinacija in rekrutacija slovenskega naroda v

homoseksualizem s ciljem Velike homoseksualne diktature.« No, končno so karte postavljene na mizo – in je jasno, zakaj bomo v Sloveniji v letu 2011 imeli roza avtocestne vinjete. Več neverjetnih resnic si preberite na njihovem fejsiču.

Še ena plakarna

Pri Dihi so konec novembra izvedli plakarno kampanjo proti homofobiji na univerzah, ki so jo spremljale tudi diskusije o tem vprašanju in stojnice, na katerih so prostovoljci delili informacije, nalepke in zloženke. Plakati so obešeni na stenah fakultet, študent-

skih domov in študentskih klubov. Kot je dejala avtorica plakarne akcije Angélique Marisein, ki je akcijo zasnovala po vzoru podobne francoske nacionalne kampanje, ki jo je lani izvajalo francosko ministrstvo za visoko šolstvo, gblt-študenti in študentke še vedno doživljajo nasilje in diskriminacijo zaradi svoje spolne usmerjenosti. »Homofobija preprosto ostaja 'tihi problem', nekaj, o čemer ne govorimo.«

Prazne marnje

Primc & company so novembra sprožili moralno paniko, češ da po slovenskih šolah Amnesty International in Legebitra otrokom spreminjata spol in spolno usmerjenost. Ker jih s tako absurdnimi trditvami nihče ne bi jemal resno, so nase opozorili z množičnostjo: na izbrane elektronske naslove so pošiljali na stotine enakih sporočil in pozvali Ministrstvo za šolstvo, da prepove razpravo o homoseksualnosti v šolah. Na »elektronski mobbing« so se odzvali nekateri univerzitetni profesorji in profesorice in v izjavo za javnost med drugim zapisali, da »organizatorji dopisovalne akcije [...] ponovno manipulirajo z zlonamernimi interpretacijami – programe, katerih cilj je ustvarjanje varnih prostorov za vse, označujejo kot zlorabo otrok in napad na človekove pravice, s tem pa izpričujejo svoje nevarno ozko pojmovanje demokracije ter samovoljno pojmovanje človekovih pravic in dokazujejo, kako nujni so projekti, ki opozarjajo na neenakosti in krivice.« Na njihove napade, ki so jih spervtirano poimenovali »teden protesta za spoštovanje človekovih pravic v šoli«, se je odzvala tudi Gimnazija Ptuj, kjer so med drugim potekale delavnice o človekovih pravicah in homoseksualnosti. V svojem pismu so med drugim zapisali: »Šola mora razvijati razmišljujoče, kritične posameznike, kar počne v izobraževalnem procesu z vsem potrebnim strokovnim znanjem. K izobraževanju sodi tudi prepoznavanje predsodkov in stereotipov in ponujanje strategij za

njihovo odpravo. Prav zato je dvom o primernosti sodelovanja z nevladnimi organizacijami pravzaprav vprašanje neke politične iniciative. S tem se v šolo vnaša politično agitacijo in to razumemo kot nelegitimni pritisk na naše delo. Vprašanja takšne narave razumemo kot iskanje konfliktov tam, kjer jih ni, torej za ustvarjanje konfliktov, kar je cenen populizem z dobičkonosnimi nameni.« Hkrati so poudarili, da tisti, ki svojih idej ne znajo uveljaviti drugače kot na račun drugih, vedno iščejo moteče druge. Na Gimnaziji Ptuj, še pišejo, dijake in dijakinje vzgajajo zoper tako logiko. Piko na i trparijam, ki jih Primčeva civilna iniciativa dela v imenu RKC (spletna stran iniciative je na RKC strežnikih), je zadal Minister za šolstvo Igor Lukšič, ki je v parlamentu povedal, da so preverili delovanje Legebitre in Amnesty International na šolah in da na teh delavnicah »nobena od spolnih praks ni bila posebej propagirana, torej ne gre za nobeno razširjanje ideologije katerekoli od spolnih praks«. Še več: izvajani program je »v skladu s cilji, je večkrat preverjen, ljudje, ki hodijo po šolah, imajo tudi ustrezno izobrazbo in so tudi preverjeni po kvaliteti, ne nazadnje so zraven tudi učitelji, ki preverjajo, kaj se tam dogaja.« Izpostavil je, da so k predložitvi dejstev pozvali tudi Civilno iniciativo za družino in pravice otrok, a »do danes niso odgovorili, nimajo dejstev. Tudi če ste bili pozorni, v vseh medijih niso postregli z dejstvi, kdo je bil tisti, oni samo govorijo, da se tu širi neka napačna ideologija.« Po ministrovem prepričanju so šole zaradi tovrstne kampanje začele ustavljati sodelovanje z nevladnimi organizacijami, in dodal, da je »s takšnimi akcijami šolskemu prostoru prizadejana škoda.«

Razkriti MSM bolj zadovoljni s spolnim življenjem

Končana je Evropska spletna raziskava EMIS o moških, ki imajo spolne odnose z moškimi (MSM), skupen projekt akademskih, vladnih in nevladnih partnerjev iz 38 držav v Evropi. V raziskavi, ki jo je v Sloveniji opravil Inštitut za varovanje zdravja, je sodelovalo več kot 180 000 MSM, od tega 1036 iz Slovenije. Rezultati zaradi priložnostnega vzorčenja sicer niso reprezentativni za vse MSM, vendar velik vzorec omogoča dobre ocene stanja.

V Sloveniji je bila približno polovica sodelujočih mlajša od 30 let. Znanje o okužbi in o testiranju na okužbo s HIV je bilo med slovenskimi MSM dobro. 91 % sodelujočih je pravilno odgovorilo na vseh pet vprašanj v zvezi s HIV in o testiranju na okužbo s HIV. Če to primerjamo z MSM iz drugih držav, lahko ugotovimo, da so se slovenski MSM uvrstili malce pod evropsko povprečje (93 %) in pred nekatere države jugovzhodne in vzhodne Evrope (npr. Turčija 82 %, Litva 83 %, Ukrajina 84 %). 25 % sodelujočih MSM iz Slovenije je poročalo, da so se v preteklih 12 mesecih testirali na okužbo s HIV, kar je bilo občutno manj od evropskega povprečja (35 %). Državi z nižjo stopnjo testiranja med MSM sta bili le Litva (20 %) in Finska (24 %). Raziskava je pokazala tudi na velike regionalne razlike v razkrivanju istospolne usmerjenosti. 34 % slovenskih MSM je poročalo, da so outirani, kar je manj od evropskega povprečja (40 %) in podobno kot v nekaterih drugih srednjeevropskih državah (Madžarska 38 %, Slovaška 44 %, Italija 45 %). Razkritih je

več kot dve tretjini MSM iz zahodnih in severozahodnih evropskih držav (npr. Nizozemska 81 %, Belgija 75 % in Norveška 73 %). 56 % slovenskih MSM je poročalo, da so zadovoljni s svojim spolnim življenjem. Raziskava je sicer pokazala, da je v državah z večjim deležem razkritih MSM pogosto tudi večji delež MSM, ki so zadovoljni s svojim spolnim življenjem. Ergo, takoj iz omare! Več o rezultatih: www.rki.de/EN/Content/Prevention/EMIS/EMIS__node.htm/

Mavrični flash mob

foto: Miha Zaplotnik

Ob mednarodnem dnevu človekovih pravic je skupina študentk tretjega letnika socialne pedagogike s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani pripravila poseben »flash mob«, s katerim so, kot pravi Nika Bošnjak, ena od organizatoric akcije, javnost poskušale opozoriti na homofobijo v družbi. Kratke ulične akcije pred Prešernovim spomenikom v Ljubljani se je udeležilo približno petdeset ljudi. S pomočjo barvnih balonov so sestavili mavrico, mimoidoče pa z glasnim sloganom »Pravice GLBT oseb so človekove pravice« opozorili na sistematično kršenje človekovih pravic gejev, lezbijk, biseksualnih in transseksualnih oseb v Sloveniji.

NOVICE OD TU STA PRIPRAVILA ANAMARIJA ŠPORČIČ IN ROMAN KUCHAR.

SUZANA TRATNIK

Intervju z Lepo Mladenović
iz Beograda

»O ČLOVEKOVIH PRAVICAH NE ODLOČA VEČINA«

Lepa Mladenović je dolgoletna aktivistka za pravice žensk in LGBTIQ-skupnosti v Srbiji. Je začetnica tovrstnih gibanj v Jugoslaviji in prejemnica številnih mednarodnih priznanj za človekove pravice žensk. Sodelovala je tudi pri organizaciji nasilno prekinjene beograjske Parade ponosa leta 2001.

Letos se je končno zgodila beograjska Parada ponosa. Kakšen je tvoj občutek?

Zaradi veliko neonacističnih groženj je policija popolnoma izpraznila javni prostor, da bi lahko lezbijke, geji, trans- in queerovske osebe dobili svoj javni prostor. Vendar to ni bila tista ulica, ki bi si jo želeli mi in na kateri bi lahko slavili ljubezen skupaj z meščani in meščankami. Beograjčani so lahko prišli na mesto parade samo, če so nosili ustrezno značko. Zato sem se veselila z zadržkom. Bili smo kot v zaprti ogradi, v javnem prostoru brez javnosti, na drugi strani pa so bili kordoni specialcev in prava mala vojna.

Od kod tolikšno nasilje na Paradi v Beogradu?

Menimo, da so nasilni izbruhi usmerjeni proti državi in strankam, ki podpirajo proces pridruženja Evropi, vključno z lgbt-pravicami. Za nasiljem v zadnjih desetih letih so nedvomno nacionalistične stranke. Že na »masaker Paradi« 2001 sta bila v ozadju nasilja Koštunica in Srbska pravoslavna cerkev. Zdaj so tu še nacionalisti, ki ohranjajo vrednote Šešlja in vojnih zločincev ter kosoovski mit. V naši državi opozicija

verjame, da je na oblast mogoče priti z nasiljem. Še vedno nam visi vojna na vratu – dobro, da smo v Evropi, sicer je še ne bi bilo konec.

Beograjska parada 2001 se je za udeležence končala krvavo, ker niste imeli institucionalne podpore. Ali je bil 10. 10. 2010 primeren trenutek za parado?

Srbija je na mednarodni ravni dobila plus, ker se je Parada zgodila, a tudi minus zaradi protidržavnega nasilja. Lezbijke in geji so dobili plus, ker je država le zaščitila njihove pravice, kar je velik napredek. Minus pa je ta, da se po nasilnem pohodu strah pred neonacisti ni zmanjšal, kvečjemu povečal. Sama pa mislim, da o človekovih pravicah odloča manjšina, ne večina. Človekove pravice v družbi in državi uveljavlja majhna skupina, ki ima entuziazem in vizijo ter ve, kaj dela. In parada je izid večletnega dela z institucijami. Lezbična skupina Labris, Gej Strejt Alijansa, Queerija, Gejten in NLO so se že lani dolgo pogajali za parado, vendar jo je slednjič policija odpovedala. Ker pa smo delali naprej z javnostjo in s strankami, zdaj državne institucije ne morejo več reči, da se jih lgbt-pravice ne tičejo.

Zakaj je policija doslej tolerirala delovanje fašističnih organizacij in zborovanja?

Policija dela to, kar ji ukaže država. Ta pa se ni odločila počistiti z dediščino srbskega fašizma devetdesetih. Ni bilo denacifikacije, ni bilo ne tranzicije ne reforme izobraževanja in sodstva, kar bi lahko pripeljalo do defašizacije in dekurpcije institucij. Prav tako v družbi ni bilo vira za nov vrednostni

sistem. Primanjkovalo je politične volje in razlogov za ukinitve neofašističnih organizacij. Zdaj je na Ustavnem sodišču tožba proti nekaterim organizacijam, pa bomo videli, kaj bo iz tega.

Kako zdaj vidiš svoj dolgoletni feministični aktivizem?

Konec sedemdesetih je bilo vznemirljivo obdobje, saj nismo imele modela, po katerem bi delovale. Decembra letos praznujemo tridesetletnico otvoritve prve varne hiše v Zagrebu. Takrat so feministke zaskvotale prazno stanovanje in ustanovile zavetišče za ženske, ki so doživele nasilje. Takrat je bila tema nasilja nad ženskami neznana. Ko smo na ulicah nosile transparent »Naredimo nasilje vidno«, ljudje niso vedeli, kaj to sploh pomeni. Najprej smo morale seznaniti javnost s termini in pojasniti, kaj je moško nasilje nad ženskami, in zakaj je nasilje družbeni problem. V tistih letih smo naredile velik preskok, ki se je zgodil na naših telesih, skvotale smo, demonstrirale, pisale in živele pod pritiskom javnih obtožb. Vedno pa smo vedele, da delamo prav in da patriarhat pravzaprav načenja mala skupina aktivistk. Danes v Srbiji obstajajo antifašistke, Žene u crnom, ANTIFA in svobodni antifašisti. Po nasilju na

dan Parade 10. 10. je bilo več odličnih akcij in podpore z vseh strani. Za nas, lezbijke in feministke, je to velika razlika glede na obdobje pred dvajsetimi leti. Nismo več same. Civilna družba je napredovala, različne človekove pravice se prekrivajo. In imamo lgbt-skupnost, v kateri naše besede lahko živijo.

Torej lahko pričakujemo tudi beograjsko Parado 2011?

Eh – to je odvisno od tega, kako je kdo razumel Parado 2010. Ena ekipa meni, da takšne parade ne čemo več, ker sprehajanje v obklojenem in praznem javnem prostoru, ki to sploh ni, ni naš politični program. Druge menijo, da je pot do svobode vedno prav taka in da je tudi proces črnega osvobajanja prešel dolgoletno fazo nasilja. Za nami je tri tisoč let sovraštva do lezbijk in gejev, zato ne moremo pričakovati, da bi se lahko svobodno poljubljali na ulicah, ne da bi naleteli na odpor. Tako del aktivistov že razmišlja o Paradi 2011. Kar se tiče politikov, je beograjski župan komentiral, da je od parade več škode kot koristi! Policijski minister pa je rekel, da je zaščita javnega zbiranja njegova dolžnost tako v letu 2010 kakor v 2011.

KSENIJA ZUBKOVIĆ

Homofobija pomendrala deset svečk na Lorini torti

Reška lezbična organizacija LORI je letos praznovala deseto obletnico delovanja. Črto pod desetimi leti sta v kratkem pogovoru za *Narobe* potegnili Nataša Czerny in Danijela Almesberger, aktivistki iz LORI.

Kako se je rodila LORI?

Začelo se je tako, da so se punce, ki so se med seboj prijateljsko družile, odločile ustanoviti društvo. Potem se nam je pridružilo še nekaj deklet iz Reke in iz drugih mest, celo iz tujine in tako se je začelo ... Zagotoviti smo želele

varen prostor za lezbijke in biseksualke, ustanoviti Infocenter s knjigami in filmi z lgbt-tematiko, delati na opolnomočenju in podobno. Takrat je bila klima popolnoma drugačna, kot je danes. Vidnost lgbt-skupnosti je bila enaka nič, ni bilo dostopne literature in podobno. Potem smo osnovali prvo nacionalno kampanjo za pravice homoseksualno usmerjenih oseb »Ljubezen je ljubezen«, ker smo želele nekaj narediti tudi na vidnosti in senzibiliziranju javnosti za pravice glbt-oseb. Na začetku smo imele tudi veliko podporo aktivistk in aktivistov iz Slovenije.

Na katere projekte ste najbolj ponosne?

Težko je izpostaviti najpomembnejše projekte, saj menimo, da je bil vsak po svoje pomemben. Vsekakor je potrebno omeniti kampanjo »Ljubezen je ljubezen« (2002–2003), ki je med drugim prispevala k anitdiskriminacijski zakonodaji na Hrvaškem. Naredile smo tudi raziskavo o lgbtiq-

populaciji na Hrvaškem (2006), leta 2007 smo začele s kampanjo »Družina brez predsodkov«, s katero smo opozorile na težave, ki jih imajo lgbt-posamezniki in posameznice v svojih družinah, leta 2008 pa smo to nadgradile tudi s projektom za izboljšanje dostopnosti in kvalitete uslug s področja psihosocialnega dela za spolne manjšine. Naredile smo bazo glbtq-osebam prijaznih psihologov in psihologinj, bazo literature za strokovno osebje in brezplačno psihološko in vrstniško svetovalnico. V zadnjem času smo se bolj ukvarjale tudi z opolnomočenjem transspolnih oseb.

Za nas je izredno pomembno, da skoraj vsak dan od skupnosti dobivamo pozitivne povratne informacije. Številnim glbt-osebam smo pomagale na njihovi poti k sprejemanju in to je nekaj, na kar smo ponosne in kar nas motivira. Ponosne smo tudi na to, da smo kljub vsem težavam po desetih letih še vedno tu.

Poljski Harvey Milk

Ultrakonservativna in ultrakatoliška Poljska nas je presenetila z izvolitvijo mestnega svetnika, ki je kar dvakratni »manjšinec«. Dvaintridesetletni odvetnik in kandidat Zelenih Krystian Legierski je namreč sin temnopoltega Afričana in Poljakinje, hkrati pa je tudi dobro znan kot aktivist v varšavski gejovski skupnosti. Njegova izvolitev je še toliko bolj izjemna, ker je moral Evropski parlament v Strasbourg še pred tremi leti ostro obsoditi rasizem, ksenofobijo in homofobijo, ki naj bi na Poljskem vztrajno naraščali. V času vladavine bratov Kaczynski so tako poskušali prepovedati zaposlovanje gejev in lezbijk v javnih šolah in

člani kabineta so homoseksualnost glasno obsojali kot »nenaravno obnašanje«, pred katerim mora vlada svoje državljane zaščititi. Legierski je povedal, da se razmere pod novim premierom Tuskom niso veliko spremenile, le odkritega sovražnega govora je manj. Varšavski mestni svet, takrat v

rokah zloglasnih dvojčkov, je leta 2006 poskušal zapreti Le Madame, nočni klub zdaj novega mestnega svetnika, v katerem so se poleg zabav odvijala tudi predavanja in aktivistične dejavnosti. Policija je med racijo vdrla v klub, več sto obiskovalcev pa se jim je uprlo in ni želelo oditi, kar je pomenilo mejnik v poljskem boju za pravice LGBT-jev. V Varšavi je sicer petekal tudi že Europride (brata Kaczynski sta parade seveda prepovedala, vendar je njuno prepoved razveljavilo Evropsko sodišče za človekove pravice), obisk pa je bil v primerjavi s tem dogodkom v drugih mestih precej boren, saj Poljska še vedno velja za zelo homofobično državo. Udeležence parade je moralo pred desničarski-

mi katoliki ter neonacisti, ki so metali vse od jajc in kamenja ter petard, varovati kar 2000 policistov. Morda pa je izvolitev Legierskega vendarle znak, da se tudi na Poljskem stvari premikajo na bolje.

Gra(v)žulisa nekaj žuli

Amnesty International je predstavnik v litvanskem parlamentu pozval, naj zavrnejo novi predlog zakona, ki bi omogočal izrekanje globe v primeru »promoviranja

Za svoj deseti rojstni dan ste načrtovale veliko zabavo, ki pa ste jo zadnji dan odpovedale. Zakaj?

Zabava bi morala biti dvajsetega novembra. Dogovorile smo se za nastop MZ Sunday Luv iz Berlina in pripravile veliko presenečenje. S klubom Palach, kjer bi morala potekati zabava, smo bile dogovorjene že septembra, vendar so klub na žalost zaprli zaradi prehrupnih koncertov. V tem terminu je bilo prosto le še v klubu Gruw. Z lastnikom smo se dogovorili za zabavo, ta pa nas je en dan pred zabavo, 19. novembra, ko je Sunday Luv že potovala iz Berlina proti Zagrebu, poklical in povedal, da ni več lastnik kluba, da je klub dal v najem drugi osebi, ta pa da v klubu ne želi zabave s »takšno« tematiko. V telefonskem razgovoru z novim lastnikom nam je ta potrdil, da svoje kariere ne želi začeti s »takšno« vrsto zabave, ker naj bi to negativno vplivalo na njegov imidž.

Kaj vas je pri vsem tem najbolj prizadelo?

Grozno smo se počutile, ko smo ugotovile, da bomo morale vse odpovedati. Grozno nam je bilo predvsem zaradi ljudi, ki so name ravali priti, tudi iz drugih držav, pa seveda zaradi MZ Sunday, ki je medtem pristala na Hrvaškem ne vedoč, da je zabava odpovedana. Da o tem, kako smo bile razočarane, ker je homofobija spet zmaga, niti ne govorimo. V tolažbo nam je bila podpora drugih lgbt-društev. Hkrati so se nam začeli javljati lastnice in lastniki drugih lokalov in klubov in so nam ponudili sodelovanje v prihodnje. Zdaj vemo, da imamo veliko ljudi, ki nas podpirajo in bi radi sodelovali z nami. Prepričane smo, da bomo dvajseti rojstni dan praznovali brez kakršnihkoli težav!

homoseksualnih odnosov«. Kdor bi bil spoznan krivega tega »kaznivega dejanja«, bi moral plačati med 580 in 2900 evri kazni. Parlament je zakon v prvem branju potrdil, AI pa opozarja, da je takšen zakon očitno diskriminatorsen in nezakonito posega v pravico gejev, lezbijk, bi- in transseksu-

alcev do svobode izražanja. Člen 214 omenjenega zakona je napisan zelo ohlapno in bi v primeru sprejetja zakona omogočal preganjanje skoraj vsakršne javne omembe homoseksualnosti, kot tudi kampanj za človekove pravice, povezanih s spolno usmerjenostjo. Največji zagovornik zakona, poslanec Petras Gražulis, je celo javno izjavil, da je eden izmed najpomembnejših ciljev predlaganega člena preprečevanje prireditelj, kot so parade ponosa.

NOVICE OD TAM PRIPRAVLJA ANAMARIJA ŠPORČIČ.

ZALA HRIBERŠEK

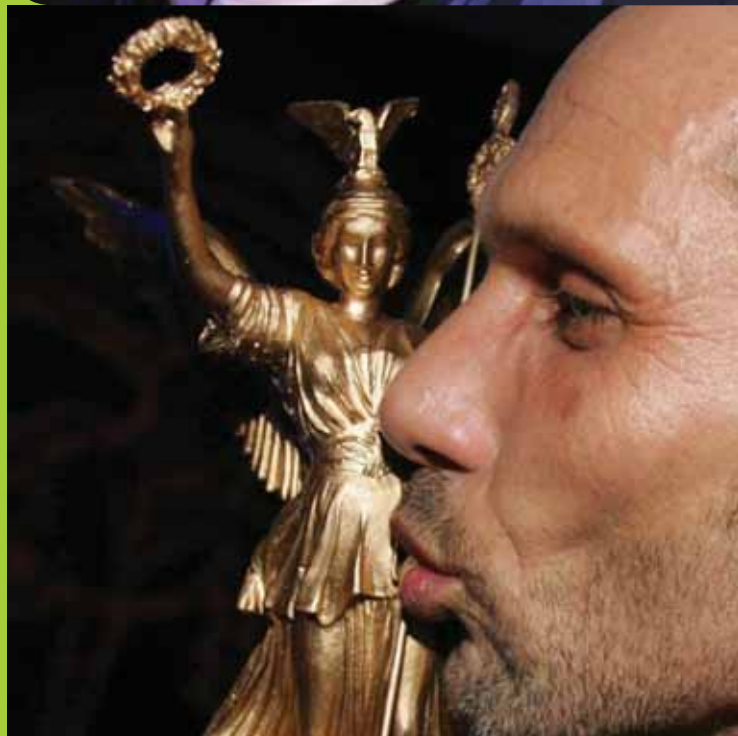
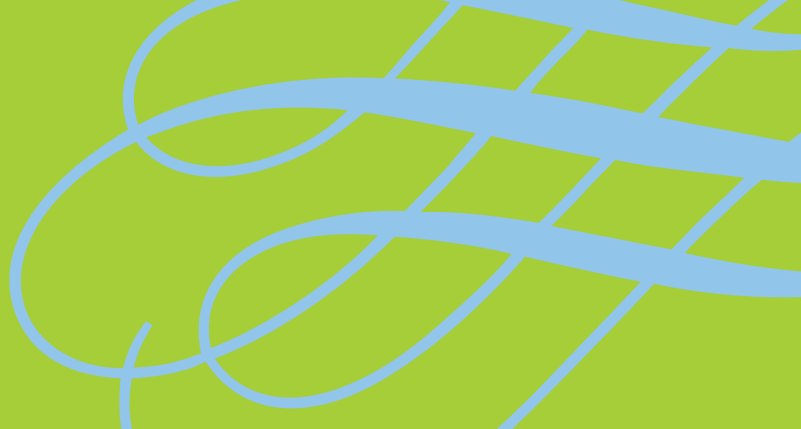
JEZIKOVNI KEMP

Raba prevzetih besed ni nikoli preprosta. Dolgo sem razmišljala, ali zapisati pridevnik *strejt* ali *strejtovski*, ali je pravilno *strejt faza* ali *strejtovska faza*. Podobne dileme so bile okrog zapisov queer/queerovski. Se pravilno glasi *queer teorija* ali *queerovska teorija*? Po objavi članka *O črki Q* Andreja Zavrla v *Narobe 9* (marec 2009) dvomov o pridevniku *queerovski* ni več. Naj dodam še eno zanimivost: v katalogu 26. festivala gejevskega in lezbičnega filma so zapisali *kvir, kvirovski!* Čudno? Prav tako uporabimo domače obrazilo za pridevnik *strejtovski*, ne pa ničtega: se pravi, *strejtovska faza*, ne pa *strejt faza*, razen če ni beseda rabljena v povedkovem določilu: *Ona je strejt*. Seveda pa je *strejt* tudi samostalniško moškega spola: *strejt, strejta*, za ženski spol pa se uporabljata izraza *strejtka, strejtica*.

Podobna je raba besede *camp*. Ponavadi se jo zapiše prav takole, citatno in v poševnem tisku. V pričujočem *Narobe* je članek Zorana Rodica *Camp* naš vsakdanji, v katerem vidimo, da lahko iz samostalnika *camp* tvorimo pridevnik *campovski*. To pomeni, da ne bomo zapisali *camp obnašanje*, temveč *campovsko obnašanje*. Posebej razburljivo v tej zgodbi o *campu* pa je, da se prevajalke lezbične teorije odločajo za zapis *kemp, kempovski*. Na primer v knjigi Andree Weiss *Vampirke in vijolice* prevajalka Nataša Velikonja različne oblike te besede zapisuje fonetično. Še nedavno se je takšen zapis zdel nemogoč, ker smo v jezikovnem okusu zelo odvisni od tega, ali smo na nekaj *navajeni* ali nismo.

Na lgbt-sceni se je pojavila beseda: lgbt, lgbtji (za pripadnike in pripadnice lgbt-skupnosti). Beseda je slengovska, rabljena v želji po politični korektnosti in nezapleteni rabi jezika. To pa ni edina taka beseda. V *Slovarčku* je Anamarija Šporčič zapisala, da »v slovenskem pogovornem jeziku na lgbt-sceni tako govorimo o ftmjih in mtfjih«, kar pomeni ženske, ki postanejo moški (female to male) in moške, ki postanejo ženske (male to female), »pri čemer prve tri črke izgovorimo vsako posebej in ne kot soglasniški sklop«, tak izgovor velja tudi za lgbtje. Dodala bi, da bi bil smiseln zapis z vezajem (kadar uporabimo različne sklone ali števila): lgbt-ja, ftm-ji, mtfjev ... Morda ni odveč zaključek, da te nove besede predvidevajo tudi oblike za ženski spol: *lgbt-jevka!*

JASNA MAGIČ

INTERVJU Z
MICHAELOM STOCKOMRazglednica
očetu

»Kot osemletnik o spolnosti ne moreš imeti razčiščenih moralnih vrednot in občutka, kaj je prav in kaj narobe ...«

Razglednica očetu, zapisana z otroškimi spomini in odraslim razmišljanjem, se ne konča z lepimi pozdravi. Dokumentarni film Razglednica očetu namreč ni obujanje lepih spominov iz otroštva, temveč filmski zapis, ki v uri in pol neizprosno razgali realnost izkušenj dečka, Michaela Stocka, ki ga je skoraj osem let spolno zlorabljal njegov oče. S pomočjo družine in prijateljev je Razglednica očetu zapis potovanja Michaela Stocka, ki vodi k pomiritvi, razumevanju, soočanju z resnico in dogodki iz preteklosti. Hkrati je tudi ogledalo nekaterim segmentom družbene realnosti – tako družinskih kot tudi institucionalnih –, ki še vedno ostajajo skrita in prikrita, njihove posledice pa neizrečene.

Dokumentarni film Razglednica očetu je bil predvajan na letošnjem lezbičnem in gejevskem filmskem festivalu v Ljubljani. Stock na žalost ni uspel priti na festival v Ljubljano, je pa v intervjuju za *Narobe* predstavil ozadje Razglednice očetu.

Prihod v Slovenijo so vam preprečile vremenske razmere, deloma pa tudi zdravstvene težave. Kljub vsemu še vseeno zelo aktivno promovirate film po različnih festivalih v Evropi. Ste pričakovali tak uspeh filma?

Ne, resnično ne. Presenetilo me je že to, da je bil film izbran za otvoritveni film letošnjega šestdesetega Berlinala, kjer je prejel tudi nagrado občinstva. V zadnjem tednu pa se mi je vendarle, kljub vsem težavam, uspelo udeležiti dveh festivalov, in sicer mednarodnega filmskega festivala »Human Rights in Film«, ki je potekal v Varšavi, in filmskega festivala »This Human World« na Dunaju. Moram reči, da se je moje zdravstveno stanje med vsemi festivali tako poslabšalo, da sem bil celo hospitaliziran,

vendar pa me naprej žene predvsem odličen odziv občinstva ne glede na državo in družben kontekst, v katerem je film prikazan.

Film je bil do sedaj prikazan na Japonskem, v Kanadi, nekaterih državah Severne Amerike, po Evropi, nagrajen pa je bil z različnimi nagradami tako občinstev kot žirije. Kakšne so reakcije občinstva na vaš film?

Uspeh filma je predvsem posledica vseh odzivov, ki jih prejemam tako osebno kot tudi preko elektronske pošte. Ljudje z menoj delijo včasih zelo podobne osebne izkušnje in zgodbe – in na to sem zelo ponosen. Del odzivov ni neposredno povezan s problematiko spolne zlorabe, pač pa posamezniki znotraj družine doživljajo druge neprijetne situacije, o katerih niso z nikomer razpravljali. To so stvari, ki so skrite, o katerih nihče ne govori in jih nihče ne izpostavi. Mnogo ljudi mi je omenilo, da jih je film prepričal, da morajo spregovoriti o lastni realnosti in situaciji ne glede na to, kaj se jim dogaja. V Nemčiji, na primer, se je ob izidu filma sprožila široka javna razprava o spolnih zlorabah dečkov, mogoče tudi zato, ker so bili takrat razkriti razni škandali, povezani s pedofilijo in cerkvenimi predstavniki.

Vaš film sem si ogledala na festivalu in seveda me zanima, kaj se je zgodilo po koncu filma?

Ko sva z očetom končala pogovor, sem film zmontiral in mu pokazal končni izdelek. Potem sva na novo odprla pogovor o tem, kaj se je zgodilo in moram priznati, da je bilo to soočenje bolj močno in pristno, kot so bili njegovi odgovori, prikazani v filmu. Oče je moral tudi podpisati izjavo o pravici do predvajanja, kar je pospremil z besedami: »Če ti bo to pomagalo, da boš našel svoj notranji mir, potem bom to storil.« Vse pa so nas presenetili odzivi na film. Potem ko je bil film predvajan na Berlinalu, je medijska pozornost res narasla. Sam sem bil gost na nekaj pogovornih oddajah, veliko se je začelo pisati v tiskanih medijih. Seveda so informacije o tem, kar se je dogajalo, dosegle tudi očetovo novo družino in sorodnike, ki so reagirali vsak po svoje. Nekateri so z njim prekinili stik, drugi pa začeli napadati mojo družino, ker so menili, da smo jih neupravičeno izpostavili. Z uspehom filma se je torej sprožil nepričakovan plaz dogodkov, ki so zagotovo vplivali tudi na očetovo življenje, saj je v nekem trenutku hotel celo preklicati do-

voljenje za predvajanje filma, a to mu seveda ni uspelo.

V filmu imajo pomembne vloge predvsem drugi družinski člani, mama, brat in sestra. Kako se oni soočajo z odzivi javnosti?

Ko je film izšel, res ni bilo lahko za nikogar. Mislim, da nam je pomagalo to, da smo se pogovarjali in večino odločitev sprejemali skupaj. Kljub temu pa smo bili na nekaterih točkah zelo razdeljeni. Na višku vse pozornosti je bilo vse skupaj preveč za mojo mamo. Ni ji bilo všeč, da se zelo osebne družinske stvari vlečejo po rumenih medijih, brat pa je menil, da ta tema potrebuje vso pozornost, ki jo lahko dobi in zato sem tudi gostoval na vseh pogovornih oddajah.

Prvi scenarij za igrani film, v katerem ste želeli izpostaviti problematiko spolne zlorabe, ste napisali pred dvajsetimi leti, vendar je bila tema za tiste čase preveč kontroverzna, da bi za tovrsten projekt pridobili podporo. Se vam še vedno zdi, da bi z igranim filmom bolje prikazali vse, kar se je dogajalo?

Menim, da je ta dokumentarec najbolje, kar se je lahko zgodilo iz vseh scenarijev, ki so bili napisani na to temo. Ker je zelo pristen, ni zai-gran in je poln iskrenih izpovedi. Scenarij za igrani film ni bil niti pol tako pristen in k temu vprašanju sem takrat pristopil na drugačen način. Verjetno zato, ker se takrat še nisem bil sposoben soočiti z vsemi posledicami tega, kar se je zgodilo.

Iz dokumentarnega filma lahko razberemo, da se je zloraba prenehala, ko ste bili stari šestnajst let, trajala pa je slabih 8 let. Kaj se je zgodilo, da se je zloraba prekinila?

Zloraba se je prekinila s poskusom samomora. Mama me je našla in me takoj odpeljala v bolnišnico in tako sva se začela pogovarjati. Imel sem srečo, da mi je takoj verjela in se postavila na mojo stran. Pomembno je namreč vedeti, da pred dvajsetimi leti zloraba dečkov ni bila nekaj, o čemer bi se govorilo, in prej kot kaj drugega se je zgodilo to, da otroku niso verjeli. Ko je bila zgodba razkrita, mi je cela družina stala ob strani in mama je takoj začela raziskovati, kako mi lahko kar najbolje pomaga.

Ena od možnosti je bila seveda, da bi očeta prijaviли ustreznim organom, za kar pa se niste odločili. Vas je družina pri tem podprla?

Res je, to je bila zelo osebna odločitev. Naslednji logičen korak bi seveda bila prijava na ustrezne organe in v večini primerov se žrtve oziroma družinski člani žrtev odločijo za prijavo. Sam sem bil preveč izčrpan po vsem tem, kar se je dogajalo, hotel sem le pobegniti čim bolj stran od vsega. Odšel sem v Berlin in za nekaj časa tudi v tujino, da se mi ne bi bilo potrebno soočati s celotno situacijo. Družina me je seveda skušala prepričati, da bi ga prijavil, so pa razumeli, da je to moja odločitev.

Vloga žrtve pri spolni zlorabi je zelo kompleksna. Kdaj ste ugotovili, da to, kar se dogaja, ni prav, da to ni pozornost, ki bi jo morali dobivati kot otrok.

Na začetku sem bil presenečen in celo radoveden. Kot osemletnik o spolnosti ne moreš imeti razčiščenih moralnih vrednot in občutka, kaj je prav in kaj narobe, zato nisem dojemal vsega skupaj kot nekaj, kar se ne bi smelo dogajati. Da nekaj ni v redu, sem dojel predvsem skozi očetove reakcije. Vsakič, ko se je končalo, je namreč odšel osramočen. Najprej nisem razumel, potem pa sem enostavno ponotranjil ta sram in krivdo in tako prepoznal, da on oziroma midva počneva nekaj groznega. S temi občutki sem odrasčal in to ni bilo nekaj, kar bi pozitivno vplivalo na mojo samozavest in samopodobo. In tudi sam sem se skozi te občutke sramu in krivde občutno spreminjal. Potem sem se začel soočati še z lastno spolno identiteto, in ko sem ugotovil, da me privlačijo fantje, sem se začel spraševati, ali morda čutim spolno privlačnost do lastnega očeta. Kot štiriinajstletnik namreč ne moreš vedeti, da spolna

zloraba ne more vplivati na posameznikovo spolno usmerjenost. Pri vsem tem pa je moj oče trdil, da ga pravzaprav jaz zapeljujem, da sem njegova Lolita. Kar je seveda absurd. Ampak takrat sem mu verjel in v procesu odkrivanja spolne identitete zopet krivil sebe za občutja, ki sem jih gojil do fantov.

Ste se v času, ko je zgodba prišla v javnost, kdajkoli spopadali s stigo, da ste gej ravno zato, ker ste bili spolno zlorabljeni?

Večinoma sem se zaradi tega obremenjeval sam. Pravzaprav se do svojega petindvajsetega leta sploh nisem dojemal kot gej, pa tudi očitkov nisem bil deležen. Danes že v osnovi ne povezujem homoseksualnosti s pedofilijo oziroma spolno zlorabo. Ljudi je potrebno soočati s temi negativnimi predsodki in stereotipi in začeti prepoznavati znake zlorabe. Po podatkih, ki jih imam, se večina spolnih zlorab zgodi ravno v družini ali v institucionaliziranih okoljih.

V filmu večkrat zasledimo vašo željo, da bi mama oziroma drugi družinski člani zaznali, kaj se je dogajalo, da bi morali opaziti znake, ki ste jih puščali.

Da, sedaj ko gledam nazaj, se mi zdi, da sem iskal načine, kako povedati in hkrati to seveda skrival. Potrebno je vedeti, da razprava o spolni zlorabi, sploh dečkov, pred dvajsetimi leti ni obstajala in nikakor nisem mogel vedeti, kako bodo odreagirali preostali družinski člani. Po drugi strani pa se je odnos med mano in očetom spreminjal. Na neki točki sva skorajda razvila odnos zvodnika in prostitutke, saj sem

ga začel izsiljevati za denar in stvari. Zaradi tega sem se seveda boril še z dodatnimi občutki krivde in deloma sem tudi zaradi tega naredil vse mogoče, da bi prikri, kaj se je dogajalo. Kot povem v filmu, naju je med samim dejanjem enkrat skoraj zalotila mati in namesto da bi takrat povedal, kaj se dogaja, sem se raje skrival pod njuno posteljo in tako pomagal očetu izvleči se iz mučne situacije. Takih dogodkov je bilo še veliko.

So spomini, ki jih iščete skozi film, vprašanja, ki jih postavljate, in ljudi, ki jih povežete v zgodbo, iskanje načina, kako odpustiti očetu? Iščete odpuščanje?

Glavni razlog za ta dokumentarec je bil končno potegniti črto pod vsem, končno se pomiriti s tem, kar se je zgodilo. Ne vem, če se lahko zlorabo odpusti, vendar sem živel s takim sovrastvom do svojega otroštva, da sem želel izbrskati kakšne lepe spomine in stopiti ven iz tega pekla, ki me je obdajal, ko sem se spomnil na otroštvo in očeta. Predvsem pa sem želel, da mi oče pri tem pomaga, saj ni nikoli prevzel odgovornosti za to, kar se je dogajalo, vse do danes.

Med tremi otroki ste bili vi edini, ki ga je zlorabljal. V filmu pravite, da zato, ker ste bili najmlajši in ste preživljali največ časa z očetom. Ste kdaj čutili zavist ali pa celo zamero do brata in sestre, ker njima ni bilo potrebno skozi to trpljenje?

Ne. Tu bi mogoče izpostavil nekaj drugega, ki se mi zdi pomembno – reakcija javnosti se je predvsem osredotočala na mojo mamo, ker ni nič vedela o tem, kaj se je dogajalo. Sedaj, ko

sem se soočil s toliko dejstvi, vem, da mama enostavno ni mogla ničesar opaziti in da glede tega ni kaj razčiščevati. Nihče od moje družine ni naredil ničesar narobe razen mojega očeta.

Omenili ste, da ste film želeli narediti, da bi se lažje pomirili s tem, kar se je zgodilo. Bi lahko rekli, da se vam je končno uspelo pomiriti se z vsemi dogodki iz otroštva?

Proces soočanja s tem, kar se je dogajalo, in sprejemanje vsega, kot tudi pomiritev, so potekali že od samega začetka, že od prvega scenarija naprej, je pa film vsekakor pomembno orodje v tem procesu, ki mi je pomagal pridobiti širšo sliko vsega, kar se je dogajalo, predvsem pa premostiti jezo in sovraštvo do očeta. Pred dvajsetimi leti vsekakor nisem bil zmožen soočenja z očetom na način, kot se zgodi v filmu. Mogoče sem tudi zato takrat bolj razmišljal o igranem filmu, saj bi se tako s temo spopadel na manj realen način in ne tako celovito, kot sem se.

V filmu je ves čas prisoten nekakšen pozitiven podton. Film namreč ne izzveni depresivno ali žalostno, temveč nekako katarzično pomiri. Ko sem zapustila dvorano, sem si rekla: »Saj bo vse v redu«.

Da, to sem že slišal. Film je na nek način ogledalo moje duše. Sem nekdo, ki se je izredno sovražil zaradi tega, kar se mu je zgodilo, ki je sovražil svojega očeta, sedaj pa sem se odvrnil od tega. Seveda ne bom nikoli pozabil, kar se je zgodilo, in ne vem, če bom lahko kdaj govoril o odpuščanju, ampak sedaj je res že skrajni čas, da neham biti žrtev.

Je mogoče popolnoma stopiti iz vloge žrtve spolne zlorabe?

To je res težko, ker je še posebej pri fantih ali moških potrebno ogromno časa, da si priznajo, kaj se jim je zgodilo oziroma se jim dogaja. V kolikor je to mogoče, je pomembno, da si

poiščemo oporo v družini in pozitivnih stvareh, ki nas obkrožajo. Sam sem se začel na primer ukvarjati z ježo in glasbo in predvsem sem nehal krožiti okoli tega, da sem bil spolno zlorabljen in se začel soočati z dejstvi. To sicer zveni precej lahkotno, ampak ni tako lahko. Potrebno se je namreč zavedati, da ko si enkrat v taki situaciji, je nemogoče iz nje kar izstopiti in reči, dobro, konec je. Proces soočanja in sprejemanja je proces, ki traja leta in leta. Meni je izredno pomagala opora družine in dejstvo, da niso hoteli ničesar prikriti in skriti, ter da so bili o tem pripravljene spregovoriti, tudi javno. Družina je bila v mojem primeru pomembna tudi zato, ker so me znali ustaviti, ko sem šel predaleč v svojih potrebah po sprejemanju in razumevanju. Na primer, ko smo snemali film, so sodelovali, ker so vedeli, da to potrebujem, in ker me podpirajo v mojih prizadevanjih, da temo spravim v javnost, hkrati pa so mi dali jasno vedeti, da bi tudi oni radi že počasi zaključili s tem poglavjem. In vem, da imajo prav.

Spletna stran o vašem filmu (www.postcard-to-daddy.de) vsebuje ogromno informacij o podpori žrtvam spolnih zlorab. Ste tudi sami aktivni v kakšni od nevladnih organizacij, ki se ukvarja s tem?

Ne, zaenkrat menim, da sta spletna stran in film dovolj. Tudi sam imam počasi dovolj identificiranja z žrtvijo spolne zlorabe. Menim, da je čas, da grem naprej, da se ozrem vase in poiščem tiste komponente sebe, ki jih še ne poznam. Rad bi zaprl to poglavje in se ozrl v prihodnost, ki ni zaznamovana s preteklostjo. Po drugi strani pa smo spletno stran dodelali ravno zato, ker se mi zdi pomembno, da se temo odpira. Pomembno je, da se o spolnih zlorabah otrok piše in govori na ves glas.

POMOČ

Ste bili v otroštvu žrtev spolne zlorabe?

Obrnite se na Združenje proti spolnemu zlorabljanju

(www.spolna-zloraba.si) ali pokličite na brezplačni telefon za pomoč

080 2880.

Zgodilo se je pred ...

5. leti

Januarja 2006 je bila v Muzeju novejšje zgodovine odprta razstava Homokavst, ki prikazuje pogrom

nad homoseksualci v času druge svetovne vojne. Razstavo so pripravili v italijanski organizaciji Arcigay, v Slovenijo, kjer sta pokroviteljstvo nad razstavo prevzela tedanji predsednik dr. Janez Drnovšek in tedanja županja Danica Simšič, pa jo je pripeljalo Društvo za integracijo homoseksualnosti. Nekateri v GLBT-skupnosti so menili, da prostor razstave ni primeren zaradi vodstva Muzeja novejšje zgodovine.

10. leti

Škuc LL je v začetku leta 2001 izvedel raziskavo o diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti, v

kateri je sodelovalo 172 gejev in lezbijk. Nasilje ali diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti je doživel vsak drugi anketiranec. Podobno sliko je pokazala tudi obsežna sociološka študija Mirovnega inštituta o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji leta 2005: nasilje zaradi spolne usmerjenosti je doživelo dobrih 53% od 443 vprašanih gejev in lezbijk.

15. leti

Konec februarja 1996 je pri založbi Škuc-Lambda izšla prva sociološka študija o lezbičnem gibanju v Sloveniji »Zbornik o lezbičnem gibanju na Slovenskem 1984-95« avtoric Suzanne Tratnik in Nataša S. Segan (aka Nataša Sukič).

20. leti

Ob pripravi na demokratične spremembe v Sloveniji in novo ustavo je Roza klub marca 1991 izdal deklaracijo

»Pravica do drugačnosti«, ki jo je podpisala večina parlamentarnih političnih strank. S podpisom so stranke podprle izvedbo vseh ustreznih ukrepov, ki bi gejem in lezbijkam ukinili status drugorazrednih državljanov. Ali z drugimi besedami: v glavo nas jeb*** že dvajset let!

ROMAN KUHAR

Skočil bom z mostu, oprosti

Na enem od forumov, ki so namenjeni pomoči mladostnikom, sem prebral zgodbo sedemnajstletnega fanta, ki je bil zaljubljen v dva sošolca. Ta se za to nista kaj dosti zmenila – prav nasprotno: ko se je zaupal enemu od njiju, ga je ta samo z aroganco in s posmehom odbil. »Bolj kot vse si želim, da bi me ta fant objel. Težko je, ne morem ga kar na silo. To sem že nekako poskusil, in sicer tisto noč, ko je bil pijan, a me je samo odrinil. Bilo mi je res hudo. [...] Tisto noč nisem spal skoraj nič, ker sem večinoma le jokal. Tako si želim, da bi me on vsako jutro objel. Tako pa je vsak dan nov križ, ko ga gledam, kako prikupno se smeji, kako lep je ...«

Na prvi pogled bi človek le zamahnil z roko, češ – neizpolnjena

najstniška ljubezen, bo že nekako preživel. Mar nismo bili vsi nekoč zavrjnjeni? A pri tem fantu se zdi, da je to le vrh ledene gore. V svojih prispevkih piše o tem, kako zaradi vsega tega, pa zato, ker se počuti grdega in ničvrednega, vse pogosteje razmišlja o samomoru. To se mu zdi rešitev, »rešitev te muke vstajanja za prazen nič vsak dan«. Pojasnjuje, da se njegove misli na samomor stopnjujejo. Nekoč je o tem razmišljal le občasno, zdaj pa na samomor misli večkrat na dan. V svojem prvem pisanju na forum pravi, da je že iskal lokacije, kjer bi najlažje skočil pod vlak, in da je nekoč dejansko že stal ob progi. Vendar pa takrat ni imel moči, a ve, da bo »v trenutku slabosti in prizadetosti to mogoče res naredil«. Pravi, da bo poskušal misliti na nič in narediti to, kar pač mora biti narejeno.

Par dni pozneje je na forumu zapisal: »Vse gre narobe. [...] Moja volja je padla iz popolnega viška na čisto dno. Bolečina je grozna ... Stiskalo me je, trebuh me je začel boleti, pa glava tudi. Sem bil že pred progo, pa deset minut ni

bilo nobenega vlaka in sem potem kar šel ...«

Na koncu je svetovalko, ki se je oglašala na njegovo pisanje, ga spodbujala, usmerjala, mu ponudila celo svojo telefonsko številko, naj jo pokliče, vprašal: »Povejte mi še to: imam svoje življenje v lasti ali ne? Sem lastnik svojega življenja? Imam pravo narediti samomor?«

Po tem pisanju se na forumu ni več oglasil. Je poklical svetovalko? Sta rešila težave? Ali pa ga ni več med nami? Poskušam se miriti, češ da preveč dramtiziram, da je mulc že nekako splezal iz te zaljubljenosti in depresije – ampak statistika ne govori v prid tej tolažbi.

Neme številke

V svetu vsakih štirideset minut nekdo naredi samomor. V Evropski uniji po podatkih Eurostata vsako leto samomor naredi več kot 52.000 ljudi in vsak dan naredi samomor dvajset mladih, starih od 15 do 29 let.

Slovenija je po podatkih Inštituta za varovanje zdravja peta država na svetu po številu samomorov. V Sloveniji vsakih sedemnajst ur nekdo naredi samomor. Vsak dan! V povprečju okoli 600 ljudi vsako leto. Čeprav je pri nas količnik samomorov med mladimi podoben drugim državam, kjer beležijo manj samomorov, vsako leto samomor naredi od 30 do 50 mladih, starih od 18 do 24 let. (V Sloveniji nadpovprečno veliko samomorov naredijo starejši ljudje. V kategoriji starejših od 65 let smo prvi na svetu.) Po ugotovitvah zdaj že pokojnega strokovnjaka za vprašanje samomorov dr. Andreja Marušiča je za najstnike, ki naredijo ali poskušajo narediti samomor, značilna kombinacija nizke samopodobe, depresije in splošnega negativnega odnosa do življenja. Vse to, kar sem lahko razbral iz zgodbe tistega sedemnajstletnika. In vse to, kar je bilo bržkone značilno za verigo samomorov, ki so se v preteklih mesecih dogajali med mladimi geji v Združenih državah Amerike.

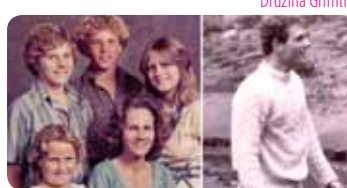

Ameriško (in svetovno) javnost so namreč pretresli samomori Justina Aaberga (15 let), Asherja Browna (13 let), Billyja Lucasa (15 let), Setha Walsha (13 let), Brandona Bitnerja (14 let) in Tylerja Clementija (18 let). Omenjeni najstniki so storili samomor zaradi tega, ker so jih sovrstniki zafrkavali in nadlegovali. Med njimi je še posebej odmeval samomor osemnajstletnega Tylerja Clementija, ki je 22. septembra skočil z mosta Georgea Washingtona v New Jerseyju. Samomor je bil namreč povezan z uporabo sodobne tehnologije. Tyler je svojega cimra v študentskem domu Dharuna Ravija prosil, če je lahko sam v njuni sobi do polnoči. Dharun je pred odhodom iz sobe vključil svojo kamero na računalniku, se v sobi enega od sošolcev logiral na svoj Skype in spremljal dogajanje v sobi (Tyler je imel zmenek z nekim fantom). Posnetek je v živo predvajal sošolcem, ki jih je o vsem tem obvestil s pomočjo Twitterja. Dva dni pozneje se je zgodba ponovila, le da je Tyler tokrat izvedel, da so njegov spolni odnos z moškim v živo predvajali po internetu. Naslednji dan je naredil samomor. Z avtom se je odpeljal do mosta Georgea Washingtona in deset minut pred smrtjo prek mobitela na Facebook sporočil: »Jumping off the gw bridge sorry« (Skočil bom z mosta gw, oprusti). Na dogodke so se na spletni strani You Tube »It gets better« odzvali številni geji in lezbijke, ki mladim sporočajo, da je življenje pozneje boljše in da je nekako potrebno pretrpeti srednješolsko nadlegovanje in homofobično nasilje. Čeprav je namen dober – in spletna stran z osebnimi zgodbami gejev in lezbijk marsikomu lahko pomaga – je vendarle vprašanje, ali je sporočilo pravšnje: potrpite še

malo, potem bo boljše. Mar ne bi morale šole in druge institucije mladim, vsem mladim, zagotoviti varen prostor zdaj in tukaj? Na verigo najstniških samorov se je v svoji pogovorni oddaji odzvala tudi Ellen Degeneres in pozvala k takojšnjemu ukrepanju. »Ne smemo dopustiti, da bi nevednost in nestrpnost vzela še eno mlado življenje,« je dejala in napovedala: »Stvari bodo postale lažje, ljudje bodo spremenili svoja mišljenja ... in pa morate ostati živi, da boste vse to lahko videli.«

Razlogi za samomor

Nikoli ne bomo povsem točno vedeli, kaj vse so razlogi v glavi tistega, ki se odloči narediti samomor. Prav tako kot tudi ni povsem jasna statistika glede samorov med geji in lezbijkami. Uradne statistike – tako pri nas kot v tujini – ne beležijo spolne usmerjenosti pokojnega, tega podatka pa hkrati ne moremo kar avtomatično vzeti za razlog samomora. Poleg tega sorodniki pokojnega za njegovo/njeno spolno usmerjenost lahko sploh ne vedo, ali pa o tem ne želijo govoriti, saj jim ta – poleg samomora – predstavlja sramoto. Razen če niso versko blazni, tako kot starši pokojnega Stuarta Martisa. Ta je zaradi svoje istospolne usmerjenosti – s katero se ni uspel soočiti, pri tem pa so mu izdatno »pomagali« njegovi starši, ki so homoseksualnost razumeli za grešno in zgolj »preizkušnjo«, ki jo je moč popraviti in pozdraviti – sredi mormonske cerkve naredil samomor. Po smrti so starši napisali knjigo »V tistem obupu«, v katerem ne obžalujejo svojih versko blaznih stališč glede homoseksualnosti, pač pa pišejo, da sta oba po smrti sina občutila »neverjeten mir«.

Družina Griffith

Drugačna je zgodba Bobbyja Griffitha, ki je leta 1983 naredil samomor zaradi tega, ker njegova verna mati Mary ni sprejela njegove homoseksualnosti in ga je hladno odbijala stran. Po smrti sina je Mary spregledala svojo zaslepljenost, postala zagovornica glb-pravic in prepozno, a vendarle, iskala Bobbyjevo odpuščanje. (O tem je posnet film *Prayers for Bobby*, ki ga predstavljamo v filmski rubriki v pričujoči številki.)

Klasična sociološka analiza samomora, ki jo je konec devetnajstega stoletja opravil francoski sociolog Émile Durkheim (1858–1917), govori o dveh družbenih faktorjih, ki vplivata na različne tipe samorov: družbena integracija in morala. Loči med štirimi tipi samorov: *egoistični samomor* je posledica šibkih družbenih vezi, ki posameznika povezujejo v širšo družbo. Durkheim pravzaprav govori o »prekomerni individualizaciji«, ki posameznika odtuja od članov družbe. *Altruistični samomor* se zgodi v družbah z visoko stopnjo integracije. Najboljši primer tega so množični samomori različnih verskih sekt, kjer posameznik meni, da se mora ubiti zaradi skupine, ki ji pripada. Tretji tip samomora je *anomičen samomor*, do katerega prihaja v družbi, kjer sta načeta moralni in vrednostni sistem – na primer v času ekonomskih kriz. Durkheim piše, da je za tako družbo značilno, da imajo posamezniki neskončne želje in se zato tudi soočajo z neskončnim razočaranjem. Zadnji tip samomora je *fatalistični samomor*, do kate-

rega prihaja v okoliščinah, kjer je nadzor nad posameznikom velik in se ta sooča z visoko stopnjo zatiranja. Posameznik naredi samomor, ker preprosto ne vzdrži več življenja v takšnih okoliščinah.

Čeprav je Durkheimova teorija stara že več kot sto let, se zdi, da samomore istospolno usmerjenih posameznikov in posameznic zlahka lahko umestimo med prvi in četrti tip samomora.

Samomori mladih gejev in lezbijk

Kaj torej sploh vemo o samomori mladih gejev in lezbijk? Raziskovalci, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem, v svojih študijah merijo dva indikatorja, ki sta se izkazala za najboljšo oceno tveganja, da bo posameznik naredil samomor. To sta: poskusi samorov in razmišljanje o samomoru, kar vključuje vse – od tega, da posameznik pomisli na samomor, do tega, da izdela natančen načrt, kako naj bi samomor izvedel. Ramafedi¹ je tako s sodelavci na vzorcu ameriških najstnikov ugotovil, da je dobrih 28 % najstnikov od 14. do 19. leta starosti, ki so se opredelili kot geji ali biseksualci, poskušalo narediti samomor (medtem ko je med heteroseksualci ta delež dobrih 4 %). Med istospolno ali biseksualno usmerjenimi najstnicami v isti starostni skupini je samomor poskusilo narediti skoraj 21 % vprašanih, medtem ko je ta delež med heteroseksualnimi najstnicami skoraj 16 %.

¹ Remafedi, G., Farrow, J. A., & Deisher, R. W. (1991). Risk factors for attempted suicide in gay and bisexual youth. *Pediatrics*, 87(6), 869-875.

Na splošno raziskave kažejo, da glb-najstniki v primerjavi s heteroseksualnimi najstniki in najstnicami od 1,5 do 3-krat pogosteje poročajo o mislih na samomor in od 1,5 do 7-krat pogosteje poskušajo narediti samomor.² Safren in Heimberg³ v svoji študiji nadalje ugotavljata, da je 58 % glb-oseb, ki so poskusili narediti samomor, poročalo, da so resnično upali, da bodo umrli, med heteroseksualci pa je ta delež 33 %. Cochran in Mays⁴ pojasnjujeta, da razlika med heteroseksualci in homoseksualci delno lahko razložimo tudi z dejstvom, da so tisti posamezniki, ki razkrijejo svojo istospolno usmerjenost, v raziskavi bolj pripravljene razkriti tudi druge družbeno stigmatizirane vidike svojega življenja, kot je na primer poskus samomora.

Razloge za samomore lahko iščemo v faktorjih, ki prispevajo k mislim o samomoru ali poskusom samomora. Na splošno velja, da so mladi geji, lezbijke in biseksualci bolj izpostavljeni tveganim faktorjem in imajo na razpolago manj zaščitnih faktorjev, kot so podpora v družini ali varni prostori v šolah. V skupini glbt-mladostni-

kov so še posebej izpostavljeni kriznim faktorjem tisti, ki so brezdomni ali so pobegnili od doma zaradi svoje spolne usmerjenosti. Krizni faktorji se torej gibljejo med egoističnim samomorom (odsotnost integracije) in fatalističnim samomorom (družbeno zatiranje).

A kje so v vseh teh statistikah in skorajda že »tekmovalnih« med hetero- in homopopulacijo ljudje? Njihove težave, bolečine, skrbi – vse tisto, kar nekoga pripelje do samomora? Del teh zgodb je zagotovo povezan s heteronormativno družbo in stresom, ki ga povzroča družbena stigmatizacija, diskriminacija, zavračanje, homofobija ali celo fizično nasilne reakcije, povezane s posameznikovo istospolno usmerjenostjo. Gre za tako imenovani »s homoseksualnostjo povezan stres« (gay-related stress), ki je specifična glbt-mladih in vzpostavlja specifične faktorje tveganja, ki niso značilni za heteromladino. Mays in Cochran⁵ ugotavljata, da se glb-osebe dvakrat pogosteje srečujejo z diskriminacijo. In ravno v tem tiči odgovor na vprašanje o tiskah in težavah: diskriminacija, skupaj s ponotranjeno homofobijo in stigmatizacijo namreč pomembno vplivajo na psihične težave posameznika, vključujoč poskuse samomora in razmišljanje o tem.

Raziskave kažejo, da se tovrstne težave lahko intenzivirajo v času razkritja spolne usmerjenosti v družini. Vrsta raziskovalcev namreč poroča, da mladi prav v tem

Tomaž Škorjanec, koordinatorski svetovalec svetovnice pri DIH-u

Kakšne so vaše dosedanje izkušnje z uporabniki in uporabnicami svetovnice v zvezi s samomorilnim vedenjem na osnovi spolne usmerjenosti?

Bi lahko rekli, da istospolna usmerjenost vpliva na samomorilno vedenje vaših uporabnikov?

Veliko naših uporabnikov poroča, da so v preteklosti imeli suicidalne misli oziroma so naredili poskus samomora. Če pa lahko te suicidalne misli ali poskuse samomora povezujemo neposredno s spolno usmerjenostjo, pa težko rečem. Imeli smo tudi dva resnejša primera – dve osebi, ki sta bili tik pred tem, da izvršita samomor. V grobem bi lahko ocenil, da se pri nas potrjuje tisto, kar zaznavajo v tujini, in sicer da je populacija istospolno usmerjenih glede misli na samomor ali poskusov samomora bolj ogrožena.

Primeri, da bi k nam nekdo prišel s tovrstnim problemom samo na podlagi spolne usmerjenosti, še nismo imeli. Ponavadi gre za skupen več faktorjev, pri nekaterih je spolna usmerjenost lahko ključni faktor, ni pa edini. Posameznika s suicidalnimi mislimi in nameni je namreč potrebno obravnavati celostno. Potrebno je imeti pregled nad socialno strukturo posameznika, vpetost v socialne mreže, družinsko situacijo in tako naprej, ker so to tiste situacije, ki lahko osebi pomagajo, da preživi. Ta okolja, če so pozitivna, posameznika lahko stabilizirajo.

času pogosteje razmišljajo o samomoru, vse to pa je povezano s strahom, da jih starši ne bodo sprejeli. D'Augelli, Hershberger in Pilkington⁶ so v svoji študiji ugotovili, da za glb-mladostnike, ki se zgodaj razkrijejo staršem, obstaja 4-krat večja verjetnost, da bodo poskusili narediti samomor v primerjavi z glb-mladostniki, ki tega ne storijo. A to ne pomeni, da je razkritje v družini nekaj, čemur bi se morali izogibati. Raziskave na-

mreč kažejo, da sta dejavnika tveganja tako zgodnje razkritje v družini (če te ta družina ne sprejme in v zgodnjih najstniških letih nimaš ali še ne poznaš podpore, ki jo nudi glbt-skupnost) kot tudi nerazkritje v družini. V obeh primerih je posameznik soočen z izolacijo, kar je pomemben dejavnik tveganja pri samomorih.

Še eden od faktorjev, ki pa je slabo raziskan, je diagnoza okužbe z virusom HIV. Tudi ta lahko prispeva k mislim o samomoru. Raziskava švicarskih raziskovalcev Cochanda in Boveta⁷ je namreč po-

2 Suicide Prevention Resource Center. (2008). *Suicide risk and prevention for lesbian, gay, bisexual, and transgender youth*. Newton, MA: Education Development Center, Inc.

3 Safren, S. A., & Heimberg, R. G. (1999). *Depression, hopelessness, suicidality, and related factors in sexual minority and heterosexual adolescents*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67(6), 859-866.

4 Cochran, S. D., & Mays, V. M. (2000b). Relation between psychiatric syndromes and behaviorally defined sexual orientation in a sample of the US population. *Journal of Epidemiology*, 151(5), 516-523.

5 Mays, V., & Cochran, S. (2001). Mental health correlates of perceived discrimination among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. *American Journal of Public Health*, 91(11), 1869-1876.

6 D'Augelli, A. R., Hershberger, S. L., & Pilkington, N. W. (1998). Lesbian, gay, and bisexual youth and their families: Disclosure of sexual orientation and its consequences. *American Journal of Orthopsychiatry*, 68(3), 361-371.

7 Cochand, P., & Bovet, P. (1998). HIV infection and suicide risk: An epidemi-

Iz tujine prihajajo informacije, da je razmišljanje o samomoru vedno večje pri mladostnikih. Kakšne so vaše izkušnje, gre za mlajše ali starejše osebe?

Povprečna starost našega klicatelja oziroma obiskovalca je med 35–45 letom. Tisti, ki poročajo o suicidalnih mislih in namenih, so mlajši, starost je nekje med 25–30 let.

Kakšna pa je intervencija vaše svetovalne službe v takem primeru?

Vsi primeri se med seboj zelo razlikujejo, vsekakor je potrebno najprej preusmerjati misli, pomiriti človeka, mu prisluhniti. Seveda je to včasih težje, ker ne vemo, kako daleč je oseba s svojimi nameni. Če opazimo, da je zadeva akutna, je umestno poiskati pomoč pri strokovnejših institucijah. Pri nas je šel en primer tako daleč, da je morala svetovalka klicati urgenco in druge službe, da se je tam posvetovala, kako naprej reševati primer. Pri takih primerih je ključna prisebnost svetovalca, in močna volja, ter zavedanje, da mora uporabnika v vsej svoji razsežnosti

jemati kot resnega in ga spoštovati, tudi če je prisoten občutek, da uporabnik igra, ga je treba jemati resno, ker v osnovi nikoli ne moremo čisto zagotovo vedeti, kaj se v uporabnikovi glavi dogaja.

Jasna Magić, Legebitrina svetovalnica

Se v vaši svetovalnici srečujete z istospolnimi osebami, ki govorijo o poskusih samomora?

V zadnjem letu in pol smo imeli en primer, ko je klicatelj neposredno povedal, da bo storil samomor. Iz izpovedi te osebe se je dalo izluščiti to, da razlogi za samomor tičijo v tragičnih družinskih odnosih in težave ne izvirajo toliko iz osebne okoliščine spolne usmerjenosti. Osebo smo po daljšem pogovoru usmerili na druge ustrezne institucije. Smo pa z osebo ostali v nadaljnjem stiku in jo spremljali tudi še naprej.

Na kakšen način nudite pomoč svojim uporabnikom?

V okviru društva poleg telefonskega ali osebnega svetovanja ali svetovanja po elektronski pošti nudimo pomoč tudi preko skupin za samopomoč. V preteklosti so podpora v tovrstnih skupinah iskali tudi mladostniki, ki so se soočali s težavami glede svoje spolne usmerjenosti. V nekaj primerih je pogovor nanesele tudi na samomor in misel na samomor. Predvsem je bila ta misel povezana z razkritjem pred širšo javnostjo in sprejemanjem lastne spolne usmerjenosti. V nekaj primerih se kljub naši podpori ter ustreznemu posredovanju tudi drugih institucij posamezniki niso mogli soočiti oziroma sprejeti lastne spolne usmerje-

nosti in so se tako znašli v globoki tiski, kar je rezultiralo tudi v konkretnih poskusih samomora.

Kako pogosta so, po vašem mnenju, razmišljanja o samomoru pri istospolno usmerjenih?

Precej pogosta. S temo samomora smo se na primer srečevali že v okviru družabnih aktivnosti skupine Legebitra, še pred formalizacijo Legebitrine svetovalnice, med leti 2000–2004, kjer je znotraj delavnic in pogovorov ta tema pogosto prihajala na plano. Po poročilih iz tistega časa lahko ugotovljamo, da je večina istospolno usmerjenih mladih v preteklosti vsaj enkrat pomislila na samomor. V okviru takratne skupine smo se soočili tudi z dvema primeroma, kjer je posameznikoma samomor žal uspel. Iz internih poročil pa lahko razberemo, da je šlo predvsem za kombinacijo neurejenega družinskega ozadja, nizko samopodobo in nezmožnosti soočanja z lastno spolno usmerjenostjo.

kazala, da je med HIV-pozitivnimi geji in biseksualci bistveno več poskusov samomora ali razmišljanja o tem kot med tistimi, ki niso HIV-pozitivni. Podobna ameriška študija⁸ poroča, da je dve tretjini tistih, ki so HIV-pozitivni, zaradi tega že razmišljajo o samomoru.

ological inquiry among male homosexuals in Switzerland. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 33(5), 230-234.

8 Robertson, K., Parsons, T. D., Van Der Horst, C., & Hall, C. (2006). Thoughts of death and suicidal ideation in nonpsychiatric human immunodeficiency virus seropositive individuals. *Death Studies*, 30(5), 455-469.

In čisto na koncu – eden od najpomembnejših faktorjev tveganja, ki ga izpostavljata Morrison in L'Heureux,⁹ je odnos pomembnih drugih – učiteljev, staršev, sosedov, svetovalcev, verskih voditeljev – do homoseksualnosti. Poudarjata, da je odsotnost glbt-tematik v šolah lahko pomemben dejavnik tveganja, odsotnost glbt-vzornikov v šolskih učbenikih pa povzroča, da istospolno usmerjeni mladostniki svojo identiteto razumejo kot slabo in ničvredno. Še več: pogostost homofobičnih kle-

9 Morrison, L. L., & L'Heureux, J. (2001). Suicide and gay/lesbian/bisexual youth: implications for clinicians. *Journal of Adolescent Health*, 24(1), 39-49.

tvic, ki jih v šolskem prostoru uporabljajo njihovi sošolci in sošolke – učitelji in učiteljice pa ob tem ne reagirajo – le dodatno pri-

spevajo k faktorjem tveganja in na koncu mladostnika ali mladostnico lahko porinejo čez rob – v uspešno izveden samomor.

Če razmišljate o samomoru ali poznate koga, ki o tem razmišlja, poiščite pomoč! Samomor zagotovo ni pravi odgovor. Pomoč lahko poiščete tu:

- *Mavrična svetovalnica*, telefon: 031 258 685 (osebno ali po telefonu vsak ponedeljek, sredo in petek med 18. in 20. uro) ali po e-mailu: mavrična.svetovalnica@dih.si
- *Telefon za otroke in mladostnike TOM*, telefon: 080 12 34 (vsak dan od 12. do 20. ure)
- *Svetovalni centri po vsej Sloveniji*, ki so usmerjeni v varovanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov. Za seznam in podatke glej: www.miss.org

Lahko se obrnete tudi na svojega osebnega zdravnika, če mu zaupate, in ga prosite, naj vas usmeri naprej.

MITJA BLAŽIČ

DRAGI DEDEK MRAZ! WOOF!

Ja, prav imaš, spet zamujam zadnji rok za oddajo, ampak saj veš, kakšne smo aktivistke, od jutra do večera s sestanka na sestanek, iz razpisa v poročilo, iz roka v rok, iz rok v usta, iz projekta v kampanjo, leva roka, desni žep, od persena do prozaka. Shizofreno, nevrotično, skratka, grozno in tik pred izgorelostjo. Vprašaj urednika, če meni ne verjameš. Ne glede na to, je novoletno darilo itak moja temeljna človekova pravica (in če ga ne dobim, bom nemudoma spisala pobudo za presojo ustavnosti).

Kaj si torej želim? Pa ne bi spet o homofobiji, diskriminaciji, družinskem zakoniku, socialnih pravicah in ostalih luksuznih altruističnih jajcih, ki jih nihče ne potrebuje. Saj nisem miss sveta.

Letos bi rad, lepo prosim, en močan odvajalni prašek za vse tiste, ki so tako zaprti, da jim je drek stopil že v glavo. In ti dobro veš, koga imam v mislih: predavajo Palčkologijo in Sneguljičarstvo na fakultetah – in še sreča da imamo avtonomijo univerze, da je lahko vsaka traparija strokovna veda, celo teologija –, seksajo ne (oz. ne smejo!) ali pa na skrivaj (to pa lahko!) ali pa (zelo radi) s tistimi, ki seksa ne razumejo prav dobro ali v najboljšem primeru samo po misijonarsko (vse ostalo je hinavsko, ker ne omogoča, da ženo med penetracijo gledaš v oči, in boh nas varji tistih, ki uživajo od zadaj), no, lahko tudi v temi (glavno, da ne zgrešiš luknje), ali pa to počneš neporočen/a. (Pa točno se ve: a) kdo penetrira in b) kdo samo vzdihuje. Ne preveč naglas, da ne pohujša

otrok!) Ene pet ali šest opisanih oseb je bilo letos prizadetih od tako hude oblike obstipacije, da nobena navadna purga ne pomaga več in so svojo bolečino od vsestranske zabitosti v zadnjih mesecih temeljito izkričali po vsej državi. (Od hudega so se na pomoč obrnili celo na napačno ministrstvo.)

Potem nujno rabim še en prašek, tokrat za zapiranje. Za vse tiste, ki že 21 let racajo naokrog z obljubami, a so tako posrani, da porabijo večino časa za pranje lastnega perila, namesto da bi (razen za sebe) poskrbeli tudi za tiste, ki jim dajemo kruh. Ali bolje, za tiste, ki smo jih spravili do kruha. (Verjamem, da mnoge zadnjič.) Zadnje tri mesece se je stanje tako poslabšalo, da je v glavnem to še edina stvar, za katero lahko rečejo, da so z njo na tekočem. Dobesedno. Dodaj, prosim, še nekaj kozmodiskov, ker so nekateri ubožci od zvijanja fasali še skoliozo in škifozo in so že povsem upognjeni. Za najbolj kritične primere, imamo ene pet takih, ki so že čisto na kolenih, pa priloži še malo pekoče svinjske masti ali geotermalnega blata. Nekaj bo že moralo prijeti, marijasveta!

Stanje je res zaskrbljujoče, saj se je, kot kaže, epidemija razširila tudi v nekatere svobodomiselnih sferah civilne družbe in intelektualne kroge, od koder o večjih razlitjih sicer še ne poročajo, se pa simptomatika okužbe kaže v trdovratnem molku in apatičnem bolščanju v prazno. Ja, kručefiks, pa sem mislil, da je ta tre-

bušna oblika vegetativne gripe prizadela samo LGBT-skupnosti.

Naprej. Prinesi mi prosim en pomirjevalni prašek za naše aktivistke in aktivistke. Že dobro, da so ene subverzivne, druge lobirajo, tretje integrirajo, četrte agitirajo, pete se skrivajo med strejti, šeste telovadijo, sedme ignorirajo, osme se delajo šutaste, devete pizdijo, desete služijo, enajste kimajo in služijo, dvanajste nevrotično kričijo na paradah (in služijo), trinajste se distancirajo, štirinajste se pojavijo samo, ko jih zasrbi rit, petnajste so vsepovsod in vsepreveč, šestnajste ne dajejo ne izjav niti intervjujev za Narobe, sedemnajste so samostojne publicistke, osemnajste sploh lahko živijo, samo če solirajo, devetnajste vsega po malem, dvajsete pa so vsega osvobodjene, potemjihpaitak-žezmanjka ... ampak, a je za vse to potrebno toliko kljuvanja in perja? Saj če bi ga v vseh teh letih pobiral in prodajal za vzglavnike, bi imeli denarja ne samo za cestno zaporo cele Ljubljane med Parado ponosa (ki je sicer ne potrebujemo) ali pa za kak dodaten film na Festivalu gejevskega in lezbičnega filma (ki ga tudi ne potrebujemo) ... po celem Balkanu bi lahko zapirali mestna jedra in plesali na tovornjakih v povorkah parad ponosa (ki jih ne potrebujemo), pa še za najem vojske in specialcev za varovanje bi ostalo in za snemanje kakšnega (več kot šestminutnega) LGBT-filma domače produkcije (ki ga ne potrebujemo). Saj ne pravim, da bi morali vsi kodakati v en rog, samo taka kofonija nas pa tudi počasi ubija.

Zdaj pa nekaj preprostejšega. Dedi, podari mi letos v Ljubljani, po možnosti v kakem opuščnem industrijskem objektu – teh menda v teh časih ne manjka – en konkreten klub za medvede. Da ne bomo vedno kot dekle odvisne od miloščine

drugih. Naj bo tak, malo mrakoben, z vonjem po šmiru, z verigami in ostalim železjem po stropu in stenah, z rešetkami in ostalo mehánico-zaporniško ikonografijo. Naj bo tak, kot v kakem umazanem porniču, z goloprsmi kosmatimi natakariji, s kakim obledelim koledarjem razgaljenih, žilavih otrdlin, z ekranom za vroče projekcije in nujno ... s čisto pravo črno kamro. Če imamo črne kuhinje, potem naj bodo tudi črne kamre stvar zaščitenih naravnih in kulturne dediščine. Sploh ker bo v lokalno tudi oder s slingom za kulturne performanse in ostalo telovadbo.

Če si ne moreš privoščiti medvedjega kluba – čeprav bi glede na svojo podobo takoj postal maskota lokala, s čisto svojim sedežem za pultom – potem bi rad pa vsaj en medvedji kafič. Če se le da v centru Ljubljane in v stilu BearBucks v Castru ali pa Mame Ines v Chueci. S 50 do 100 sedišči, polnimi krasnih bradatih kosmatih medotov, ki bi me premerili od glave do pet vsakič, ko bi vstopil po svoj capuccino tall. Seveda lahko tudi prisedejo, naprej se bomo zmenili sami. Tako. To bi bilo za letos vse, kar si želim. No, še dve drobni željici za slovo: preberi spodaj drobni tisk in pridi čimprej, ker že zamujáš!

Rad te imam!
Tvoj medo

Vse leto sem bil siten in čemerem, škodoželjen in budoben, sarkastičen in ciničen, jezikal sem, ugovarjal, cepetal in cvilil, dražil in provociral, kot si nas učil, zdaj zahtevam primerno nagrado. Sicer prestopim h konkurenci in mi bo uni rdeči medo s kokakolo priskrbel obilo vsega, začeniš s homofobijo, z diskriminacijo, ZRIPSom in ostalim luksuzom. Pa naj se s praški, z driskami, obstipacijami, s kavsanjem in z medvedi ukvarja, kdor se hoče! Hvaaalaaa leeeppaaa!

SUZANA TRATNIK

O DVOMU IN DOBREM FILMU

Nekajkrat sem se že odločila za temo tokratne kolumne, a potem sem si vedno premislila in podvomila. Slednjič sem ugotovila, da je rdeča nit mojega premlevanja ravno to – dvom.

Dvomila sem o tem, kaj naj si pravzaprav mislim o zadnjem padlem referendumu o predlogu novega zakona za RTV. Ne preseneča, da zopet slavi »zmago« desnica, ki se zna skupaj s Cerkvijo dobro organizirati in napoditi volilno telo na vestno obkrožanje pravega odgovora. Dejstvo je, da večina bolj levo usmerjenih vse manj hodi na referendum. Vprašanje pa je, ali je pretehtala apatija ali imajo nekateri dovolj izsiljevanja z inštitutom referendumu, ali pa politično radikalni v osnovi nasprotujejo demokraciji »da – ne«, ali pa prepogosto odločamo o nebitvenih vprašanjih.

Na zaključni zabavi letošnjega filmskega festivala, ki je potekala v klubu Tiffany, sem srečala znanca, ki mi je kmalu omenil, da je Parada ponosa nepotrebna in skorajda škodljiva, saj ljudje vedo, da obstajamo in jim tega ni treba še bolj kazati. Včasih dvomim, ali naj se sploh še odzivam na takšna razmišljanja o implicitni krivdi glbt-aktivistov in aktivistk. Ker ne morem molče podpirati prevladujoče normalizacijske ideologije, sem pač rekla, da se heteroseksualcem seveda ni treba kazati, ker živijo samoumevni življenjski slog, zato so v vsakem primeru in povsod tako zelo vidni, da je to že neopazno. In da je večji problem najbrž

ta, da si velika večina gejev in lezbijk še vedno ne upa pokazati se na Paradi. Kar veliko pove o za-hojenosti družbenih okoliščin, v kateri živimo. Le zakaj so parade največje in najbolj obiskane prav državah, kjer jih po tej logiki menda ne potrebujejo več? Podobna so razmišljanja o festivalu lezbičnega in gejevskega filma, češ, ko bo homoseksualni življenjski slog popolnoma enakopraven, potem taki posebni kulturni dogodki ne bodo več potrebni. Družba brez kulturnih specifik že mora biti izraz kulturne pestrosti in enakopravnosti, kaj?

Razmišljala sem tudi, ali naj pišem o temi Legebitrinih delavnic o človekovih pravicah po šolah, ki so postale predmet konservativnih obtoževanj, češ da širijo radikalno homoseksualno ideologijo. Poskušala sem se spomniti povabljenih ljudi, ki so obiskovali osnovno šolo, na katero sem hodila sama. Seznan je bil raznolik: čarodejka, ki nas je zabavala s triki, guslar, ki nam je zategnjeno pel ljudske pesmi, poznavalec kač, ki nam je predaval o kačah, v kovčkih pa je imel prave kače, in ko nam jih je pokazal, smo kričali od strahu. Obiskala sta nas tudi igralca in nam gromoglasno odigrala prizor iz Kralja na Betajnovi. O spolnosti nam je zelo neposredno predaval znani lokalni ginekolog. Razkazal nam je vso kontracepcijsko opremo, na koncu pa nas je povabil, naj mu zastavimo kakršna koli vprašanja, tudi na listkih. Omenil

je še, da na svetu živijo ljudje, ki ljubijo isti spol, in da se jim reče homoseksualci.

Homoseksualnost je sicer definiral po takratnih medicinskih prepričanjih – torej kot prirojeno ali pridobljeno – kar je bil razlog za to, da sem si pozneje nekaj časa res razbijala glavo, ali sem se kot lezbijka rodila ali pa me je kdo tega naučil. Kar je seveda popolnoma drugotnega pomena – če se le ne bo kakšen konservativni pametnjakovič domislil, da bi tudi na to kvazidilemo razpisali referendum. Lahko stavite, da bi tistih nekaj odstotkov udeleženih volivk in volivcev nasledlo desničarskemu hujškaštvu ter obkrožilo, da je homoseksualnost pridobljena, brž-kone celo privzgojena na delavnicah o človekovih pravicah, organiziranih po šolah, če ne že celo v vrtcih, kjer prebirajo pravljico o družini dveh pingvinov istega spola.

Potem sem nekega večera srečala še drugega znanca, ki je med pogovorom o poškodbah omenil, da ima tudi sam eno slabo zacejlo, ker jo je skupil med pretepom. Povedal je, da je bil žrtev t. i. *gay bashinga*. To me je spet spomnilo, da sem nekoč razmišljala o zbirki intervjujev (seveda anonimnih) z geji, žrtvami sovražnih fizičnih napadov. Seveda bi bila to knjiga, kateri bi mnogi odrekli kredibilnost, in prav nič ljubka po vsebini, da bi lahko visoko kotirala na lestvicah branosti. Odkar sem na sceni, sem srečala zares ogromno gejev, ki so doživeli homofobično nasilje, zvečine od organiziranih neznancev. Lahko bi rekla, da je vsak drugi gej od tistih, ki jih poznam, doživel fizično nasilje zaradi svoje spolne usmerjenosti. Ampak to se še vedno omalovažuje ali pa opisuje kot osamljen, slučajen dogodek, podobno, kot se je dolgo zanikalo fizično in spolno nasilje nad ženskami in otroki. In po-

dobno kot konservirana pamet meni, da so ženske morda le same krive, ker se »pustijo« in se ne uprejo nasilju v družini, so tudi geji krive žrtve, ki »izzivajo«, njihove zgodbe pa neupoštevane. Ženske največkrat doživijo nasilje med štirimi stenami doma, ki je menda zanje varna domena, geji pa na skritih ali razkritih javnih prostorih, ki so menda moška domena. Pa kje je zdaj tisti fantazmatski pedrski lobi, da ne zaščiti »svojih«?

A včasih sem celo v dvomih, ali naj sploh še kaj napišem, bodisi kolumne bodisi prozo, in se sprašujem, koga še sploh dosežejo besedila, ki niso dovolj nesramna, žaljiva, spletkarska, seksistična, osladno pozitivna ali populistično plehka? Koga še brigajo knjige, ki niso že vnaprej blagoslovljene z žigom (mednarodne) uspešnice, ali pa zaradi povsem neliterarnih razlogov toliko razvpite, da jim grozi vsaj vsesplošno zgražanje, če že ne prepoved, ki je nedvomno založnikova terna na današnjem knjižnem trgu? Ampak – pazi zdaj to! – verjamem, da še obstaja gručica ljudi, ki prebirajo dela, gledajo predstave ali filme in hodijo na koncerte, ki niso »in«, ker so pač padli skozi sito populistične razvpitosti. Ker take ljudi poznam in ker množičnost nikoli ni bila nujno tudi vrlina.

V nobeno novo leto pravzaprav ne vstopam z dobrimi sklepi, ampak s poštenimi dvomi. Menda je dvomiti zdravo. Ampak tudi o tem, kaj natančno je zdravje (oziroma kdo ga določa), obstajajo dvomi. Ponavadi pozitivno nastrojeni ne nasedajo dvomom. A jaz pozdravljam Umetnost negativnega mišljenja. To je res dober film.

JASNA MAGIČ IN ANA JANJEVAK

Oprostite, gospa učiteljica, ste lezbijka?

»Za šolski prostor se mi zdi poučno in vzgojno, če bi se vsi istospolno usmerjeni učitelji in učiteljice ter profesorji in profesorice lahko razkrili in o tem govorili. Ne pravim, da bi morali govoriti o svojem osebnem življenju, ampak o tej temi. Ne nazadnje je tudi kar nekaj dijakov in učencev, ki so geji in lezbijke. Sama jih na hodnikih opažam kar nekaj ... in potem so, jasno, tudi sami zgubljeni, ker nimajo nobene podpore.« (Pia, 30)

Raziskovalni projekt »Oprostite, gospa učiteljica, ste lezbijka?« je bil namenjen zbiranju podatkov o položaju istospolno usmerjenih učiteljev in učiteljic in tistih zapo-

slenih v vzgojno-varstvenem sistemu, ki delajo z mladimi. Zanimalo nas je, ali slovenski šolski prostor omogoča istospolno usmerjenim učiteljem in učiteljicam izpolnjevati eno od njihovih primarnih poslanstev, to je, da so kot celovita osebnost vzor mladim in da jim lahko nudijo podporo in pomoč. Zanimalo nas je tudi, ali se istospolno usmerjeni učitelji in učiteljice počutijo varne v svojem delovnem okolju, ali se jim razkritje na delovnem mestu zdi pomembno in zakaj, ter kaj bi bilo potrebno spremeniti, da bi šole postale

bolj odprti prostor glede vprašanja istospolne usmerjenosti. Podatke smo zbrali s pomočjo spletnega vprašalnika, v katerem je sodelovalo 123 respondentov in respondentk, in s polstrukturiranimi intervjuji. Pogovarjali smo se z dvanajstimi istospolno usmerjenimi učitelji in učiteljicami, precej zgovoren pa je podatek, da kar nekaj povabljenih učiteljev in učiteljic v intervjujih ni želelo sodelovati, saj so se bali posledic, in to kljub temu da smo jim zagotovili popolno anonimnost.

NEZNOSNA LAHKOST MOLKA

V začetku decembra je v Ljubljani potekal seminar »Spopadanje z molkom« o položaju istospolno usmerjenih učenec in učencev ter učiteljev v slovenskih šolah, ki ga je organiziralo Društvo informacijski center Legebitra. Seminarja se je med drugim udeležila tudi državna sekretarka na Ministrstvu za šolstvo in šport Alenka Kovšca, ki je poudarila, da v šolah ni problem odkrita diskriminacija. Te namreč ni veliko, ker je jasno, da je diskriminacija prepovedana, a ko pride do vprašanja homoseksualnosti v šolah, o tem raje molčimo, ker se je preveč

tvegano zavzeti za pravice gblt-populacije. Če ne bomo neprestano opozarjali na nesprejemljivost te tišine, je poudarila Kovšca, bo neznosna lahkost pravice do molka vztrajala naprej.

V zaključnem delu seminarja so o svojih izkušnjah spregovorili tudi istospolno usmerjeni učitelji in učiteljice. Eden od njih je poudaril, da je pri razkritju v šolskem prostoru ključna podpora nadrejenih, saj le ti lahko v šoli zagotovijo dobro počutje za vse. Poudaril je, da sam nima veliko negativnih izkušenj z učenci, ki jih uči, pač pa predvsem s tistimi, ki jih ne uči. »Vsak dobi ustno izročilo, ko pride na šolo, da je ta in ta profesor peder. In potem pričakujejo, da bodo videli petglavega zmaja. Imajo iracionalne predstave. V tistih razredih, kjer sem razrednik, imamo o tem zelo zaupne pogovore, pri

učencih, ki jih ne učim, pa pogosto doživljam verbalno nasilje. Približno enkrat na teden za mano zleti kakšna psovka, peder in to. Dobival sem celo anonimne mejle. Če se kdo dere za menoj in ne vem, kdo je, ga ignoriram, če pa vem, potem pa ga pokličem k sebi na štiri oči. Učenci se potem pogosto opravičijo, češ da niso mislili osebno mene. In jim rečem, da to sploh ni važno. Vprašam jih, kako se ob tem počuti kdo iz njihovega razreda, ki je morda gej ali lezbijka. Ponavadi rečejo, da v njihovem razredu ni nobenega takega, jaz pa jih vprašam, kako so o tem lahko prepričani. Oseben pristop se mi je izkazal za dobrega, ker se te zmerljivke potem nebajo. Pri tem sploh ni potrebno, da izpostaviš sebe. Treba je le jasno povedati, da take zmerljivke niso v redu. Vse to počnem zaradi učencev, ki so geji in lezbijke, da bi se bolje počutili na šoli, ne pa tako kot sem se jaz zaradi svoje istospolne usmerjenosti počutil na srednji šoli. Mogoče komu s tem pomagam. Jaz pa bom že preživel, imam debelo kožo.«

Razkritje na delovnem mestu

Med respondenti, ki so odgovorili na spletni vprašalnik, je bilo 37 % lezbijk, 37 % gejev in 26 % biseksualcev. Razporeditev respondentk in respondentov glede na delovno mesto je v vzorcu približno enakomerno razporejena glede na osnovno šolo (27 %), srednjo šolo (29 %) in fakulteto (28 %). Najmanjši delež (slabih 7 %) predstavljajo vrtci, dobrih 10 % vzorca pa zastopajo druge izobraževalne ustanove.

Skoraj 80 % respondentov in respondentk je odgovorilo, da so razkriti pred večino ali vsaj pred nekaterimi ljudmi, ki jih obkrožajo. Razkritost v delovnem okolju pa je znatno manjša: približno polovica respondentov na delovnem mestu ni razkrita. Za to nava-

V nadaljevanju objavljamo kratek povzetek pogovora z učiteljico tujega jezika Ano Janjevak, s katero se je na seminarju pogovarjal Mitja Blažič.

Ko govorimo o spolu in spolni usmerjenosti pride, do nekega navideznega trka med javnim in zasebnim. Radi rečemo, da ločujemo službene stvari od zasebnih. A v vsakdanjem življenju se to prepleta. Če

jajo različne razloge. Med drugim jih skrbi, da jih bodo nadrejeni šikanirali in bodo zaradi tega izgubili službo; skrbi jih reakcija otrok/učencev/dijakov/študentov; nekateri sogovorniki pa so kot razlog izpostavili tudi velik pritisk staršev na učitelje:

»Ker učim v zelo specifičnem okolju, predvidevam, da bi bili pritiski staršev zelo hudi. Pri nas imajo starši težave že s kakšnimi drugimi stvarmi, ki so res posrstrskega pomena. Menim, da si zaradi različnih razlogov jemljejo pravico bolj posegati ne samo v to, kaj se uči in kako se uči, temveč tudi v to, kdo je tisti, ki

snov predava, tako da bi zelo verjetno imela težave s tem, če bi vedeli.«
(Ema, 31)

Med razlogi za nerazkritje v vseh treh identitetnih skupinah prevladuje stališče, da je spolna usmerjenost osebna stvar posameznika, ki

se nikogar ne tiče. V kolikšni meri gre pri tem stališču za ponotranjeno homofobijo, je težko reči; zdi se, da je tovrsten (iz)govor najpogostejše stališče tistih, ki se ne razkrijejo. Dejstvo je namreč, da je delovno mesto tesno prepleteno s posameznikovo zasebnostjo.

pomislim na svojo osnovno šolo, se natančno spomnim, da smo učenci in učenke vedeli, katera učiteljica je samska, vedeli smo, da je učitelj iz tretjega razreda poročen s knjižničarko in da je učitelj iz prvega razreda najverjetneje buzerant. Kako je v šolah z uravnavanjem med zasebnim in službenim. Je v šoli mogoče ohraniti svojo zasebnost – in ali je to sploh smiselno?

Govorim lahko o dveh nivojih. Eno so sodelavci, zbornica in tako naprej, drugo pa so učenci in učenke v razredu. Že v zbornici te sprašujejo, kaj si delal za vikend, kje si bil med počitnicami in na to ne moreš odgovoriti: kaj te to briga, to je moja zasebna stvar. Pri pouku pa, ker učim tuji jezik, zasebnost prav tako pogosto pride na dan. Ker učence sprašujem o njihovih osebnih izkušnjah, tudi sama govorim o tem. Sicer jim ne rečem: za vikend sem bila s punco tam in tam ... ampak vem, da nekateri vedo, da sem lezbijka. Pred

kratkim smo se, recimo, pogovarjali o postavljanju hipotez in na tablo sem jim narisala zvezdo in pet mojih podatkov. Napisala sem ime Luna, ki je moja psička, pa letnico sestričnega rojstva, ime Timon in še neke druge stvari. Nato smo postavljali hipoteze in ena od učenk je postavila hipotezo, da je Timon mogoče moj fant. V tistem trenutku nisem vedela, kaj naj naredim, ampak kakšnih deset učencev je takrat pogledalo to punco in zavili so z očmi, češ, kako neumnina hipoteza – ona ne more imeti fanta, ker ima punco. V bistvu so me rešili, jaz pa sem potem samo še rekla, da je Timon moj nečak. Učitelj v šoli je celota, celovita osebnost, in če si učencem zgled, jim nisi zgled zgolj v profesionalnem smislu.

Kakšne so tvoje izkušnje z razkritjem v šoli?

Ko sem se razkrila pred prvo sodelavko, mi je rekla, naj o tem ostalim ne govorim, ker je šola v precej tradicionalnem okolju. Nato sem se razkrila še par sodelavkam, ki so mi rekle, da se jim je to tako ali tako že zdelo – tako da to ni bil noben problem. Bolj slabo izkušnjo pa sem doživela s sodelavcem, s katerim se sicer zelo dobro razumeva in tudi že nekaj časa ve, da sem lezbijka in s tem nima nobenih težav. Zadnjič sem mu rekla, da se zdaj ne bom več skrivala pred nikomer in tudi pred dijaki ne. To sicer ne pomeni, da bom prišla v razred in rekla: »Jaz sem lezbijka!«, pač pa stvari ne bom skrivala, če bo razprava nanesla na to vprašanje. In on mi je nato rekel, naj le pazim, češ da me bodo začeli drugi opazovati in bodo pozorni na to, kako gledam na učenke. Vprašala sem ga, kako pa on gleda na učenke, in če njega

nimajo pod drobnogledom. Rekel je, da je to drugače. Takrat sem se malo zamislila. Stvari niso rožnate.

Kako učitelji in učiteljice vplivajo na učenke in učenke?

Nimam nobenih konkretnih izkušenj, ampak če se razkrijem kot lezbijka, s tem zagotovo dam vzgled – tistim, ki tako čutijo ali se iščejo, pa seveda tudi vsem drugim, ker kar naenkrat ta imaginarna lezbijka ali gej postaneta realnost. Ta oseba stoji pred njimi, jih že nekaj časa uči in se imajo s to osebo dobro. Poleg tega jim verjetno s takim razkritjem dam neko oporno točko, kar pomeni, da mi lahko zaupajo, da lahko s težavami pridejo do mene in se z menoj pogovorijo.

Pripravil in priredil: Roman Kušar

»V zbornici pride hitro do osebnih pogovorov. Zasebnost lahko obraniš le, če res nimaš nobenega stika s sodelavci, kar je pa v zbornici nemogoče. Tudi v razredu je zelo težko popolnoma izločiti osebno življenje, nenazadnje si tam pred učenci ti kot celota in zelo težko je biti samo strogo profesionalen učitelj brez kančka človeškosti.« (Pia, 30)

»Zgodilo se je na primer to, da sem med učno uro predstavljala Kanado, kjer sem nekoč živela, nato pa so me učenci začeli spraševati, zakaj sem zdaj v Sloveniji. Najprej sem jim rekla, da sem tu zaradi ljubezni, da sem poročena. Potem so me vprašali, če se tudi s svojim možem pogovarjam francosko, pa sem jim rekla, da se s svojo ženo pogovarjam francosko.« (Josiane, 30)

O največji stopnji razkritosti med sodelavci poročajo tisti, ki so zaposleni na fakultetah. Med njimi je dobrih 65 % razkritih pred vsemi ali nekaterimi sodelavci. V vrtcih je ta odstotek 50, v osnovnih šolah 46, najmanjši delež pa je zabeležen v srednjih šolah. 43 % vprašanih respondentk in respondentov, ki delajo v srednji šoli, je poročalo o tem, da so razkriti pred vsemi ali vsaj nekaterimi sodelavci.

Izkušnje z razkritjem

Za večino respondentov in respondentk (slabih 84 %), ki so se razkrili na delovnem mestu, je bila izkušnja razkritja pozitivna ali vsaj nevtralna. Manjšina, 8 % vprašanih, je poročala, da je bila zanje ta izkušnja negativna.

Pozitivnih izkušenj, o katerih poročajo razkriti respondentke in respondenti, ne moremo avtomatično povezati s strahom tistih, ki niso razkriti, ti, ki niso razkriti, imajo lahko dober razlog, da tega ne storijo – in obratno: ti, ki so se razkrili, so ugotovili, da je njihov delovni prostor dovolj varen za razkritje, zato nenazadnje tudi poročajo o pozitivnih izkušnjah.

»Outiran sem pred ozkim krogom sodelavcev, tistim, ki jim zaupam. Najprej sem jih preskušal, kako oni te stvari sprejemajo, kako mene sprejemajo. In potem mi ni bilo težko povedati in tudi nisem imel slabih izkušenj.« (Maks, 36)

V raziskavi smo spraševali tudi o posledicah razkritja. Večina razkritih respondentov (več kot 90 %) na delovnem mestu nikoli ni doživela fizičnega nasilja zaradi svoje spolne usmerjenosti. V nasprotju s tem, pa je stopnja psihičnega oziroma verbalnega nasilja bistveno večja. Medtem ko je skoraj 82 % vprašanih biseksualcev poročalo, da tega nasilja niso doživeli, ima vsaj eno izkušnjo psihičnega nasilja zaradi svoje spolne usmerjenosti 43 % vprašanih gejev in 35 % vprašanih lezbijk. Skoraj 11 % gejev in 4 % lezbijk med njimi na to nasilje ni odreagiralo. Iz rezultatov je razvidno, da je stopnja pojavnosti nasilja zaradi spolne usmerjenosti zaposlenega najvišja v srednjih šolah – tako v primeru psihičnega kot tudi fizičnega nasilja. 64 % respondentov, ki so zaposleni na srednji šoli, je že doživelo psihično ali verbalno nasilje zaradi svoje spolne usmerjenosti.

»Teh posmebljivk na hodnikih je bilo kar nekaj, ko se na primer kak fant ali skupina učencev hibita za tabo. Na to nisem nikoli odreagirala, ker se je to dogajalo predvsem na začetku, ko sem se še preveč ukvarjal sam s seboj in delal na lastni samozavesti, da se bom nekoč razkril. Danes bi zagotovo odreagirala in se obnašal čisto drugače, ampak se te stvari ne dogajajo več.« (Maks, 36)

Razlogi za razkritje

Med tistimi učitelji, ki so razkriti, je bil poglavitni razlog za razkritje odločitev, da se ne želijo skrivati,

da ne želijo skrivati svoje spolne usmerjenosti in vsega, kar je s tem povezano (partnerstvo, zasebno življenje ipd.). Josiane, ki se je v Slovenijo preselila iz tujine, tu nikoli ni nameravala skrivati dejstva, da je poročena z žensko.

»Glavni razlog je to, da se ne želim skrivati. Ne želim razmišljati o tem, kateri osebni zaimek bom uporabljala in dostokrat, ko govorim o svoji ženi, ljudi v Sloveniji menijo, da še ne znam uporabljati zaimkov in me venomer popravlja. Nato jih jaz popravim nazaj, dokler ne dojamajo, da resnično nimam moža, ampak imam ženo.« (Josiane, 31)

Obravnavanje homoseksualnosti pri pouku je zelo redko, v šolskem okolju razkriti učitelji in učiteljice so predvsem v intervjujih poudarili, da se govoru o tej tematiki še posebno izogibajo, saj menijo, da bi učenci, sodelavci, starši in lokalno okolje lahko to stereotipno razumeli kot promocijo homoseksualnosti.

»Ker učim tudi etiko, kjer je prostor za odpiranje tebe, moram priznati, da je vedno prisoten ta strah, da če bi se vedelo, da sem lezbijka, da bi pogovor o homoseksualnosti pri pouku lahko začeli dojemati kot promocijo. Tako da vedno pazim, kaj povem.« (Romy, 29)

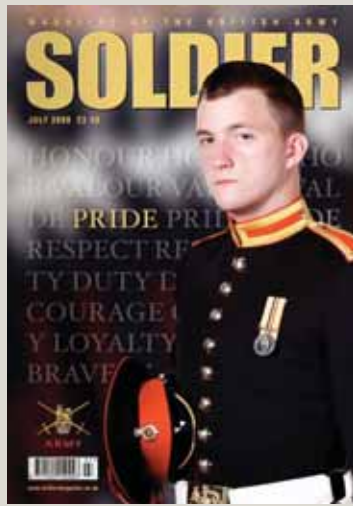
Učitelji zadržka do obravnavanja homoseksualnih vsebin pri pouku ne bi imeli, če bi bilo šolsko okolje odprto in vključujoče ter bi nudilo pozitiven podporni sistem za istospolno usmerjene profesorje. Respondenti so svoje delovno okolje večinoma (dobrih 60 %) ocenili kot »tolerantno« (npr: nimajo nič proti homoseksualnosti, a se o tem ne bi radi pogovarjali), skoraj 20 % pa kot neprijazno, žaljivo in odklonilno. Odgovori več kot 60 % respondentov tudi kažejo, da šole nimajo nobenega podpornega sistema, ki bi izrecno zaščitil učitelje na podlagi te osebne okoliščine. Večina responden-

tov, dobrih 60 %, je tudi odgovorila, da njihova šola ne nudi relevantnih in točnih informacij oziroma druge podpore glede istospolne usmerjenosti. Na vprašanje, kaj njihova šola nudi na temo LGBT, je eden od respondentov v spletni raziskavi izpostavil: »Pred leti je na šolo prišel izobraževalni DVD, pa je naša svetovalka na koncu nekega učiteljskega zbora, ko ni nihče več poslušal, rekla, da si ga lahko razredniki sposodijo, če želijo. Mislim, da nihče ni izrazil te želje ...«

Vsi, tako respondenti spletnega vprašalnika kot tudi sogovorniki v intervjujih, izražajo močno potrebo po dodatnem izobraževanju vseh zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih ustanovah s področja spolne usmerjenosti, kot rešitve pa predlagajo sodelovanje šol s strokovnjaki na tem področju (nevladne organizacije, gostujoči profesorji, tuji študenti, ipd.). Za njihovo delo in dobro počutje je pomembno tudi pozitivno delovno okolje in popolna podpora nadrejenih.

»En od stvari, ki jo zaznavam, je, kako na primer vodstvo reagira na te teme, saj tudi kadar te navidezno podprejo, to opravičijo, kot da je to zasebna stvar in je vse v redu ... Ampak le dokler o tem ne začneš na glas razpravljati. In to se mi zdi pri tebi tematikah, o katerih ljudje še vedno niso pravilno poučeni, absolutno premalo. To je neko navidezno pometanje pod preprogo. Ker predsodki pri drugih in strah pri meni še vedno ostajajo. To ni rešitev problema. Od tega 'to me ne zanima, to je služba' pa do resničnega varnega prostora je še ogromno korakov.« (Ema, 31)

Vsa imena anketirancev so spremenjena. Avtorici raziskave se najlepše zahvaljujeta vsem sodelujočim. Polno raziskovalno poročilo o raziskavi bo v januarju dostopno na spletni strani Legebitre (www.drustvo-legebitra.si).

MIHAEL TOPOLOVEC

HOMOSEKSUALCI V VOJSKI – DOSEŽEK ALI PROBLEM?

Na naslovnici ene izmed lanskoletnih števil britanske revije »Soldier« je bilo možno zaslediti mladega geja. Bil je oblečen v vojaško uniformo in na levem žepu suknjiča je imel pripeto medaljo, ki je slavila njegove dosežke v Iraku. Ob njem je na naslovnem ozadju bila zapisana beseda »Pride« (slov. ponos). Pri tem seveda ni šlo za nobeno gejevsko revijo, ki bi se poigravala z erotizirano klasiko gejevske ikonografije, ampak za čisto pravi revialni material britanskega obrambnega ministrstva, s čisto pravim vojakom, ki pa je tudi javno deklarirani gej. Karkoli si že lahko mislimo ob takšni podobi, v kateri ima gejevski ponos tudi patriotske, nacionalistične in militantne konotacije, je sprejemanje glbt-ljudi v vojsko realnost velikega števila držav po svetu. In v veliki večini teh držav je bila ukinitvev določil, ki so glbt-populaciji prepovedovale opravljanja vojaških dolžnosti ali zaposlovanje v vojski, označena za »ne-dogodek«, logično nadaljevanje razširjanja liberalnih pravic. Ta »ne-dogodek« pa je postal velik dogodek, ki je razdelil tako javnost kot tudi gejevsko in lezbično skupnost v Združenih državah Amerike.

»Ne sprašuj, ne govori!«

Politika vključevanja »outiranih« gejev in lezbijk v vojaške vrste ni novejšega datuma, čeprav se morata tako dozdeva. Z njo je začela

Nizozemska leta 1974, sledila ji je Norveška leta 1979 in 1981. leta še Danska. Večji val odpravljanja ekskluzivne vojaške heteroseksualnosti so prinesla devetdeseta leta, ko so vojaške institucije liberalnejših držav, od Kanade preko Izraela do Avstralije, na veliko odpirala svoja vrata homoseksualcem. Slepota in nemost za glbt-vojake in vojakinje ostaja povečini omejena na tiste afriške, azijske in južnoameriške države, ki še do danes niso odpravile uzakonjene homofobije.¹ Vendar je med vsemi temi do nedavnega obstajala izjema, ki je sicer morda lahko slabotno videla, nikakor pa ni smela ničesar slišati. ZDA so leta 1993 pod Clintonovim predsedovanjem izšle iz obdobja absolutne prohibicije homoseksualnosti v vojski tako, da so sprejele kompromisni zakon »Don't ask, don't tell« (Ne sprašuj, ne govori). Ta je določal, da ameriški geji in lezbijke lahko častno služijo svoji domovini le, če o svojih spolni usmerjenosti ne spregovorijo na glas ali jo javno izkazujejo. Zmaga Baracka Obame leta 2008 je ameriškim glbt-vojakom in vojakinjam zadala upanje rešitve iz prisilnega klozeta, ki se je neprestano odpiral in spet zapiral ravno v letu 2010. V okviru obrambnega avtorizacijskega zakona (Defence Authorization Bill) je bila predla-

¹ Za podrobnejše podatke o odnosu posameznih držav do homoseksualnosti v vojski glej [Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Sexual_orientation_and_military_service](http://en.wikipedia.org/wiki/Sexual_orientation_and_military_service) (op. a.)

gana ukinitvev zakona, zaradi katerega je vojaško službo izgubilo že okrog 13.500 gejev in lezbijk. Predstavniki dom je ukinitvev zakona sprejel, vendar so njegovo nadaljnjo obravnavo v senatu preprečili republikanci. V oktobru je kalifornijska okrožna sodnica Virginia Phillips celo razglasila zakon za neustaven, čemur je sledila osemnedevna ukinitvev prepovedi vojaškega zaposlovanja za deklarirano glbt-populacijo, ki jo je prekinila, paradoksalno, ravno pritožba obljubljenega rešitelja Obame. Njegova vlada se je pritožila z argumentom, da bi prehitra odstranitev zapovedi molka o homoseksualnosti v vojski lahko imela negativne posledice za samo delovanje vojske in tudi za samo glbt-populacijo v njej, zato so želeli odpravo doseči preko kongresa in ne preko sodišč. Pritožbi je bilo ugodeno in politika »Ne sprašuj, ne govori« je ostala v veljavi, čeprav je Pentagon omejil pristojnosti odpuščanja na podlagi spolne usmerjenosti in zaostri določila, po katerih se nekoga lahko razglašajo za homoseksualca. Senat je o tem vprašanju odločil 18. decembra 2010 in s 65-imi glasovi »za« dokončno ukinil omenjeni zakon. Obama je odločitev senata označil za zgodovinsko in dodal, da istospolno usmerjenim vojakom, ki so patrioti in bi radi služili svojemu narodu, zdaj ne bo več potrebno zapuščati vojske zaradi spolne usmerjenosti oziroma jim ne bo potrebno več lagati, da bi lahko služili državi, ki jo imajo radi.

Gibanje med asimilacijo in transformacijo

Ameriško glbt-gibanje namesto množičnih smrti, ki jih je povzročila epidemija aidsa v osemdesetih letih, danes bolj pretresajo množični samomori gejevskih najstnikov. Namesto uporniških getov New Yorka in San Francisca ga danes bolj združujejo sodne dvorane, kjer se bori proti kalifornijskemu Predlogu 8. Kljub vsem spremembam, ali pa ravno zaradi njih, mu je uspelo razviti kritično refleksijo dogajanja, ki se odvijajo na področju vojske. Slišati je možno dva begajoča se glasova, ki ju v grobem smislu lahko razdelimo na asimilacijsko in transformativno politiko. Prva si želi vključitve v svet heteroseksualnih norm, prizadeva si za priznavanje enakosti, zahteva »prostor za mizo«. Druga norme zavrača, prizadeva si za spoštovanje drugačnosti, trmasto ne želi prisesti. In vključitvev homoseksualcev v vojsko, tako kot sklepanje istospolnih porok, ni lahko uvrstiti v eno ali drugo, ali kot pravi Andrew Sullivan: »S predrznostjo svojih zahtev to vprašanje žali prohibicioniste, tradicionalizem gejev, na katere se te zahteve nanašajo, pa odbija liberacioniste. Konservativce plaši, ker jih prvič sili k javnemu razpravljanju o tej temi, in liberalce bega, ker problema ne znajo umestiti v primerno rubriko depriviligiranih manjšinskih politik.«²

² Sullivan, Andrew. 2008. *Domala norma: Argument o homoseksualnosti*. Ljubljana: Krtina, str. 139.

Vendar tehtnico na stran transformativne ali queerovske politike, ki v želji gejev in lezbijk po delovanju v tradicionalno tako restriktivni instituciji kot je vojska vidi sprevrženo logiko stapljanja med liberalizmom in konservativizmom, prevesi tudi nekaj dejstev:

1. Pobuda za odstranitev politike »Ne sprašuj, ne govori« je prišla s strani konservativne gejevske struje, njen najbolj zavzet podpornik je tako na primer republikanska gejevska organizacija Log Cabin.

2. Obama je čas, ki ga je pridobil s svojo pritožbo na takojšnjo ukinitve zakona, poklonil Pentagonu, da je ta izvedel obširno raziskavo,³ s katero je preverjal, kako so heteroseksualni vojaki in njihove družine pripravljene na svoje gejevske kolege in ali bo takšen ukrep ogrozil kohezivnost vojske ter zmanjšal številnost njenih članov. Zdaj ko so rezultati raziskave le pokazali, da 70 % strejtojskih vojakov in njihovih strejtojskih družin *dovoli* gejem v vojsko, pa se demokrati veliko bolj samozavestno bahajo s svojo liberalnostjo.

Sram glbt-vojakov

Seveda je tukaj takoj potrebno dodati argument, ki gre v prid asimilacijski politiki. Pri zahtevah po ukinitvi politike »Ne sprašuj, ne govori«, tako kot pri zahtevah za pravice do istospolnih zakonskih zvez in družin, ne gre za odpiranje novih vrat, ampak za pra-

³ Department of Defense USA. 2010. *Report of the Comprehensive Review of the Issues Associated with a Repeal of »Don't Ask, Don't Tell«*. Dostopno prek: [www.defense.gov/home/features/2010/0610_gatesdadt/DADTReport_FINAL_20101130\(secure-hires\).pdf](http://www.defense.gov/home/features/2010/0610_gatesdadt/DADTReport_FINAL_20101130(secure-hires).pdf)

vico do »coming outa« v instituciji, v kateri so geji in lezbijke že od nekdaj prisotni. Gre za zahtevo po pravičnem priznanju identitete, ki je izrečena brez sramu. Razkritje kot učinkovito politično strategijo je v končni fazi uporabljal sam Harvey Milk, ki kljub svoji uspešni integraciji v ameriški politični sistem ni pozabil na svoje queerovske brate in sestre z ulice Castro. Res pa je tudi, da je za to plačal s svojim življenjem. Tako ostaja vprašanje, ali pri ukinjanju barikad med homoseksualnimi in heteroseksualnimi vojaki resnično gre za celostno sprejetje gejev in

lezbijk. Že Michael Warner⁴ je opozoril, da destigmatizacija identitete, ki jo geji in lezbijke dosežejo z izpolnjevanjem heteronormativnih kriterijev, še ne pomeni odprave sramu, vezanega na sam spolni akt in na odklonsko seksualno vedenje. Morda so zato zgodbe ameriških glbt-veteranov, ki jih objavlja aktivistična spletna mreža »Courage Campaign«,⁵

⁴ Warner, Michael. 2000. *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

⁵ <http://testimony.couragecampaign.org/>

polne prepričevanj o tem, kako dobri vojaki so bili. To, s kom spiš in na kakšen način to počneš, v službi kot je vojska, res ni pomembno. In morda je zato Dan Choi, najbolj izpostavljen obraz uporniškega gibanja zoper »Ne sprašuj, ne govori«, pri svojih protestnih priklenitvah na ograjo Bele hiše ostajal brez podpore republikanske gejevske elite. Ker je vse preveč ekscesen.

Pri vsem tem bi lahko zavzeli tlašče, da bo zakonodajna vključitev gejev in lezbijk v vojsko liberalizirala obrambno politiko ter njene institucije, vendar pa nas

razmišljanja Judith Butler⁶ lahko hitro streznijo. Na primeru ameriškega Guantanamo lahko vidimo, kako glavni cilj vojske ni ohranitev hegemonke heteroseksualne moškosti, pač pa dosežki identitetskih politik lahko postanejo sredstvo proti-imigrantske politike in tako končajo v popolni dehumanizaciji. Judith Butler poudarja, da institucija vojske lahko brez problema sprejme dosežke identitetskih politik in diskurz človekovih pravic, če to koristi njenim militantnim ciljem. Diskurz o gejevskih pravicah in preostalih liberalnih svoboščinah je tako postal način podpiranja ksenofobnih in imperialističnih politik. V smislu: mi smo tako razviti, tako liberalni, oni pa so tako primitivni. Ali če stvar pojasnimo z besedami Mikea Mullena, vrhovnega vojaškega častnika, ki pojasnjuje, zakaj je ravno vojna v Iraku in Afganistanu primeren čas za odpravo politike »Ne sprašuj, ne govori«: »Vojna ne zaduši sprememb, zahteva jih. Ne otežuje jih, ampak jih olajša.«⁷ Je pa tudi res, da je Združenim državam Amerike uspelo vsaj to, da je tema homoseksualcev v vojski postala javno odmevna, v številnih drugih državah po svetu, ki sicer že dlje časa nimajo tovrstnih diskriminatornih politik na področju vojske, pa so očitno to temo uspešno pometli pod preprogo – tudi pri nas.

⁶ Butler, Judith. 2009. *Frames of War. When life is grievable?* London, New York: Verso.

⁷ John MacCain criticises 'flawed' study on out gay soldiers. 2010. *Pink News*, 2. december. Dostopno prek: <http://www.pinknews.co.uk/2010/12/02/john-mccain-criticises-flawed-study-on-out-gay-soldiers/>

Slovenska vojska o homoseksualnosti

Leta 1993 je bil v Večeru objavljen pogovor z magistrom Vinkom Majcnikom, ki je v tedanjem republiškem štabu za teritorialno obrambo vodil psihologe. Novinar Večera Bojan Bauman ga je vprašal tudi o odnosu vojske do homoseksualnosti. Majcnik je odgovoril: »Na sestanku psihologov smo ta problem (homoseksualnosti, op. p.) preučili in enotno mnenje je bilo, da sicer v naši vojski ne zagovarjamo homoseksualnosti, tega pa posebej tudi ne preprečujemo. [...] Verjetno z razvitostjo pridejo tudi deviantni pojavi: mamila, homoseksualnost ... kar pa je pri nas še v povojih. [...] Konkretno je homoseksualnost pogosto povezana z uživanjem mamil in se kaže v posebnih oblikah vedenja.« Se je odnos slovenske vojske do tega »problema« v sedemnajstih letih spremenil? Z Ministrstva za obrambo so odgovorili na nekaj naših kratkih vprašanj:

Kakšno je stališče slovenske vojske do politike ameriške vojske, ki je od homoseksualnih vojakov in vojakinj zahtevala, da se javno ne izrekajo o svoji spolni usmerjenosti?

Slovenska vojska nima stališča do politik drugih držav, tako da se ne opredeljuje do načina delovanja ameriške niti katere koli druge vojske.

Kakšen odnos ima slovenska vojska do vojakov in vojakinj, ki svoje istospolne

usmerjenosti ne želijo skrivati? Ali se v vojski lahko zaposlijo tudi javno deklarirani geji in lezbijke?

V Slovenski vojski zaposlujejo kandidatke in kandidate, ki izpolnjujejo razpisane sprejemne pogoje. Pri zaposlovanju kandidat in kandidatov nikoli ne sprašujemo po verski, etnični, spolni ali kakršni koli drugi usmerjenosti, saj to nima vpliva na njihovo delo v slovenski vojski. Tako pri zaposlovanju kot tudi pri imenovanju in razporejanju na druge dolžnosti upoštevamo načelo enakosti, s čimer je zagotovljena enakopravna dostopnost dolžnosti vsem kandidatom pod enakimi pogoji, ne glede na kakršne koli osebne okoliščine, spol, versko prepričanje in drugo.

Kar zadeva izkazovanje intimnih čustev, 18. člen Zakona o službi v Slovenski vojski – načelo prepovedi izražanja intimnih čustvenih razmerij – določa, da pripadnik med službenim časom in dejanskim opravljanjem vojaške službe ne sme izražati intimnih čustvenih razmerij do drugih pripadnikov istega ali različnega spola na način, ki bi lahko negativno vplival na vojaško službo, odnose v njej in vojaško disciplino. O tem govorita tudi 32. člen Pravil službe v Slovenski vojski in 12. člen Kodeksa vojaške etike.

Ali Ministrstvo za obrambo določa kakršnekoli mehanizme, s katerimi bi se poskušalo zamejiti diskriminacijo istospolno usmerjenih vojakov in vojakinj na delovnem mestu?

Vsi pripadniki Slovenske vojske imajo zaradi posebnih obremenitev, odgovornosti in zahtev pri opravljanju vojaške službe pravico do celostne skrbi. Pravice s tega področja, kot so zdravstvena, psihološka in socialnovarstvena oskrba, pravna pomoč, pravno svetovanje, religiozna oziroma duhov-

Obrambna ministrica Ljubica Jelusič

na oskrba, športne dejavnosti in organizirano preživljanje prostega časa, so za vse pripadnike enake. Do celostne skrbi so upravičeni vsi pripadniki Slovenske vojske med opravljanjem vojaške službe skupaj s svojimi družinskimi člani, za kar se štejejo tako zakonci, zunajzakonski partnerji kot tudi partnerji iz registriranih istospolnih partnerskih skupnosti ter otroci, posvojenci ali pastori.

Slovenska vojska je s profesionalizacijo postala sodobna in dobro organizirana vojaška organizacija, ki vsem pripadnicam in pripadnikom zagotavlja človekove pravice in temeljne svoboščine, pri čemer nobena pripadnica ali pripadnik ne sme biti izpostavljen neželenemu ravnanju spolne narave ali kakemu drugemu nedopustnemu razlikovanju, temelječem na spolu.

ZORAN RODIC

CAMP NAŠ VSAKDANJI

Jean Cocteau je leta 1922 za časopis *Vanity Fair* dejal, da je *camp* »laž, ki govori resnico«. Ta aforizem velja za osnovno definicijo tega pojava, čeprav se tisti, ki preučujejo *camp*, strinjajo predvsem v eni stvari: *camp* je nemogoče povsem in dokončno definirati.

Misteriozno je tudi samo poreklo besede *camp*. Nekateri menijo, da izhaja iz francoske slengovske besede *se camper*, kar pomeni pozirati na pretirani način, drugi zopet iščejo njeno poreklo v angleškem gledališkem slengu iz 16. stoletja, v besedi, ki se je uporabljala za moškega igralca, ki je nosil ženski kostum in igral žensko vlogo.

Glede na to, da se *camp* neutrudno izmika definicijam, ga je potrebno občutiti intuitivno. Susan Sontag je v svojem znamenitem eseju *Zapiski o campu* (*Notes on Camp*, 1964) zapisala, da pomeni govorjenje o *campu* obenem tudi njegovo izdajo. Po drugi strani pa tisti, ki sprašuje po definiciji *camp*a, nikoli zares ne bo vedel, kaj to je.

Naj pojasnim. *Campovsko* obnašanje je nastalo sredi 19. stoletja kot skupek gest, preko katerih so se geji lahko medsebojno prepoznali v času, ko homoseksualnost ni bila priznana oziroma je bila še celo kazniva. *Camp* je hitro prerasel to ozko definicijo in je postal skupni naziv za bizarno obnašanje tiste značilne »drugačne« manjšine, ki je svojo obupanost zaradi družbenega nesprejemanja skrivala ravno za to bizarnostjo. Izraz *camp* je vseskozi širil svoj pomen ter po uporniških šestdesetih in popuščanju malomeščanskih spon danes označuje tako deviantnost, bizarnost, anarhičnost, kot tudi talent, višek in pretiranost stila,

obup in vse tisto, česar se je (malo)meščanska morala želela znebiti.

Postavljanje estetskih vprašanj nad etična je eden glavnih načinov, na katerega *camp* postavlja stvari na glavo. Po kulturološko potrjenih standardih cenimo *Iliado*, Aristofanove komedije, *Middlemarch* (George Eliot), Rembrandtove slike, *Božansko komedijo*, Sokrata, Jezusa, Napoleona, itd., skratka, panteon visoke kulture: resnico, ljubezen in resnost. Vendar poleg resnosti obstajajo tudi drugačne kreativne senzibilnosti. Spomnite se de Sada, Rimbauda, Jarra, Geneta in drugih najpomembnejših umetniških del 20. stoletja, torej umetnost, katere cilj ni bilo ustvarjanje harmonije, ampak preseganje meja in uvajanje novih, grobih metod v umetnosti. Vse to je *camp*, medtem ko je senzibilnost visoke kulture moralistična, je senzibilnost *camp*a povsem estetska kategorija. Oscar Wilde je bil eden glavnih predstavnikov posebne vrste *camp*-

ovske senzibilnosti. V svojih aforizmih *Fraze in filozofije za mlade* je podal kar nekaj *campovskih* aforizmov: »Otopelost je dozorela resnost«, »V vseh nepomembnih zadevah je bistvenega pomena stil in ne iskrenost«, »Človek mora biti umetniško delo, ali pa mora na sebi nositi umetniško delo«. Preprosto povedano, moralna opazovanja, zlasti pobožni, kruti in konzervativni pogledi na svet morajo dati možnost lepoti in stilu. Kaj je torej *camp*? *Camp* je ženska, ki hodi v obleki, narejeni iz treh milijonov peres, *camp* je esteticizem Steinbergovih ameriških filmov z Marlene Dietrich. Čudovita Gaudijeva arhitektura v Barceloni je *camp*, osebnost in delo Jeana Cocteauja, opere Richarda Straussa, lučke tiffany, *Labodje jezero*, Bellinijeve opere in Viscontinijeva *Saloma* so *camp*. *Camp* je prav tako klasika Johna Watersa *Pink Flamingos*, filmi Eda Wooda, a tudi komedije Noëla Cowarda. Na skrajnem robu *camp*a je tudi veliko šte-

Se eno utelešenje *camp*a: Quentin Crisp (oljna poslikava Johna Allija, www.johnalli.com)

vilo zelo privlačnih stvari – fantazije Salvadora Dalija, slike Williama Blaka, filmi Sergeja Eisensteina.

Aristokracija od nekdaj stoji *vis-à-vis* kulturi, zaradi česar je zgodovina *campovskega* okusa tudi del zgodovine snobizma. Med represivno drugo polovico 19. stoletja je *camp* cvetel v univerzumu dekadence. V Somersetu Maughamu, Cecilu Beatnu in Sarah Bernhardt lahko z gotovostjo prepoznamo tisto vrsto *campovskih* osebnosti, ki jih obožujejo angleški višji sloji: nezmerni *arbitri elegantiarum*. *Camp* je kot nekakšna novejša oblika dandizma, svojevrsten odgovor na vprašanje, kako biti *dandi* v času masovne kulture.

Pozneje, od zgodnjih dni Warholove tovarne, kjer so vladale manhattanske kraljice preobleke, kot so Candy Darling, Jackie Curtis in Holly Woodlawn, se je *camp* približal širši javnosti in masovni kulturi. V zgodnjih sedemdesetih je tudi rock glasba postala široko odprta za *campovske* vplive: od Micka Jaggerja, preko Davida Bowieja in Eltona Johna do Alicea Cooperja, Grace Jones, Madonne in nenazadnje Lady Gaga – »*camp* se je iz zapora nelegalne manjšine spremenil v počitek za polnoletne«.

Camp torej ni nujno homoseksualen, vendar ga morda geji lažje prepoznajo in občutijo, čeprav je tako zelo estetiziran in pretiran, da njegove izumetničenosti ni mogoče spregledati. Samo bistvo *camp*a je v ljubezni do nadnaravnega, izumetničenega in pretiranega. Čeprav so čisti primeri *camp*a večkrat nenamerni in smrtno resni, kanon *camp*a pa spremenljiv, visoki *camp* ostaja ezoteričen – nekaj, kar je podobno osebnemu kodu, nekakšno identifikacijsko geslo znotraj majhne urbane klike.

ANDREJ ZAVRL

Lambda 1990–2010

Knjižna zbirka Lambda je gotovo eden najpomembnejših stebrov slovenskega glbtq-gibanja in njen seznam devetdesetih doslej izdanih knjig je resnično imponanten. Ob dvajsetletnici zbirke smo se pogovarjali z njenim urednikom Branetom Mozetičem.

Koliko in kako je začetek Lambde povezan z lgbtq-aktivizmom?

Povezan je predvsem z mojo trmo. Ker mi niso pustili diplomirati iz homoerotike v slovenski literaturi, češ da je premalo, sem skušal dokazati nasprotno. Začel sem sestavljati antologijo *Modra svetloba* in enostavneje je bilo osnovati posebno zbirko v okviru Škuca kot pa iskati založnika. Potem pa me je stvar začela zabavati.

Kako je s podobnimi založbami v tujini? Kje jih sploh imajo, kaj in koliko izdajajo?

Tovrstne založbe so na Zahodu nastajale v sedemdesetih, cvetele v osemdesetih, potem pa so se ali skomercializirale ali pa propadle. Resnejših je le še nekaj po svetu, tako kot glbt-knjigarn, pa seveda tudi bralk in bralcev. Pri svojem delu se povezujem z njimi, včasih mi dajo kako idejo, naslov, ki bi ga bilo vredno prevesti.

Katere doslej izdane knjige so bile najuspešnejše (kaj misliš, da so bili vzroki za njihov uspeh)? Na katere si kot urednik najbolj ponosen oziroma se ti zdijo najpomembnejše? Katere so bile založniško najzahtevnejše? Morda kakšnih še enkrat ne bi izdal?

Najhitreje se je prodalo *Granatno jabolko*, morda tudi, ker je bilo bolj na začetku in je bilo naslovov/izbire še malo. Najbolj sem seveda

vesel vznika domačih avtoric in avtorjev, to je verjetno največji dosežek Lambde. Ponosen sem še na antologijo gejevske poezije *Moral bi spet priti* – to je enkratni dosežek tudi v svetovnem merilu. Najzahtevnejši je bil gotovo Boswell, najbolj pa me je razočaralo slabo zanimanje za *Radosti gejevskega seksa* – to ni dobro, zlasti ne za duševno zdravje gejevske populacije. Ja, morda katerih avtorjev ali prevajalcev ne bi še enkrat izdal, pa še to bolj zaradi povsem človeških nekompatibilnosti.

Najbrž večina knjig ni ravno prodajnih uspešnic? Kako je s financiranjem?

Meni ni do tega, da bi izdajal uspešnice, pač pa kvalitetne knjige. Evropski program Kultura je podprl kar štiri prevodne pakete Lambde, to je skupaj 25 naslovov, kar je verjetno vplivalo tudi na stabilnejše domače sofinanciranje. Vseeno pa je zbirka vedno nekje na robu preživetja.

Si kdaj imel težave s tem, da kdo ne bi hotel ali pustil objavljati v Lambdi, zato ker je to glbt-založba?

Glede domačih avtorjev vsak sam pride. Glede tujih pa je bilo res nekaj takih. Za Tondellija vemo, da je ob napredujočem aidsu postal versko obseden in je v testamentu menda prepovedal objavo pri glbt-založbah ali zbirkah. Tudi Italijan Aldo Busi prav tako ni hotel biti v specializirani zbirki, kot tudi ne Alžirka Nina Bouraoui. A vsaka taka prepoved bolj govori o težavah tistih, ki jo izrekajo – vsako njihovo filozofiranje o nepredalčkanju je tu povsem odveč. Jaz lahko rečem le: škoda.

Kakšna je tvoja uredniška politika? Kako izbiraš knjige? Kakšno je razmerje med domačimi in prevedenimi avtorji/avtoricami? Med leposlovjem in teorijo/zgodovino? Med prozo in poezijo?

Izbiram knjige, ki so mi všeč, ali pa kdaj zaupam krogu rednih sodelavk in sodelavcev. Seveda imajo prednost prevodi, ki imajo omogočeno sofinanciranje iz tujine, to pomeni predvsem evropska dela. Bolj se tudi nagibam k živim avtorjem, da jih lahko pripeljem v Ljubljano. Skušam pač vzpostavljati vezi med domačo in tujo literarno sceno, kar je kdaj uspešno, drugič pa ni.

Se zanimaš za odzive na knjige, ki jih izdaš? Kako si z njimi zadovoljen (znotraj in zunaj glbt-krogov)?

Odzivi so potrebni že zato, da so ljudje informirani o obstoju knjige. Žal ocene pišejo vse bolj samo še geji in lezbijke, kar pomeni, da so drugi kritiki zelo ozki. Obenem pa ti glbt-kritiki oklevajo, da bi pisali o vsaki knjigi, ker nočejo biti popredalčkani (že spet), ker bi radi v širni svet itd. itd. V grobem nisem zadovoljen, ker je ocen enostavno premalo.

V zadnjem času je veliko prahu dvignila knjiga Vitana Mala Napačna odločitev in sprožila najrazličnejše histerične napade na avtorja in založbo. Tudi med glbt-po-

pulacijo je slišati, da je to slab in vulgaren pedofilski roman, ki nima zveze z glbt (ampak gibanju kvečjemu samo škodi). Lahko pojasniš svoje stališče?

Ne dolgo tega so celo v parlamentu dajali v isti koš nekrofilijo, zoofilijo, homoseksualnost in še kaj. Tudi tu ni treba vsega pomešati. O pedofiliji govori roman *Dnevnik nedolžneža*, Malov roman pa slika pederastijo in spolno zlorabo najstnika. Že prej se kot urednik nisem omejeval zgolj na vprašanja homoseksualnosti, pa tudi ne na vprašanja, kaj lahko glbt-gibanju koristi ali škodi. To isto gibanje je že pred leti odsvetovalo moj prvi roman *Angeli*, češ da preveč temno slika gejevski svet, hm! Malov roman spregovori o stvarih, o katerih se molči in ob katerih se zamiži, ko se dogajajo pred nami. Zato pa je sprožil tako histerijo ... ker je brnil v tabu temo in to brez obsojanja. Precej svojega življenja sem zapravil za tako imenovano vzgojo in izobraževanje glbt-populacije. Da ne bi bila tako butasta, kot je večinska. A pri tem žal nisem bil prav uspešen. Tako da si glede glbt-populacije ne delam več nobenih iluzij, večinoma je to zelo konformistična populacija, in če bi se ravnal po njej, ne bi nikoli niti pisnil o homoseksualnosti.

Morda za konec povej še kaj o knjigah, ki nas čakajo v naslednjih letih?

Zadnje čase me zelo vznemirja vprašanje, zakaj so bili v zgodovini moški tako pogosto očarani od deške lepote, kakšna so bila ta razmerja. Zato se že veselim prevoda študije o ljubezni do dečkov v svetu islama od 16. do 19. stoletja. Sam pa prevajam roman maroškega avtorja Rachida O, ki govori iz perspektive dečka. Seveda bodo vsi spet kričali pedofilija in to me že zdaj neznansko veseli.

SUZANA TRATNIK

Lesk umetnosti površine

Andy Warhol, *Filozofija Andyja Warhola*, prevedla Lili Potpara, Modrijan, zbirka Poteze, 2010.

Sloviti popartist Andy Warhol je na teh straneh popisal nekakšno praktično filozofijo, ki se ne napaja iz branja filozofskih prednikov, temveč iz njegovega življenja, precej istovetnega z njegovo umetnostjo. »Moj um vedno odtava, ko slišim besede kot 'objektivno' in 'subjektivno'; nikoli ne vem o čem ljudje govorijo, preprosto nimam možganov za to.« Samonikli Andy je že zgodaj spoznal, da so ga ljudje vzljubili, odkar se je odločil postati samotar. Zavezan je bil t. i. površini, ljubitelj televizije, sladkarij, spodnjega perila in hotelskih vež, v katerih je čakal na eminentne sprejeme. O svoji seksualnosti ali usmerjenosti ne razpravlja: četudi sta »ljubezen in seks biznis«, je bil vrsto let srečno poročen s svojo ženo – magnetofonom. »Ko enkrat vidiš čustva z določene zornega kota, si mislim, da jih nikoli več ne moreš obravnavati kot resnična.« Transvestite, ki so nastopali v njegovih filmih, označi za »potujoč arhiv idealne filmske ženskosti«. Film o spanju pa je posnel zato, ker so takrat vsi zatrjevali, da nič ne spijo, in ker je vedno treba delati nekaj nasprotnega od splošnega interesa ali pa se ukvarjati z ostanki umetnin. Sicer pa je Andy vedno težil k idealnemu življenju v skoraj praznem stanovanju brez krame. Filozofska knjiga, v kateri bo vsak našel vsaj eno priljubljeno poglavje. Meni najljubše je Lesk, v katerem mu prijateljica B. v dolgem telefonskem pogovoru natančno razlaga obsesivno sistematiko čiščenja svojega stanovanja. Lesk površine, lesk Amerike, lesk Andyja Warhola.

Pa še velik plus za estetsko naslovnico.

Ocena

ANDREJ ZAVRL

Postavi se . . . za drugega

James Heneghan, *Povračilo*, prevedla Kristina Dečman, Koleda, 2009.

Pripovedovalec mladinskega romana *Povračilo* je trinajstletni Charley, Irec, ki se s svojo družino preseli v Kanado, kjer pa zaradi raka kmalu izgubi mamo. Živi torej z očetom in sestro ter teto in prismuknjanim stricem. Ni mu lahko in je svojevrstni obstranec. A že takoj na začetku pove, da je to zgodba o Bennyju, sošolcu, ki je videti »kot nekakšno prijetno dekle«, lepega obraza, oblek in obnašanja ter takoj postane žrtev medvrstniškega homofobičnega nasilja in se znajde v situaciji, kjer mu prav nihče ne pomaga. Nihče. Ne šola, ne družina, ne sošolci. Charley je dovolj pozoren, da vse zmerjanje in nasilje opazi, a se ne vmeša. Dopoveduje si, da ima dovolj svojih težav, da se ga to ne tiče, da se mora Benny sam postaviti zase. Pa strah ga je, da bi tudi njega začeli zmerjati s pedrom in ostalim. Ko se Benny vrže z mostu in morje naplavi njegovo truplo, Charleyja popade še hujši občutek krivde, kot ga je imel že prej. Nočne more in neznosno breme izdaje ga pripeljejo do tega, da obišče Bennyjevo mamo, kjer doživi svoj veliki spopad – s Črnobradcem in samim seboj. *Povračilo* je dobro opozorilo (in to ne samo mladim), kako težko se je postaviti za sočloveka, a obenem kako nujno je. Kako težko je namesto egoističnega udobja zavzeti etično držo. Roman dovolj brezkompromisno ubesedi tematiko homofobičnega medvrstniškega nasilja, na žalost pa se v slovenskem prevodu zaradi pomanjkljive (ali celo nikakršne) lekture in prevajalčinih napak ne bere ravno najbolje.

Ocena

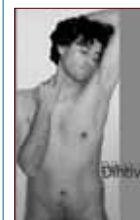
ZALA HRIBERŠEK

Boleči prostori

Dorothy Allison, *Pankrtka iz Karoline*, prevedla Suzana Tratnik, Založba Škuc, Lambda, 2010.

Pankrtka iz Karoline je zgodba o deklici iz revne družine Boatwright. Deklico so vsi klicali Bone, ker ni bila večja od členka na prstu, ko so jo prinesli iz porodnišnice, v rojstnem listu pa je zapisano ime Ruth Anne in oče *neznan*. Kljub velikim količinam viskija vladajo v družini dobri odnosi, dokler v družino ne pride oči, očka Glen. Ta Bone spolno zlorablja. Prvič jo je spolno zlorabil pri osmih letih, ko so skupaj s sestrico v pontiacu čakajo pred porodnišnico, da bo mama rodila. Bone je nato dolga leta žrtev očimovega nasilja. Z grozo se spopada sama. Ker hoče zaščititi mamo, o zlorabah molči. Pred očimom beži tako, da se zateka v domišljjski svet gospela in knjig. Zgodba se zaključuje na točki, ko bo Bone čez nekaj tednov dopolnila trinajst let. S pomočjo tet in stricев se je rešila. Oporo in moč za življenje najde zlasti pri samski teti Raylene, na tej točki razmišlja o svoji materi, ki so se ji izjalovili vsi obeti v življenju, in se sprašuje, kaj bo z njo, kakšna bo ona sama, ko bo stara petnajst let, dvajset, trideset . . . Zgodbo zaključ, opazujoč, kako se noči, s teto ob strani in s peklenskimi leti nasilja za sabo. Roman *Pankrtka iz Karoline* je brezkompromisna študija očimove patologije, Bonine travme in mamine zaslepljenosti. Zgodbo pripoveduje prvoosebna pripovedovalka Bone, sicer pa je roman avtobiografsko obarvan in za pisateljico Dorothy Allison pomeni soočanje s kruto preteklostjo. Danes je Dorothy Allison antropologinja in učiteljica kreativnega pisanja ter uspešna in nagrajevana pisateljica.

Ocena

ANDREJ ZAVRL

DIH-ovo čtivo

Dih-tivo: DIH-ov literarni natečaj ob svetovnem dnevu boja proti aidsu, zbral in uredil Iztok Konc, DIH, 2010.

Društvo za integracijo homoseksualnosti je jeseni razpisalo literarni tečaj za besedila »z ljubezensko, erotično ali seksualno LGBTIQ-vsebino«, tema pa je bila »varna LGBTIQ-spolnost', kar se mora odražati v vsebini poslanega dela«. Na srečo se večina sodelujočih te točke ni preveč resno držala (tisti, ki so se je, pa se večinoma berejo nekoliko didaktično) in zato je zbirka, ki je izšla, edinole boljša. Poučna literatura je ponavadi pač rahlo dolgočasna, ali pa vsaj smešna (kar je seveda boljše od dolgčasa). Zelo pohvalno je tudi spodbujanje domačega erotičnega pisanja.

In kaj je nastalo? Mešana roba, kar je pri takšnih zbirkah nujno samo po sebi. Precej je običih mest, klišejev in praznih besed, nekaj pa je tudi duhovitih in zabavnih, včasih že skoraj usodnih preigravanj erotičnih fantazij. Na splošno je videti, da je med pišočimi dosti ljubiteljev in ljubiteljic Marjaninega »vse mine, vse . . .«, in precej sodelujočim se zdi, da za svojim pisanjem ne morejo stati s pravim imenom. Poleg natečajnikov in natečajnic je v knjižici še pet povabljenih avtorjev in avtoric, posebej dihtivo pa je razgaljenje predsednika DIH-a.

Ocena

ZALA HRIBERŠEK

Vijolično, ki te ljubim

Andrea Weiss, *Vampirke in vijolice: lezbijke v filmu*, prevedla Nataša Velikonja, Škuc, zbirka Vizibilija, 2010.

Ali ste vedele, da ima vijolična barva dolgo zgodovino povezav z lezbilstvom? Vse od vijoličnih diademov pesnice Sapfo, ki so jih ona in njene ljubimke imele v laseh. Ste vedele, da so vijolice znamenje ljubezni med ženskami? Vijolična barva je na robu vidnega spektra in nam namiguje, kako najti znake, ki so imeli in imajo drugačne pomene za lezbijke kot za širšo kulturo ...

Odlično napisana študija *Vampirke in vijolice* motri zgodovino reprezentacij lezbičnih podob v filmu, vse od začetka filma pa do neodvisnega lezbičnega filma. Tako kot zasleduje vidnost lezbičnih podob, beleži tudi njihovo nevidnost, saj vsak primer nevidnosti pusti sled in knjiga v veliki meri preučuje meglene sledi in kodirane znake, ki jih znajo razbirati lezbične gledalke. Po svoje preoblikuje zgodovino, s tem ko prevprašuje razmerja med predstavljenim in nepredstavljenim. Knjiga govori o tem, kako so lezbijke od nekdaj hodile v kino in znale preobračati podobe in si jih prilastiti; kako so znale pisati in brati podtekste, začititi podtalno lezbično dinamiko in prevzeti filme. Kljub temu da je bil lezbični pogled nedovoljen, je bil skrivoma zlahka dostopen.

Interpretiranih je štirideset ključnih filmov XX. stoletja z lezbičnimi podobami – od filmov Grete Garbo in Marlene Dietrich, vampirskih filmov, pa do filmov Barbare Hamer, Jan Oxenberg, Chantal Akerman ali Grete Schiller ...

Vampirke in vijolice so temeljno delo moderne lezbične teorije.

Ocena *****

ANDREJ ZAVRL

M.S.N.

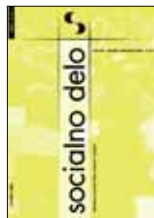
Robin Stevenson, *Ne brez boja*, prevedla Meta Osredkar, Miš, 2009.

Derek je star sedemnajst let, ravno kar je pustil šolo, je za štirideset kilogramov predebel in živi sam z nasilnim očetom (dokler ga ta, ko se mu sin razkrije, ne vrže iz hiše), ker je mama z neko versko sekto pobegnila pet mantre v Kalifornijo. Derek živi v majhnem, zahojenem mestu. Težav več kot dovolj, torej. Vendar ima tudi nekaj ljudi, ki v njegovo življenje prinašajo veselje, celo srečo in ljubezen. Prijateljica Gabi je prav gotovo takšna. V nasprotju z njim ona sicer nima takšnih težav – starša sta prijazna, punc, s katerimi hodi na zmenke, pa ji tudi ne zmanjka: »Hodila je že z vsemi puncami, ki vedo, da so lezbijke. Zdaj hodi s tistimi, ki niso čisto prepričane.« No, Derek je tudi zaljubljen. Njegova ljubezen je Ethan, fant njegovih let, ki pa živi na drugem koncu Kanade. Spoznala sta se na spletu in edini stik, ki ga imata, je e-pošta in msn. In tu je glavni zaplet: Derek je Ethanu poslal svojo sliko še iz časa pred štiridesetimi odvečnimi kilogrami. Ko se pokaže možnost, da bi se fanta lahko srečala v živo, se Derek prestraši in Ethana pusti.

Derek sicer dela kot osebni negovalec in tako spozna tridesetletno Aaliyah, s katero ugotovita, da imata pravzaprav podobne težave v razmerjih. Aaliyah je zaradi svoje invalidnosti pustila zaročenca, ker ne želi, da bi bil z njo iz usmiljenja. Derek se na enak način boji Ethano ve zavrnitve oziroma njegovega usmiljenja ...

Ne brez boja je spretno napisan in kratkočasen mladinski roman, ki gejevstva glavnega junaka ne banalizira, obenem pa se ne pretvarja, da ni pomembno. (Ali idealizira spletne zmenkarije? Morda.)

Ocena *****

ANAMARIJA ŠPORČIČ

Socialno delo o istospolnih družinah

Roman Kuhar in Ana M. Sobočan (gostujoča urednika), *Socialno delo*, letnik 49 (2010), št. 5-6.

Novembra je izšla nova tematska številka *Socialnega dela* na temo »Istospolna partnerstva in družine«, avtorji znanstvenih člankov pa so svoje ključne ugotovitve predstavili tudi na okrogli mizi v Cankarjevem domu. Odgovorni urednik revije Bogdan Lešnik je poudaril, da je lanskoletna številka o socialnem starševstvu pomembno vplivala na razpravo o Družinskem zakoniku in enako upa tudi za tokratno številko, čeprav ni povsem prepričan, da je upoštevanje znanstvenih argumentov del naše politične kulture. Ana M. Sobočan in Roman Kuhar, gostujoča urednika tokratne tematske številke, sta izbrala devet znanstvenih besedil, ki vsako na svoj način osvetljuje istospolna partnerstva in družine. V publikaciji tako najdemo analize dosedanjega urejanja tega področja, zanimivo psihoanalitično analizo sovražnega govora, razpravi o pravnih vidikih sprejemanja Družinskega zakonika, študijo o odnosu do istospolnih družin v vrtcih v Sloveniji ter rezultate raziskav o istospolnih družinah v nekaterih tujih državah. V reviji so objavljeni tudi diskusijski prispevki, ki se ukvarjajo z medijskimi reprezentacijami istospolnih družin, s homofobijo in z izkušnjami prakse psihosocialne pomoči glbt-populaciji. Obvezno čtivo za vse, še posebej pa tiste, katerih ime se začne na »L« in konča na »žajfe«. Ne, pardon, na »mila«.

GAYSGREEN

... pa tudi **L, B, T** in vsi, ki ste dovolj **Q**ueer, da berete *Narobe*.

Tokrat: **KOZMETIKA**

1

Čakajoč na semaforjih preštejta glave, ki niso pobarvane. Ena proti devet je klasičen rezultat na en semafor (v korist mrtvih, z barvo uničenih las). Če pa si ponesna, da uporabljaš kano, še enkrat poglej, koliko sintetičnih snovi so ji dodali. In kaj je že narobe s tvojo naravno barvo?

2

Oznaka **NARAVNO** v kozmetiki ne pomeni nič! Tak izdelek vsebuje lahko samo 1 % rastlinskih snovi, ostalo je nafta. Povprečna jaz ali ti posrkava skozi kožo najmanj sto kemikalij na dan. Mila, šamponi, kreme, make-up, name it ... **Kozmetična industrija = industrija nafte.**

3

Naša koža ni neumna in ne dopušča, da bi snovi kar tako prodirale vanjo. Zato so razvili pospeševalce vpijanja, ki ta proces pospeši do 100-krat in derivate nafte ponese direktno v podkožje in krvni obtok. Aloe Vera je odlična, ampak dela podobno. Ob nakupu imaš dober občutek, da si kupil nekaj naravnega, v resnici ti pa v organizem prešverca pripete sintetične snovi ...

4

Imaš mastno kožo? Ko si na obraz napacaš kremo za tako kožo, jo izsušiš in ji s tem sporočiš, da je premalo mastna. Zato lojnice začnejo delovati še bolj intenzivno. Potem brez te kreme ne moreš več živeti in leta sponzoriraš kakšno multinacionalko. Koža se obnovi v 28-ih dneh, daj ji priliko, da se sama uravna. Naravna olja kožo zdravijo, namaži se in nato stuširaj ... ali pa na vlažno kožo nanesi kanček olja.

5

Na prav takih ljubčkih, kot je vajin kuža, delajo poizkuse za kozmetične izdelke! Bodita pozorna, da izdelek ne vsebuje živalskih tkiv in da ni testiran na živalih (niti vsaka posamezna snov)!

Plošče poslušaj in na koncerte hodi Janis.

The Toronto Drug Bust — Znoj, bleščice in rokenrol

Vedno bolj prepoznavna slovensko-finska glasbena naveza The Toronto Drug Bust je v zadnjih tednih leta 2010 požela precej zanimanja, saj so fantje uspešno koncertirali po Sloveniji in si poleg tega še prislužili nominacijo in nagrado za najboljši rock bend leta na mednarodnem spletnem portalu neodvisnih glasbenih ustvarjalcev Somojo. Jedro zasedbe tvorita slovenski avtor, vokalist in naš današnji sogovornik Izak Košir (a.k.a. Sir Izak K.O.) ter finski producent in kitarist Rami Helin, prej član finske zasedbe Turku Romantic Movement. Mladeniča sta okrog sebe zbrala vrsto odličnih glasbenikov z vseh vetrov in posnela odmeven debitantski album z naslovom *Enfant Terrible*

Toronto Drug Bust še ni mogoče zaslediti na internetnem abecednem seznamu bendov s čudaki imeni (trenutno bi bili uvrščeni med Toothless Rooster Men in The Tortillas You Wanted), čeprav imate precej nenavadno ime. So vas kdaj v Torontu dobili z drogami in zdaj skozi bend kanalizirate to travmatično izkušnjo?

Hja, na žalost nas niso v Torontu nikoli dobili z drogami, pa ne zaradi tega, ker s sabo ne nosimo drog (smeh), temveč zato, ker v Torontu še nikoli nismo bili. So pa tam konec sedemdesetih s prepovedanimi substancami dobili kitarista Rolling Stonesov Keitha Richardsa. In da so ga lahko sploh aretirali, so ga morali kar nekaj časa buditi. To je ena taka znana štorija iz zgodovine rokenrola, ki – vsaj zame – hkrati simbolizira neki nov začetek, križpotje, mejnik, življenjsko odločitev.

Lani ste izdali prvenec, kako je potekalo snemanje z mednarodno zasedbo?

Najprej sem Ramiju pošiljal demo posnetke prek maila. Veliko je bilo komunikacije prek spleta, manj prek telefona. Nato sva spili aranžmaje in določila datum snemanja albuma. Prvi del smo posneli v Ljubljani, drugi del pa v Helsinkih. Tam sta potekala tudi miksanje in mastering. Posnetkov iz Londona, ki smo jih posneli leto prej z Neilom Leytonom, Richem Raganyjem in še nekaterimi britanskimi glasbeniki nato nismo uporabili, ker sta se zvok in atmosfera posnetkov preveč razlikovala. Na albumu je sodelovalo kar nekaj slovenskih in finskih glasbenikov – med drugimi tudi moj brat Tadej Košir, kitarist Mišo Drobež, bobnarja Buco in Žiga Kožar, basist Jernej Kržič – Nietzsche ... Imen finskih glasbenikov pa raje ne bom našteval, saj se vedno zapletem pri vseh tistih pikah nad črkami (smeh). Med njimi je bil seveda tudi Rami Helin, ki je album produciral. In pa seveda švedski kitarist Mikael Lundin, znan tudi kot Micke Ghost. On je odigral tisti hipnotični solo v pesmi Cigar Superstar.

Skupina je od svojih začetkov zamenjala kar nekaj članov, ves čas sta prisotna le vidva z Ramijem. Kakšni so vzroki za menjave? Se vama zdi, da sta sedaj uspela zbrati optimalno zasedbo?

Hja, tu smo zdaj pri tisti povezavi London-Ljubljana-Helsinki. Projekt TDB ima svoje začetke v Londonu leta 2007, ko smo snemali skupaj z Neilom Leytonom in Richem Raganyjem. Takrat je bil delovni naslov benda The Strays.

Usoda je hotela, da je Rich dobil otroka in da se je Neil odseli nazaj v rodno Lizbono. Vse, kar je ostalo, je bilo nekaj dobrih komadov. Tam sem, denimo, prvič posnel pesem The Dandy Song. Ta pa je tudi edina, ki smo jo od takrat obdržali. Nato je producersko taktirko prevzel Rami, ki ga je pravzaprav priporočil Neil – poznamo se še iz časov, ko sem v naši regiji organiziral koncerte za njegov nekdanji bend. Zdaj pa imamo še slovensko različico zasedbe, da lahko nemoteno koncertiramo v Sloveniji, ne da bi morali vedno »uvažati« Ramija, usklajevati urnike, letalske vozovnice, itd ... Drag hobi, ni kaj! V slovenski zasedbi so poleg mene še Vid Polončič-Ruparčič (kitara), Tamir Gostiša (kitara), Jernej Kržič – Nietzsche (bas) in Dorian Granda.

Kot vzhajajoči rock bend se verjetno soočate z vsem blišcem in bedo slovenske rock scene. Kako bi ocenili trenutno stanje?

Otrokom (beri: sobendašem) ni hudega, veliki brat (beri: jaz, aka, idejni vodja) pa mora kdaj kar globoko seči v žep, da se izidejo vse računice. Edini blišč, ki ga vidi vzhajajoči slovenski rock bend, je znoj, pomešan z bleščicami, ki ga pusti za sabo na odru. Vendar bi lagal, če bi rekel, da nam je hudo. Razumem pa nekatere druge, ki že nekje na pol poti obupajo in se zaposlijo kot odvetniki in bankirji.

Ste med redkimi slovenskimi skupinami, katerih glasbo je mogoče kupiti oziroma

»naložiti« tudi na spletnih straneh kot sta Amazon.com in iTunes, podpisali pa ste tudi pogodbo z ameriško založbo. Boste morda vi tisti bend, ki bo izpolnil obljube mnogih preteklih slovenskih ustvarjalcev o odmevnem preboju v tujino?

Kako že pravijo – zarečenega kruha se največ poje? Jaz si tega ne bi upal trditi. Moram pa priznati, da nisem pričakoval, da se bodo stvari odvijale v tej smeri tako pospešeno in da bodo pozitivni odzivi prihajali tudi od zunaj. Prek mednarodnega portala Somojo je naša glasba šla tako rekoč prek spleta v svet.

V decembru smo vam lahko prisluhnili na koncertih v več slovenskih krajih, kje vas v kratkem še lahko ujamemo?

Kmalu bomo nastopili v Kinu Šiška – in sicer 3. februarja. To bo poseben koncert, saj bo kot gost nastopil tudi Rami. Na odru se nam bodo pridružili še Eskobars in Tadej Košir ... vsega pa ne bomo izdali. Datume prihajajočih koncertov lahko spremljate tudi na naši MySpace (MySpace.com/torontodrugbust) in naši Facebookovi strani. Enkrat spomladi naj bi se na krajšo turnejo odpravili tudi na Finsko.

Razvrst, droge in rokenrol?

Odvisno, kaj razumeš kot razvrst in kaj je zate droga. Za rokenrol pa lahko jamčim!

LoneLady — Nerve Up

Julie Campbell ne mara biti v bendih, zato se poimenuje LoneLady, se zapre v zapuščen mlin na obrobju Manchesterja in posname enega najboljših debitantskih albumov preteklega leta. Preprosto in brez pompa. In takšen je tudi album, na katerem izvajalka ustvari ozračje intimnega zasebnega koncerta v naši dnevni sobi, saj poleg njenega glasu uživamo v (za te čase) presenetljivo osnovni glasbeni spremljavi. Kljub navideznemu pomanjkanju glasbene kompleksnosti pa imajo ti sicer izvirni komadi tudi eno zanimivo »evrovizijsko« lastnost: ves čas se nam zdi, da smo jih nekje že slišali. Kar nikakor ni slabo, saj LoneLady uspešno širi bogato zapuščino svojih legendarnih someščanov (od Buzzcocksov in Smithsov do Ludusa in New Order, pa še koga) zgolj z bolj ali manj brutalnim brenkanjem na kitaro in preprostim nabijanjem ritem mašine ter zelo osnovno, retro uporabo elektronskih posegov. *Nerve Up* vdihne novo življenje nergaškemu post-panku, ki smo se ga v zadnjih desetletjih že dodobra preobjedli, LoneLady pa ga reciklira v ponovno užiten obrok in nas popelje nazaj v prihodnost.

Ocena

Pink — Greatest Hits... so far

Kot bi rekel tisti zafržmagani smrkec: sovražim zbirke največjih hitov. Vendar pa, če nadležni pojoči najstniki à la gospodič Bober pri svojih rosnih šestnajstih lahko izdajo avtobiografije, potem sme bržkone tudi Rozika po desetih letih na sceni izdati album največjih uspešnic. Če zanemarimo vnebovpijoč finančni razlog za izdajo te plošče in se posvetimo zgolj glasbi, bomo kaj kmalu opazili premeten izbor komadov z vseh predhodnih albumov v kombinaciji z nekaterimi novimi posnetki, ki so posledično takoj postali ljubljenci radijskih postaj (tako tudi novi singel *Raise Your Glass* in priredba *Whatabouta Want From Me*). Kompilacija postreže z večino najbolj udarnih hitov, ki jih kot rdeča nit povezuje pevkino ukvarjanje z zanj značilnimi temami, predvsem družbeno izobčenostjo in promocijo feminističnih idej. Dober izbor močnejših in kvalitetnejših komadov, s katerimi je bolj ali manj uspešno poskušala vnesti nekaj borbivosti v apatičnega povprečnega gledalca MTV. Ali se je smiselno boriti proti sistemu znotraj njega je vsekakor zanimivo vprašanje, marsikaj pa nam o tem domnevnem boju pove prav odločitev o izdaji pričujočega ploščka.

Ocena

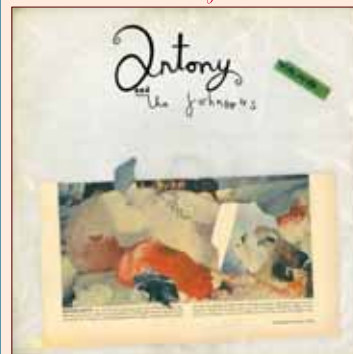
of Montreal — False Priest

Zgodovina zasedbe of Montreal sega v sredino devetdesetih, ko je bil bend eden izmed ustanovnih akterjev kasneje precej produktivnega kolektiva Elephant 6. Prav zanimivo je poslušati njihove starejše posnetke in spremljati njihov razvoj skozi vse mogoče glasbene prakse, žanje in prijeme. Stalnica so morda le zabavna in čudaška imena plošč in samih pesmi, njihovo trenutno fazo pa so nekoč opisali kot pop glasbo, idealno za vrtenje na radijskih valovih – seveda tistih na Marsu. Kevin Barnes, možakar nekje na meji med norcem in genijem, se spet poigrava s čudaško mešanico ekscentričnih viž, ki obsegajo vse od indie rocka, pankaa, fanka, elektronike in še bolj ali manj vsega ostalega razen Avsenikov (ki jih je, bognedaj, morda prihranil za naslednji album). Odbiti Barnes, edini stalni član skupine, se – kot na že zadnjih nekaj izdelkih – požvižga na zakonitosti sodobne glasbene industrije in ponovno mu uspe ustvariti neko psihadelično zmes, ki sicer gre dovolj lahkotno v uho, hkrati pa se z nami vse čas šali in nam v komade podtika vse mogoče glasbene zafrkancije. Muhasto, duhovito in vredno vaših cenjenih ušes.

Ocena

Antony and the Johnsons — Swanlights

O izjemnem Antonyju Hegartyju in njegovih Johnsonih smo v tej rubriki že pisali, tokrat pa predstavljamo še en biser, ki brez posebnega napora zopet značilno pluje med popom in avantgardnimi vodami. *Swanlights* je še za spoznanje bolj eteričen kot njegovi predhodniki, hkrati pa tudi bolj jedek in raznolik. Prepoznavni androgini glas tega produktivnega ustvarjalca nas tokrat zopet popelje v mračne vode, saj se večina pesmi ukvarja s takšnimi in drugačnimi konci, od smrti in izumiranja živalskih vrst do vojn in globalnega segregiranja. Antony tudi tokrat ne razočara in album je prav tako hipnotičen kot njegovo dosedanje delo, je pa morda celo nekoliko bolj kompleksen in zanj neznačilno nemiren. Skozi večino pesmi poslušalec začuti nekakšno neodločnost ali nestanovitnost, ki verjetno izhaja iz intenzivnega iskanja odgovorov in skeptičnega upanja na nov začetek, ki naj bi vedno sledil koncu. Dodaten bonus je duet z Björk, še eno zelo samosvojo glasbeno osebnostjo. Poetično, zasanjano, temačno, prežeto s čustvi, na trenutke žalobno, nato spet polno upanja. Zelo za.

Ocena

FESTIVAL LEZBIČNEGA IN GEJEVSKEGA FILMA

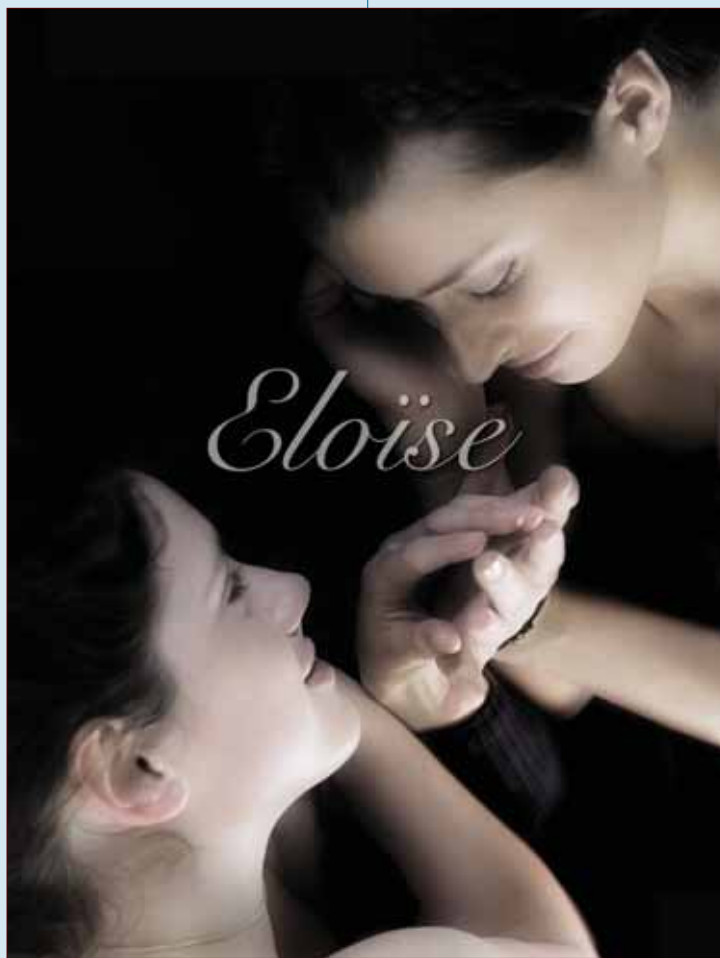
LUKA PIERI

Časi nedolžnosti

26. festival lezbičnega in gejevskega filma, ki je letos potekal v Ljubljani, Celju, Kopru in na Ptuju, je publiki nudil še posebno kakovosten izbor igranih in dokumentarnih filmov na glbt-temo. Splošni odziv je bil zelo pozitiven, obiskanost pa je bila nekoliko boljša kot lani – kljub snegu, razvpitim zapletom s financiranjem, proti koncu pa tudi preplahu, ki ga je povzročila vnovična akcija za širjenje paranoje in dvigovanje pritiska vedno budnih desničarskih in verskih fanatičnih veleumov (glej zadevo »delavnice«).

K dobri obiskanosti je prispevala tudi ad hoc ponovitev otvoritvenega filma *Protitok*, perujskega kandidata v predizboru za oskarja za tujejezični film, ki je takoj po otvoritvenem terminu napolnil še pol dvorane. Poleg *Protitoka* so veliko zanimanja pritegnili tudi dokumentarec *Rock Hudson – Čeden in skrivnosten tujec*, katalonski *Eloïse*, italijanski *Vijoličasto morje*, bahamski *Božji otroci*, britanski *Skrivni dnevniki Anne Lister*, predvsem pa izraelska drama *Razprte oči* in pri-srčna komedija o črnogorski družini v Kölnu *Saša*.

Nekaj projekcij je tudi letos potekalo v Kopru in Celju, prvič pa

tudi na Ptuju, kjer si je 80 dijakov in dijakinj ogledalo kanadski film *Ubil sem svojo mamo* in *Eloïse*, ki je bila še posebej deležna navdušenih pohval. Samo Seničar iz celjskega Metropolu je pohvalil predvsem *Eloïse* in *Razprte oči* ter poudaril, da bi si zaslužila redno distribucijo. Kdor je videl filma, se tež-

ko ne bi strinjal. Ampak redna distribucija še tako kakovostnih in dovršenih neodvisnih glbt-filmov (torej tistih, ki nimajo marketinške podpore velikih studiev) je pri nas redke čudeže, dandanes morda celo utopija. To pa je seveda eden ključnih razlogov, zakaj je glbt-festival v našem ozkem in vse bolj

apatičnem prostoru tako pomemben dogodek za uživanje, spoznavanje in odkrivanje filmske umetnosti. Kajti filmska umetnost razkriva življenje. Odraža čustva in ideje, ki zrcalijo bodisi stanje duha bodisi družbene razmere, in spodbuja razmišljanje. Če glbt-filmov, ki nastajajo po svetu, in tistih, ki so se zapisali v zgodovino (vzemimo npr. zloglasni nemški film iz leta 1957 *Drugače kot ti in jaz*, ki so ga montaža in na novo posneti dialogi iz filma o mladem homoseksualcu spremenili v homofobično propagando), ne bi prikazovali in če o njih ne bi govorili in pisali, ne bi imeli možnosti poglobljati se v teme, ki jih ti filmi obravnavajo. Oziroma če si sposodim besede Marjane Ravnjak iz oddaje *Osmi dan*: politična in družbena zgodovina se najbolj nazorno zrcalita v filmski zgodovini. In tudi današnji filmi bodo nekoč prav tako zanimivi za bodoče generacije, ki bodo živele v povsem drugačni družbi. Kot so za nas zanimivi skrivni dnevniki Anne Lister, po katerih smo posneli film o (morda premalo) davnih časih. Pa naj se ve, da Michelle Pfeiffer in Daniel Day-Lewis iz *Časa nedolžnosti* nista bila edini nesrečni duši 19. stoletja. Še številke: ljubljanskih filmskih predstav se je udeležilo nekaj čez 1400 obiskovalk in obiskovalcev, na Ptuju okoli 160, v Celju čez 50 in v Kopru natanko 107. V nadaljevanju objavljamo nekaj utrinkov in zapisov, ki so nastali ob ogledu filmov na letošnjem festivalu.

Pogovor z Dennisom Todorovićem E, moj Saša

Zaključni film 26. lezbičnega in gejevskega filmskega festivala je bil Sasha režiserja Dennisa Todorovića. Ta je bil tudi edini od povabljenih režiserjev in režiserk, ki mu je letos uspelo priti v Ljubljano. Po filmski predstavi je v Kinoteki potekal pogovor z režiserjem. Objavljamo izbrane dele iz pogovora.

V enem od intervjujev ste omenili, da nobena zgodba ne nastane iz nič, da je vsaka zgodba zasnovana na neki izkušnji. Kako je nastala zgodba o Saši?

Sem res to rekel? (Smeh.) Zgodba o Saši je zgodba o družini, o priseljencih in pa o procesu razkritja, o katerem nenazadnje spremljamo zgodbe že zadnjih dvajset, trideset let. V grobem zgodba o Saši torej ni nič novega. Kar je novo, je doživeta iskrenost zgodbe. Čim večja je namreč iskrenost, ki jo zgodba izpoveduje, v tem primeru stvari, ki sem jih doživel sam, tem bolj sveža je zgodba.

Zgodba je do določene mere podobna vaši biografiji; vaš oče je iz Črne gore, mama je iz Češke. Je zgodba avtobiografska?

Na nek način zagotovo. Sem otrok druge generacije priseljencev v Nemčiji in v filmu je mnogo prizorov, ki sem jih doživel tudi sam. Prva verzija scenarija je bila bližje mojim izkušnjam in izkušnjam moje družine. Potem pa se

je scenarij večkrat spreminjal, tako da je družina Petrovič (družina iz filma, op.p.) počasi dobivala povsem svoje življenje. Ko sedaj gledam končni izdelek, se mi sicer zdi, da je to neka družina, ki mi je znana, ki jo poznam, vendar to ni več moja družina.

Katere stvari pa so se spreminjale v scenariju?

Največja sprememba se je dogajala v optimizmu zgodbe, predvsem na koncu. Prva verzija je bila veliko bolj depresivna. Konec ni imel čustvenega približevanja med družinskimi člani, ni bilo poljuba med materjo in očetom, ni bilo prizora, kjer oče pokaže, da je sina vendarle sprejel. Osebnost pa menim, da je film sedaj močnejši, ravno zaradi tega.

Zakaj ste se odločili, da oče na koncu sprejme sina?

Zato, ker mi je eden od razumnih ljudi namignil, da je to mogoče boljše. (Smeh.)

Oče v filmu na koncu izkaže »naučeno« strpnost. To je strpnost, ki ne izvira iz »živi in pusti živeti«, pač pa je vanjo vloženi trud. Volja, da si do nekoga strpen. Je takšna strpnost večvredna?

Menim, da je strpnost nekaj, kar moramo vsi pri sebi razumeti in razčistiti. Zdi se mi pomembno, da na koncu vsi presežemo »živi in pusti živeti« in o stvareh, ki nas motijo, razmišljamo in poskušamo preseči razloge za nerazumevanje. Dober primer je ravno reakcija

igralca Ljubiše Grujičića (v filmu igra vlogo strica, op. p.), ki je scenarij ob prvem branju komentiral z: »Ojoj, pedrski film, in še balkanski!«. Ko pa ga je žena prosila, naj razmisli o vlogi, se je odločil za sodelovanje. S tem je tudi sam stopil v neki svet, ki ga ni poznal, in mislim, da je zaradi tega sprejmenil pogled na veliko stvari.

Kaj pomeni biti gej iz druge generacije priseljencev v Nemčiji?

Odvisno od družine, osebno menim, da je to problem. Predvsem je zanimivo to, da je Köln ena od gejevskih metropol v Nemčiji, kjer je Parada ponosa prej parada kapitalizma kot parada s političnim sporočilom. Ravno tu pa posamezniki migrantsko-gejevske skupnosti živijo dvojno življenje. Večina jih namreč živi v krogu družine, ki pa jih ne vidi in prepoznava kot istospolno usmerjenih. Večina ljudi namreč vidi le tisto, kar želi videti.

Koliko Parade ponosa v bivši Jugoslaviji in predvsem nasilni dogodki okoli njih odmevajo v nemški gejevski skupnosti oziroma v migrantsko-gejevski skupnosti?

O tem ne vem veliko. Seveda lahko o incidentih beremo v časopisih. Iz tega nastane neka dva do tri dnevna novica in potem se na to pozabi. Nemci večinoma komentirajo dogodke s komentarji kot »poglej, kaj se zopet dogaja na Balkanu«. Za priseljence, posebej homoseksualce, pa to predstavlja realnost, o kateri je bolje ne

razmišljati. Kar seveda ni dobro. Po drugi strani pa je posledica letošnjih dogajanj v Beogradu dejstvo, da bodo film Sasha v kratkem predvajali tudi v Sarajevu in na Kosovu.

Kako je vaša družina sprejela dejstvo, da ste za vaš prvi celovečerni film izbrali gejevsko zgodbo?

Filma še niso videli vsi. (Smeh.) Bratom in sestram je bil všeč.

Kakšen je pravzaprav položaj priseljencev iz bivše Jugoslavije v Nemčiji? V filmu vidimo, kakšne težave imajo Nemci pri izgovorjavi priimkov na –ič.

V grobem mislim, da ima Nemčija trenutno en kup drugih problemov, ter da biti manjšina z Balkana niti ni tako zelo problematično. To, kar sem prikazal v filmu glede manjšinske problematike, so čisto osebne izkušnje. Na primer, moj priimek še vedno izgovorijo Todorovski ali Todorovik, mešajo Makedonijo in Črno goro oziroma so prepričani, da gre za eno in isto državo. Zanimivo je mogoče še to, da se je nemško občinstvo ravno pri teh prizorih najbolj prepoznalo in se najbolj smejalo.

Film je bil prikazan tudi v Ameriki. Kako je občinstvo tam sprejelo prizore, ki so kulturno specifični in težko prevedljivi, na primer prizore, v katerih je veliko kletvic?

Saj imajo tudi Američani kakšne dobre domače kletvice. (Smeh.) Drugače pa so v Ameriki film zelo dobro sprejeli. Tam nam je uspelo dobiti tudi distributerja, kar je zelo redko za nizkoporačunski film. Reakcije občinstva pa so seveda drugačne in ameriško občinstvo ne razume vseh kulturno-specifičnih elementov filma. Zanimivo je na primer že to, da ne le ne ločijo med nemščino in srbohrvaščino, temveč tudi ne dojemajo, da gre za dva različna jezika.

Kako ste določili, kdaj igralci govorijo nemško in kdaj srbsko oziroma hrvaško?

Tudi tu sem izhajal iz lastne izkušnje. Tako kot se sam pogovarjam v družini, tako sem jezikovno označil dialoge. Z bratom in sestro se pogovarjam nemško, s starši pa se pogovarjam v češčini ali srbo-hrvaščini. V filmu sem posebej za mamo uvedel to, da mama govori nemško s sinovoma, saj naj bi bila bolj integrirana v nemško družbo, kar pomeni, da se je jezika že bolj navadila, v hrvaščino pa preklopi le, kadar je čustvena.

Koga ste imeli v mislih kot ciljno publiko filma? Gejevsko in lezbično publiko? Priseljence? Ali pa je bil film zamišljen za širše občinstvo?

Mame homoseksualnih sinov iz republik bivše Jugoslavije (smeh in bučen aplavz v dvorani). Priznati moram, da o ciljni publiko niti jaz niti producentka nisva veliko razmišljala, bolj nama je bila pomembna zgodba, ki sva jo želela predstaviti. Imela pa sva marketinški koncept in oseba, ki je vodila marketing, je zapisala, da je to film za homoseksualce in ženske.

Zgodba, ki se ponavlja v večini filmov, ki govorijo o priseljencih, je vrnitev domov. Tudi v vašem filmu je zaslediti to željo. Res vsi priseljenci govorijo, da bodo šli nazaj domov, ali pa se je zaradi političnih sprememb in Evropske unije kaj spremenilo? Želijo vaši starši domov?

Da, želijo. Vendar hkrati ne želijo zapustiti Nemčije. Predstavljajte si, nekdo se preseli v drugo državo za nekaj let, da bi zaslužil nekaj denarja, kupil hišo in se potencial-

no vrnil domov. Vmes pa se rodijo otroci, ki bi želeli ostati, sam pa se navadi na življenje tam. Navadi se tudi na to, da vsak dan govori o tem, kako bi se vrnil, kar pa mu seveda ne uspe, saj ga vsakodnevno življenje drži tam, kjer živi že dvajset, mogoče celo trideset let. Priseljencem tako vrnitev domov lahko predstavlja težek problem. Seveda sanjajo o tej vrnitvi in kako je bilo, preden so odšli. Vsako leto se vračajo domov na počitnice, hkrati pa vedo, da počitnice ne morejo enačiti z realnostjo. Nekateri se sicer res vrnejo, ponavadi, ko se upokojijo, mnogi pa o tem le sanjajo in ne zberejo moči in volje za vrnitev.

Na koncu seveda ne morem mimo vprašanja o tem, kako ste snemali ljubezenske gejevске prizore? (SmeH.)

Sam se teh prizorov prav bojim. Vendar strah moraš premagati, kajne? (SmeH.) V izvornem scenariju je bil napisan samo prvi prizor v hodniku, tisti prvi poljub, ki je neposredno povezan z zgodbo. Ko pa smo dokončali izbiro igralcev in so se vsi med sabo spoznali, sta oba igralca – tako Saša kot Tim (Saša Kekez in Tim Bergmann, op. p.) – menila, da to ne more biti vse, da moramo posneti še kaj več in seveda jima tega nisem hotel preprečiti! (SmeH.) Razširjen prizor se je res izkazal kot dobra ideja in profesionalni pristop z njune strani.

Pogovarjal se je Roman Kubar. Prevedla in priredila Jasna Magič.

ROK PODKRAJŠEK

Razprte oči

Produkcija: Izrael, 2009

Režija: Haim Tabakman

Igrajo: Zohar Shtrauss, Ran Danker, Tinkerbell

Široko odprte oči – zlomljen hrbet.

Aaron, oče in poročen ortodokсни jud, se zaljubi v Ezrija, brezdomca in študenta. Najame ga kot pomočnika v svoji mesnici. Zbližata se in vzpostavita čustveni in seksualni odnos. Aaron je razpet med predanostjo veri in odnosom do Ezrija.

Ekranizacija *Gore Brokeback* odmeva. Nismo še bili priča poslednji inačici zgodbe z enakim vodilnim motivom – obratom perspektive od polnovrednega geja k dvojni vlogi navideznega polno-funkcionalnega strejta. Šli smo korak nazaj in središče zanimanja postaja identiteta moških, ki imajo spolne odnose z moškimi in niso geji (?). Njihovo dejanje bi »neuki« opazovalec označil kot homoseksualno. Identiteta, ki za to nima besed. Tak je odnos med Aaronom in Ezrijem, ki svojo naklonjenost

izzivita, nikoli pa ne dobi veljave v izrečni (psihološki) resničnosti junakov.

Element, ki ga je nemogoče spregledati, je prizorišče mesnice: brezčutnega in pustega kraja, kjer se konča življenje. Njeno mesto v fotografiji filma, prežeti z izpranimi in ubitimi barvami, je več kot izvrstna izbira, v katero sede tudi poklic glavnega junaka. V gledalcu vzbuja čustveno lakoto in ga usmerja v subtilnejše dožemanje zgodbe. Gej (?) Aaron je mesar, ki kokošim zavija vratove, jih kolje in skubi. Spoznamo ga kot strogega, discipliniranega in zatrtega sledilca zunanjim zahtevam. Mor-da zgodba sporoča, da lahko v puščavi ob kaplji vode vzklije cvet? Ali idealistično – strast, ki jo nasledi ljubezen – pripelje v življenje tudi psihološko mrtvega? V nadaljevanju zgodba počasi in patetično odstira dogajanje v njegovem doživljanju, polno razdvojenosti, zanikanja in nemoči. Gledalec začuti njegova intenzivna in skrita čustva. Iz toka dogajanja v zgodbi pa je hkrati slutiti neizogibno tragičnost tistega, kar prihaja. Aaron si vzame življenje na mestu, kjer se je med njim in Ezrijem rodil intimni odnos.

Na vprašanje njegovega motiva ob tem ne dobimo odgovora – je Aaronovo poslednje dejanje umik pred posledicami sankcij skupnosti ali notranje spremembe zavdanja lažnosti življenja, ki ga je živel? Napovedani konec se odmi-ka, prelaga v najskrajnejšo točko v prihodnosti. Pomeni Aaronov beg in zanikanje sramu in krivde, kar bi moral občutiti. Zaključek je skrajn in brez besed, hkrati dejanje strahopetca.

Film *Eyes Wide Open* niza stališča in razumevanje ideologij, ki razlagajo zadeve glede na zunanost. Bistvo je označba in dogmatično razumevanje istospolnega akta kot odločitve. Pri tem se ne sprašujejo o absurdnosti vsebovanega stališča o istospolnih nagnjenjih kot univerzalnih. Predajo se jim le najšibkejši in najmanj moralni. Zgodba nas pouči, kako ideologije vidijo posledice neposlušnosti. Kdor se enkrat vda tej skušnjavi, morda več ne bo zmožet živeti brez oziroma ob izgubi tega. Potrebno je krepostno življenje, v katerega je posameznik vpeljan s prepovedjo pred izkušanjem »prepovedanega«.

Ocena ◆◆◆◆◆

KATARINA MAJERHOLD

Kids are All Right

Produkcija: ZDA, 2010

Režija: Lisa Cholodenko

Igrajo: Julianne Moore, Annette Bening, Mia Wasikowska, Josh Hutcherson, Mark Ruffalo

Lisa Cholodenko je leta 2004 začela pisati zgodbo *Otroci so v redu* – zgodbo o dolgoletnem lezbičnem paru Jules (Julianne Moore) in Nic (Annette Bening) z mladoletnima otrokoma Joni (Mia Wasikowska) in Laser (Josh Hutcherson) ter njunim darovalcem sperme Paulom (Mark Ruffalo), ki nenadoma postane del njihovega življenja.

Na prvi pogled je film *Otroci so v redu* kakovosten izdelek, na katerega smo dolgo čakali. Če smo natančni, smo čakali celo zgodovino filma od njegovega nastanka leta 1903, ko je Méliès posnel prvi »igrani« film *Potovanje na Luno*. Prikazuje namreč dolgoleten lezbičen par z mladoletnima otrokoma, kar noben film do zdaj ni storil. Film odlikujejo duhoviti in inteligentni dialogi ter pristnost ljubečega, vendar že nekoliko dolgočasnega odnosa med Jules in Nic, ki sta skupaj že od srednje šole dalje. Nic je zdravnica, za odtenek pretirano razumska oseba, ki mora imeti stvari pod nadzorom, Jules pa svobodomiselnja in srčna, a malce nesamozavestna ženska, ki je kariero krajinske arhitektke v veliki meri žrtvovala zaradi vzgoje otrok. Zato zapleta v njunem odnosu ne gre iskati v tem, da gre za lezbični par, ampak zaplet tiči ravno na točki »prelom« vseh vrst odnosov, namreč v krizi srednjih let in utečenosti njune zveze.

Nad filmom se na ravni filmskega jezika – režije, zgodbe, filmske zasedbe, glasbe, scenografije – nikakor ne moremo pritoževati. Vendar pa se pri Cholodenkovi ponovno kaže to, kar smo opazili že pri njenem drugem filmu *Laurel Canyon*. Tudi slednji je prav tako kot *Otroci so v redu* dobil precejšnja finančna sredstva velikega studia, zaradi česar je opazna dvojna morala, ko gre za prikaz homo- in strejtovskih seksualnih prizorov. Zakaj smo morali čakati tako dolgo, da bo nekdo naredil film o istospolni, natančneje lezbični družini, da bi skozi stranska vrata ponovno vstopila prevara z moškim, in to celo z darovalcem sperme za njuna otroka?

Toda kljub slednjemu moramo film pohvaliti, ker lezbične motive uporabi ravno zato, da prikaže tegobe in preizkušnje sodobnega zahodnjaškega družinskega in zakonskega življenja, ki jih ne opredeljujeta spolna usmerjenost ali tip družine, temveč so te družine družbeno-kulturno univerzalne.

Ocena ◆◆◆◆◆

Novo na DVD ... v tujini

Prayers for Bobby

Produkcija: ZDA, 2009

Scenarij: Katie Ford (po knjigi Leroya Aaronsona)

Režija: Russell Mulcahy

Igrajo: Sigourney Weaver, Henry Czerny, Ryan Kelley

TV-film Russlla Mulcahyja (*Nevindno zlo 3*, *Moške zadeve*) temelji na odlični knjigi Leroya F. Aaronsona *Prayers for Bobby: A Mother's Coming to Terms with the Suicide of Her Gay Son*. Ta opisuje resnično zgodbo Mary Griffith in njene mučne poti, da bi se sprijaznila s sinovim samomorom, v katerega sta ga leta 1983 pahnila strogo krščanska indoktrinacija in Maryjino zavračanje njegove homoseksualnosti.

Mary Griffith je predana kristjanka, ki vzgaja otroke v konservativnem duhu prezbiterske cerkve. Ko izve, da je njen mlajši sin Bobby gej, se življenje vse družine nenadoma spremeni. Bobbyjeva brat in sestra postopoma sprejemata dejstvo, da je Bobby homoseksualec, in tudi njihov oče se sčasoma neha obremenjevati, čeprav sina ni zmožen podpreti, zlasti ob histeričnih izpadih svoje žene, ki je prepričana, da ga bo bog lahko ozdravil. Bobby je vse bolj razpet med čustvi, ki dozorevajo v njem, in željo, da bi ga mati brezpogojno sprejela. Ko gre študirat, poskuša sproščeno živeti svoje življe-

nje, toda materina hladnost ga neizbežno preganja. Bobby zapade v hudo depresijo, ob tem pa se v njem stopnjujejo samozaničevanje in občutki krivde, ker ne more biti »popolni sin«, ki si ga Mary želi. Edini izhod iz bolečine najde v smrti.

Po tragičnem dogodku šokirana Mary postavi pod vprašaj vse, kar je mislila, da ve o sebi in o cerkvenih razlagah Svetega pisma. Čeprav prepozno, bo vendarle spoznala pravi pomen ljubezni in dragocene vrednote, ki jih v sinu ni znala videti. Postala bo odločna zagovornica glbt-pravic in ganila javnost z iskrenim, presunljivim nagovorom pred občinskim svetom in ljudi pozvala, naj dvakrat premislijo, preden izgovorijo ali podprejo karkoli homofobičnega. Z odkritim poglobljanjem vase in izobraževanjem se bo otrsela doktrine, da bi moral Bobby iskati odpuščanje boga; sama bo posvetila življenje iskanju Bobbyjevega odpuščanja.

Za TV-standarde zelo kakovostna produkcija, ki jo poleg dobre dramaturške zasnove obogati neverjetna, naravnost perfektna Sigourney Weaver (nominirana za zlato globus). Film, ki bi ga morali videti vsi dijaki in dijakinje. Še bolj pa njihovi starši (DVD je mogoče dobiti na nemškem Amazonu).

Ocena ★★★★★

LUKA PIERI

Senza Fine

Produkcija: Italija, 2009

Režiser: Roberto Cuzzillo

Igrajo: Cristina Serafini, Irene Ivaldi

Film *Senza Fine* pokaže, da cikel življenja navidezno nima konca – cikel, v katerem veselje nima konca, trpljenje nima konca, naše življenje je zgolj niz osebnih trenutkov, življenjskih preobratov in čustev, ki jih izkušamo na tej brezčasni poti. Italijanski režiser Roberto Cuzzillo je omenjene velike in majhne trenutke v posameznikovem življenju s senzibilnostjo, ki se odraža v tenkočutni in umetniški fotografiji, predstavil skozi ljubezensko zgodbo med Giulio (Cristina Serafini) in Chiaro (Irene Ivaldi). Giulia in Chiaro se po dolgoletni zvezi odločita, da bosta svoj odnos nadgradili z otrokom. A ker v skladu s italijanskim družinskim zakonikom v Italiji ni možna umetna oploditev, se odločita za Nizozemsko. Giulia veselo novico o umetni oploditvi sporoči svoji materi, ki je predvsem zaskrbljena, kako bo otrok rasel brez očeta. Medtem pa Chiara začuti otrdino na levi dojki, zaradi česar začne svoje misli usmerjati v bolezen in smrt, ne pa v novo življenje in rojstvo. Ko se njen sum, da ima raka, potrdi, svoje misli in skrbi končno zaupa Giulii. Njuno življenje se nenadoma preusmeri iz veselja nad novim življenjem v borbo za Chiarino življenje ...

V tej asimetriji, ki nenehno preveva film tako v sliki kot zvoku, misli in čustvu, vidimo pestrost, kompleksnost in paradoksalnost svojega življenja. Pretanjen film za sladokusce.

Ocena ★★★★★

KATARINA MAJERHOLD

Bear City

Produkcija: ZDA, 2010

Scenarij: Douglas Langway, Lawrence Ferber

Režija: Douglas Langway

Igrajo: Joe Conti, Gerald McCullouch and Brian Keane

Kosmata romanca o antibodyfašizmu, ali zakaj je za samoumevnega twinkiča znotraj LGBT-mainstrima skoraj tako težko povedati, da je medvedoljubeč, kot je za samoumevnega heteroseksualca razkritje, da je gej? Zakaj je za mišičastega medveda – tega vročekrvnega predstavnika samooklicane medvedje elite – tako težko razkriti, da se je zatresal in twinkiča? Zakaj ne marajo usnjene tetkaste medvedke Ruby? Zakaj Gordito ve, da je za gnilo samopodobo krivo zajetno telo, čeprav se nanj lepijo najbolj vroči latino mladiči? Tematiziranje različnih odtenkov bodyfašizma v subkulturi subkulture je dlačja sled romantične komedije, ki ji v poldrugi uri uspe z iskrivimi dialogi oplaziti skoraj vse štrleče (stereo)tipike sveta kosmatincev: od kompleksnosti medvedjih identitet prek seksa kot sredstva komunikacije in utrjevanja socialnih vezi do iskanja prave mere odprtosti zveze, nadrealističnih incidentov ob prvem trojčku in metamorfazah medveda v kuro, ko je preblizu subjektu oboževanja. Naturščikasta igra in neprepričljivost množičnih prizorov izdajata nizkopračunskost, kar pa tej dlakavi veseloigri ni preprečilo, da bi od premiere, junija lani, ne odnesla že štirih nagrad na treh mednarodnih festivalih LGBT-filma: v Los Angelesu, Oslu in Sevilji.

Ocena ★★★★★

VIKI KERN

SUZANA TRATNIK

Razstava avto/portretov sedmih aktivistk

Ana Marija Kanc je fotografinja in ustvarjalica, ki jo poleg dvodimenzionalne slike privlačita les in oblikovanje. Leta 2003 smo videli njeno fotografsko razstavo »My pride« o gejevski in lezbični paradi v Londonu, leta 2006/2007 je projektirala in izdelala Lastno sobo (ŠKUC-LL-Monokel in Ženska mreža) na Metelkovi. Petnajstega decembra 2010 je v Cafeju Open pripravila portretno razstavo »Sedem žensk, dva psa in trop podganic«, ki bo odprta do 15. januarja. Ob tej priložnosti smo avtorici postavili nekaj vprašanj o konceptu njene razstave.

Za razstavo te je navdihnilo sedem žensk – kdo so te ženske in s čim so te navdihnile?

Že nekaj časa sem si želela, da bi naredila razstavo v Cafeju Open. In ko sem razmišljala, kje začeti, se mi je zdelo, da bi bilo fino, če naredim nekaj, kar je povezano z našo sceno. Ženske, ki sem jih upodobila, so obrazi, ki jih imam v spominu že od nekdaj. Obrazi, ki jih vidim vsak dan, nekatere pa redkeje. Navdihnile so me s svojo prisotnostjo. Ženske, ki se tako ali drugače udeležujejo kot aktivistke, pisateljice, borke ali samo kot ženske, ki pijejo kavo na drugem koncu lokala in se kdaj sprehajajo po istih poteh kot jaz. No, tako jih vidim jaz.

Kako si dobila zamisel za neklasične portrete, lutke, izdelane iz lesa?

Rada delam z lesom. Vsak drugače diši, se struži, poka ali pušča smo-

lo. Ko sem začela hodila na srednjo fotografsko šolo, me je eden od profesorjev kmalu začel klicati »3D«, ker so moji fotografski programi po večini vedno vsebovali vsaj naslovnico, ki je štrlela, se svetila ali migetala na prvi strani oddane mape. Fotografija mi je všeč, a včasih mi manjka ta otipljivost, ki jo dajejo predmeti. Prvo lutko sem naredila že skoraj deset let nazaj. Neskončno sem bila presenečena, ko sem videla, kaj lahko nastane iz kosa lesa. Nikoli ne veš čisto, kaj točno bo nastalo, vedno znova te preseneti. Prejšnje leto sem naredila portret prijatelja Žige in takrat se mi je zazdelo, da bi bilo lahko zanimivo, če bi naredila več lutk skupaj, v neki medsebojni povezanosti.

Vsako marioneto si postavila tudi v njeno lastno malo gledališče – zakaj? Kako si poiskala značilnosti in interese portretirank, poleg dveh psov in tropa podganic?

Prostor, v katerem živimo in čutimo, nas definira. Pa naj bodo to fizične stvari ali miselnost in domišljija v naših glavah. Portretiranke so v lastnih gledališčih, ker se mi je zdelo, da lahko še toliko več povem o njih, če jih umestim v okolje, ki je nekako povezano z njimi, pa čeprav z mojega gledališča. Ne vem, če sem v njihovih očeh ravno vse zadela. Značilnosti so prišle kar tako, če sem morda

kaj slišala o kakšni, prebrala knjigo, jo videla v kakšni situaciji ali pa se osebno pogovarjala z njo. Predstavljene so tako, kot jih vidim jaz. Morda v razstavi manjkajo še kakšna mačka, bič in barbapapa.

Koliko časa si potrebovala za to, da si uresničila ta projekt, ki je zahteval tudi veliko fizičnega dela?

No, ker sem človek, ki pogosto počne stvari v zadnjem hipu, sem za razstavo porabila relativno malo časa. Meseč in pol. Je pa res, da sem v tem času bolj malo hodila službo, prebedela kar nekaj noči, motila sosede z nočnim hrupom in bila sem nedružabna. Sem imela tak delovni dopust. Še dobro, da sem obdržala vse svoje službe. Haha.

Ti je morda med izdelavo lutk kaj povzročalo težave? S čim pa si najbolj zadovoljna?

Težave nastanejo tam, kjer jih najmanj pričakuješ. No, pri meni je bilo to že takoj na začetku. Za izdelavo lutk ni primeren vsak les, ker mora biti mehak in prožen. Najboljša je lipa. Pri vsej poplavi lesa se mi je zdelo to, da ga najdem, najmanjši problem. Seveda ni bilo tako. Bilo je ogromno zavrnjenih števil, sklicnih cen nad petsto evri in požrtih živcev. No, potem pa se me je po prijateljičnem posredovanju le usmilil en

gospod iz Lutkovnega gledališča. Zelo sem mu hvaležna. Naprej je šlo skoraj brez zapletov, kaka ureznina in podočnjaki, pa panika, kako narediti oblekice in zvezati žičke za lučke ... Drugo pa ni omembe vredno. Vesela sem, ker sem ponovno ugotovila, da imam ob sebi punco, prijateljce, sestro, ki mi priskočijo na pomoč, ko jo rabim. Z izdelavo oblekic, z varjenjem žičk, barvanjem, letanjem sem in tja, ali preprosto s spodbudnimi besedami in z nasveti. Kadar koli. Zadovoljna sem praktično z vsem. Včasih se za kako sekundo sama pri sebi začudim, ali sem te lutke res naredila jaz. Pa vesela sem, da so ljudem všeč.

Drugi del razstave v galeriji open.closet je definiran kot avtoportret. Od kod zamisel za »dvoledno« razstavo in kaj je razstavljeno v tem drugem delu?

Moram reči, da mi je drugi del razstave zelo všeč. Vseh sedem portretirank se je potrudilo in so res prinesle del sebe. Ideja je nastala, ko sva se z Jasno Klančičar, ki ureja razstave v open.closet, pogovarjali, kako bi lahko razstavilo lutk v open.wall-u še razširili in obogatili. Prvotna ideja, da bi poleg lutke bila še portretna fotografija, se je postopoma s pogovorom razvila v idejo avtoportreta portretirank. Prinesle so predmete, ki so jim blizu, in zdi se mi, da to naredi razstavo srčnejšo. Tudi sama sem tam razstavila nekaj svojih predmetov.

[Portretno razstavo »Sedem žensk, dva psa in trop podganic« si lahko ogledate na zadnji strani Narobe.]

MIHAEL TOPOLOVEC
Razstava
»Here! Queer!«
in retrospektiva
Dareta Zatlerja
Dana v Kulturnem
centru Q

Homoseksualna umetnost –
 od zgodovine Bohemije do novih
 najdenj slovenskega pop arta

V novembru je bila v Kulturnem centru na ogled češka razstava »Here! Queer!: Umetnost in homoseksualnost«. Razstava je ponudila posplošen pregled vizualno-umetniških del iz 19. in 20. stoletja, ki vsebujejo homoerotičen podtek ali na ekspliciten način prikazujejo homoseksualno tematiko. Razstavna zasnova temelji na prikazovanju tistih likovnih, fotografskih in filmskih del, katerih homoseksualna vsebina je znotraj kanonske struje umetnostne zgodovine že dobila svoja priznanje. Čeprav razstava ne išče alternativne interpretacije heteroseksualiziranih umetniških produktov, njen namen prav tako ni analitska predstavitev homoseksualnih komponent posameznih del, ampak teoretski pregled družbeno-zgodovinskega konteksta, znotraj katerega se je razvijala homoseksualna umetnost. V tem smislu se je tekstovna glavnina razstave, ki ji je slikovno gradivo služilo zgolj za ponazoritev, osredotočala na izpostavljanje tistih umetniških kodov, katerih značilnost je queerovska kritika heteronormativnosti tako v širši družbi kot tudi v glbt-skupnosti in v njeni umetniški reprezentaciji.

Zgodovina queerovske
umetnosti

Zaradi širokega zgodovinskega obsega, ki se ga loteva razstava, se postavlja vprašanje, kakšen je kriterij selekcije, po katerem se lahko

posamezno umetniško delo označi za queerovsko in ali je tovrstna selekcija znotraj tako marginaliziranega področja umetnosti sploh lahko reprezentativna. Ladislav Zikmund-Lender, eden izmed avtorjev razstave, je za *Narobe* pojasnil: »V splošnem labko najdemo tri

načine queerovskega branja umetniških objektov. *Inspiracija* – umetnik, ki je lahko tudi strejt, najde vir svoje inspiracije v pretekli umetnosti, recimo antični, ki je vsebovala nekatere queerovske konotacije. *Namen* – avtor je na nek način queer in zavestno ali nezavestno odraža ta del svoje identitete v svoji umetnosti. *Zadnji način* je interpretacija. *Korpus zgodovinske umetnosti*, kot nam je ostala dostopna, lahko vidimo na sebi lasten način in vanjo lahko projiciramo lastno izkušnjo postmodernih človeških bitij do takšne mere, kot sami želimo. *Z objekti lahko torej razpolagamo tako, da nam ti nekaj povedo na sodoben queerovski način*«. Razstava tako preko selekcije del, ki se povečini osredotočajo na avtorjevo inspiracijo in/ali njegov namen, predstavlja zgodovinski potek queerovske umetnosti. Ta se začne v 19. stoletju kot izraz umetniškega vračanja k antičnemu idealu telesne lepote in je povečini omejena na likovno ter fotografsko upodabljanje aktov. Razen nekaterih izjem iz začetka 20. stoletja, ki so postopoma že pridobivala eksplicitno queerovsko motiviko (npr. gejevske slike Paula Cadmusa in lezbične fotografije Germaine Krull), do razcveta tovrstne umetnosti pride po Stonewallu s pojavom pop arta (Andy Warhol, Keith Haring) in performativne ter kontekstualne umetnosti, znotraj katere homoseksualnost že igra središčno vlogo (npr. Judy Chicago, Robert Mapplethorpe, Gilbert in George, Pierre in Gilles). Čeprav je film od vseh vrst vizualne umetnosti naj-

bolj odprt za queerovsko interpretacijo (homoseksualni motiv namreč lahko najdemo že v prvem kratkem filmu iz leta 1895 z neuradnim naslovom *The Gay Brothers*), pa je zavoljo vpliva komercializacije hkrati tudi najmočnejši medij ohranjanja stereotipnih in heteronormativnih podob, kar je opazno predvsem na področju sodobne produkcije televizijskih nadaljevanj.

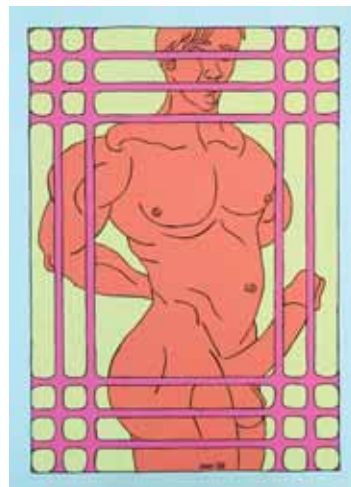
Inovativnejši del razstave je viden pri odkrivanju tematik iz področja arhitekture in češke umetnosti. Moderna arhitektura še vedno ne dopušča queerovskega vstopa v javni prostor, medtem ko sfera zasebnega bivanja še vedno odraža heteroseksualno delitev, ki jo je sodobna kapitalistična gradnja prevzela od njenega začetnika, arhitekta Adolfa Loosa (queerovska arhitektura ima do sedaj zgolj obliko Steklene hiše, ki je delo Philipa Johnsona). Razstava pa verjetno do sedaj na najbolj ekspliciten način v queerovsko umetnost umešča tudi nekatere češke umetnike, kot so Jan Zrzavý, Karel Hlaváček, Marie Čermínová, Ladislav Mednyanszky in Fernand Vácha, ki so zaradi skupne socialistične zgodovine vzhodno- in srednjeevropskih držav relevantni tudi za slovenski prostor.

Slovenski prevod razstave lahko najdete na spletni strani <http://queer-art.cz/ob-homosexualita/>

Drznost slovenske kulturne dediščine: Dare Zatlér Dan

Še pomembnejši od »porednih otrok Bohemije«, kot je naslovljen eden izmed panelov, ki v okviru razstave »Here! Queer!« razlaga o homoseksualni tematiki čeških umetnikov, je za slovensko glbt-skupnost slikar Dare Zatlér Dan (1963–2000). Retrospektivna razstava njegovih del v Kulturnem centru Q daje nov pogled na dediščino kulturnega izraza slovenske glbt-skupnosti, ki v veliki meri ostaja nepoznana predvsem mlajši generaciji. Čeprav je današnja anonimnost Dareteta Zatlérja Dana v veliki meri posledica umanjkanja javnega prikazovanja del in z odsotnostjo biografskih podatkov, ki verjetno veliko bolj kot v knjigah in na spletu živijo v spominih njegovih sodobnikov, je njegov na novo odkriti pop art jasen pokazatelj drznosti ter aktualnosti slovenske homoseksualne umetnosti. Kontrasti živih barv, s katerimi so izrisana močno estetizirana moška telesa in falocentrične podobe, so razpoznavni znak Daretove umetnosti, ki slavi seksualni naboj gejevskega življenja. Igrive in počlovečene upodobitve penisov, njihove humorne imitacije krščanske simbolike, se pogosto iztečejo v kritiko malomeščanskega puritanstva ter v svarilo pred aidsom; za posledicami aidsa je umrl tudi sam avtor.

V okviru razstave je bila organizirana tudi dobrodelna dražba del. Izkupiček od prodaje je namenjen skupini za samopomoč HIV-pozitivnih posameznikov, ki deluje v okviru društva Škuc. Dražba bo potekala tudi preko spleta na www.kulturnicenterq.org

Pedri in transi, plesalci in prevajalci

Gledališča sezona 2010/11 je na slovenskih odrih precej zanimiva, vsaj z vsebinskega vidika. Nekaj predstav smo pogledali za to številko, nekaj jih bomo za prihodnjo. Nekaj jih je še iz prejšnjih sezon, nekaj je novih.

Joe Orton, Pornoskop ali kaj je videl batler

(Drama SNG Maribor, režija Mateja Koležnik)

Za ene anarhist in prevračevalec meščanskega *statusa quo*, za druge pa predstavnik trivialnosti, površinske in nesmiselnega nasilja. Joe Orton (1933–1967). Skoraj vsi pa opažajo njegovo kombinacijo elegancije, duhovitosti in navidezne spodobnosti z amoralnostjo (celo nemoralnostjo), seksualno pozrečnostjo in nasiljem.

Orton je jasno občutil spono sodobne družbe, ki se jih je lotil s svojevrstnim *campom*. Njegova besedila, pa tudi mariborska uprizoritev, se lahko zdijo neumna in plehka, a ne smemo pozabiti, kje je bistvo ortonovskega *campa*: s parodijo, mimikrijo, farso in črno komedijo spodkopavati globljo, avtentično individualnost in moralnost. Relevantno vprašanje – predvsem z ozirom na mariborsko predstavo – pa je, koliko tovrstni

camp danes še deluje? Ali uprizoritev razen plehke zabave ponudi tudi kakšen presežek?

Kaj je videl batler je komedija nešteti zmešnjav; bolj ko liki poskušajo svoje težave razplesti, bolj se jim vse skupaj zapleta. Na svoji poti se morajo poslužiti precej navzkrižnega preoblačenja (seveda, za *camp* je družbeni spol zgolj vprašanje estetike). V vsej svoji zabavi pa je *Batler* še posebej kritičen do vloge psihiatrije, ki je v sodobni družbi zamenjala cerkev in zdaj večinoma ona deluje kot močan vzvod družbenega nadzora meje med normalnim in perverzним, med sprejemljivimi spolnimi praksami in seksualnimi perverzijami.

Ocena **ANDREJ ZAVRL**

Tom Dalton Bidwell, Družba na poti

(Gledališče Škuc in MGL, režija: Alen Jelen)

Transvestit Stella (Uroš Smolej) in prijatelj George (Milan Štefe) sta nenavadna družba, sestajata pa se ob sredinih popoldnevih v hotelski sobi v zaniknem britanskem letovišču Blackpool. George v spodnjicah in Stella, ki ga v skladu z dogovorom plačuje, a se ga ne sme dotakniti, kot star zakonski par poležavata na postelji, poslušata radio in bereta osmrtnice. Njun odnos, izoliran in skrit pred zunanjim svetom, tu in tam zmoti metanje kamnov v okno ali trkanje na vrata. Paranoični George ne dovoli, da bi kdo vstopil v sobo, saj ga skrbi, kaj bi si mislili o njiju oziroma – o njemu. Prefinjena, a jezikava Stella pa zaman sanjari, da bi se enkrat v dvoje sprehodila ob obali. V samotni svet njunega

razmerja nehotе vdre postrešček (Gaber K. Trseglav) s Stelli ljubimi trikotnimi sendviči. Ker Stella za šalo ni povedala, da jih je sama naročila, prestrašeni George udari postreščka po glavi. Stella in George, zdaj partnerja v zločinu, tuhtata, kako se znebiti trupla in pobegniti v Španijo. Stella se odpravi po invalidski voziček, na katerem naj bi truplo porinila v morje, in George ostane sam s truplom postreščka, ki sploh ni mrtev. Zgodba je vse bolj absurдна, polna čudaških zagat in norih prevratov, testov ljubezni drugega in vsakdanjih pogovorov v sicer izredni situaciji. Kljub temu ne izgubi ritma, protagonisti pa ustvarijo dober obešenjaški humor tudi brez pretiravanja ali kakšne stereotipne transvestitske kričavosti. Slednjič jo Stella in George upanja polna le mahmeta v Španijo, pred odhodom pa naj bi se končno v dvoje sprehodila ob blackpoolski obali. Konec dober, junaka pa še vedno žalostna. In po končani predstavi še močnejše zazvenijo Stelline usodne besede, s katerimi je Georgu očitala njegovo življenjsko nesposobnost in nemoč, rekoč, da dobro prepozna slepo ulico.

Ocena **SUZANA TRATNIK**

Norman Allen, Zadnji ples Nižinskega

(Slovensko mladinsko gledališče, režija Marko Mlačnik, igra Primož Bežjak)

Vačlav Nižinski (1890–1950) je bil član znamenite skupine Ballets Russes Sergeja Djagileva in »bog plesa«, ki je zaradi svojega pogleda na ples žel tako strastna odobravanja kot sovražna odklanjanja in škandale. Bil je tudi Djagilevov

ljubimec, a je leta 1913 zapustil Ballets Russes, ko se je med plovbo na turnejo zblížal z madžarsko aristokratino Romolo Pulszky, se z njo poročil in imel dve hčerki. Leta 1919 je doživel psihični zlom, ki so ga diagnosticirali kot shizofrenijo, in do konca življenja živel v različnih psihiatričnih bolnišnicah in sanatorijih po Evropi.

Allenova monodrama je nekakšna avtobiografija Nižinskega v več glasovih, niti ne posebej presunljiva ali inovativna. Sama predstava pa – hm, no, ja ... zanimivo sceno ima.

Ocena **ANDREJ ZAVRL**

Belina, BS-LP: Biti svoj lastni prevod

(KUD AAC Zrakogled, 2010, koncept, scenarij, vizualije in režija Urban Belina, poezija in dramaturgija Gašper Malej, performerka Sonja Polanc)

BS-LP je čudovita uprizoritev, performans in instalacija, ki je nastala na osnovi pesniške zbirke *Rezi v zlatem* (Aleph, 2010) Gašperja Maleja. Izvrstna Sonja Polanc in posneti glasovi v slovenščini, italijanščini, nemščini, španščini, grščini, ruščini, japonščini, hrvaščini, nizozemščini, tržaškem dialektu, francoščini, angleščini in korejščini (čeprav žal ne zmeraj v najboljši izgovorjavi) so Malejevo poezijo in izseke iz prevajalske teorije postavili kot izjemno zanimiv preplet identitet, časa, teles in odnosov. Vse ob učinkovitih in mestoma prav navdušujočih animacijah.

Prevod v *BS-LP* ni le nekakšno šopirjenje, ni »predstavitve pesmi v tujem jeziku«, ampak je konsti-

tivten element celotnega dogodka, po zastarelo bi rekli »sporočila«: identitete in dogodki se namreč ves čas »prevajajo« – sami sebe in drug drugega. Del tega je tudi dejstvo, da ženska interpretira (večinoma) moški pesniški subjekt. Izbor (po moje) najlepših in najpresunljivejših verzov, vizualije in interpretacija so prinesli impresiven odrski dogodek.

Ocena *********

ANDREJ ZAVRL

Gregor Fon Pes, pizda in peder

(Mestno gledališče ljubljansko in Zavod Imaginarni, režija Primož Ekart)

Ko pes naredi otroka in ko je oče pizda, peder pa »boter«.

Drama *Pes, pizda in peder* je dramski prvenec Gregorja Fona in je bila leta 2008 nominirana za Grumovo nagrado, krstno uprizoritev pa je doživela aprila 2010.

Vlado (Sebastijan Cavazza), Drago (Gašper Tič) in Darko (Gregor Gruden) so stari prijatelji, katerih pota so se razšla že davno, vendar so kljub temu njihove usode prepletene bolj, kot bi si sami to želeli. Celotno dogajanje se odvija v enem samem večeru v neki zakotni gostilni, kjer spremljamo pravi spopad treh različnih pogledov na življenje, ki jim je skupno zgolj to, da nimajo nič skupnega, v vseh pa odseva puhlost in površnost sveta, v katerem živimo. Gledalcu kaj kmalu postane jasno, kdo je pes, kdo pizda in kdo peder. Tako smo priča gostilniškemu diskurzu o življenju, službi, medijih, ljubezni in seksu s treh različnih perspektiv. Jezik je kvantaški, vulgaren, ter indiskreten, vendar nabit s

cinizmom in ironijo, ki se s časom ter popitimi alkoholom le še stopnjujeta. Tu je še natakarka Maša (Petra Veber Rojnik), ki s svojimi zanimivimi anekdotami osvežujoče prekinja glavno dogajanje, vendar je vsaka naslednja etapa pivske trojice bolj brutalna – tako v besedi kot dejanjih.

Vlado, ki je alfa samec in je podrl pol mesta, je med drugim oplodil tudi Darkovo punco, kar je povod za snidenje. Drago (peder iz naslova) pa je le »boter« in njegova spolna usmerjenost res ni bistvena, vendar če bi bilo drugače, se avtor ne bi mogel poigrati z gejevskimi stereotipi in predstaviti gejevskega humorja, ki ni nujno gejevski, vendar je potrebno biti gej, da ga prepoznaš. Gre za predstavitev tiste »drugačne« manjšine širšemu občinstvu.

V ospredju je vseskozi preigravanje moči in sklepanje zavezništev znotraj trojice, kjer sta dva proti enem najbolj logična delitev, dokler ni doseženo končno stanje, kjer mora vsak igrati zase in proti vsem.

Ocena *********

ZORAN RODIC

zdravsplet

... kjer je drugačnost vrednota.

Analno zdravje, testiranja,
kirurgija, estetika.

Cesta v Mestni log 55, Ljubljana (040 431 070)
Lackova cesta 54, Maribor (02 614 44 77)

www.zdravsplet.si

ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS

MOMENTUM FEMININUM – 1. DEL

Uporaba ženskih imen, zaimkov in obrazil takrat, kadar govorimo o osebi, ki je biološko moškega spola, nikakor ni novost. Ta način komuniciranja so najverjetneje uvedli že antični pederasti, pa tudi predhodniki današnjih transvestitov. Feminizacija je izjemno zanimiv pojav predvsem zato, ker se pojavi v različnih jezikih povsod po Evropi, verjetno tudi širše. Poleg tega se pojavi tudi zelo zgodaj, presenetljivo pa je, da jo najverjetneje uvedejo homoseksualci sami (Norton, 2002) – povezave med ženstvenostjo in homoseksualnostjo po Nortonu torej ne ustvarijo homofobični heteroseksualci, kot bi lahko sklepali glede na negativen odnos današnje družbe do feminilnih moških. Možno pa je, da je homofobija posredno odgovorna za pojav feminizacije, ki bi lahko nastala kot reakcija na družbena pričakovanja glede spolov in spolnih vlog. Ker vseskozi zgodovino naletimo na povezavo med moškim, moškostjo in aktivno vlogo v spolnosti, se je feminizacija morda pojavila kot enačenje pasivnega partnerja z ženskami in ženskostjo na podlagi njegove »ženske« vloge v spolnosti.

Podrobnejši opisi feminizacije segajo v 18. stoletje, ko so se v večjih evropskih mestih začele zbirati t. i. »sodomske subkulture«. V hišah moli (*molly houses*) so se takrat zbirali »sodomiti« delavskega in srednjega razreda ter se med drugim preoblečili v ženska oblačila, prevzemali domiselna ženska imena (za katera Norton trdi, da nikakor niso ženska, ampak *queerovska* imena) in se naslavljali z »gospa«, »gospodična« ali »milostljiva gospa«. Norton v svojem eseju sicer govori o »ženskem dialektu« in zanj značilnih »deklisških imenih in priimkih«: Miss Fanny Knight, Lady Godiva, Aunt May, Johannah the Ox-cheek Woman, ipd. Norton hkrati trdi, da lahko podoben pojav zasledimo v Italiji že v 16., v Španiji, Franciji in na Portugalskem pa v 17. stoletju. Feminizacija je zelo izrazita tudi v britanskem gejevskem argoju polariju (uporaba zaimka *she* namesto *he*) in tudi danes še ni izginila iz gIbt-besedišča – izrazi kot so sestra, kraljica, pedrulja, ipd., se namreč vsi nanašajo na moške.

Vir:

Norton, Rictor. (2002): *A Critique of Social Constructionism and Postmodern Queer Theory. Queer Language*. Dostop: <http://www.rictornorton.co.uk/extracts.htm>.

foto Nada Žgank/Memento

ALEŠ ZOBEC

Intervju z Majo Pan

IZ DOBRE DRUŽINE SEM BILA ...¹

Maja Pan je filozofinja. Magistrirala je na področju ženskih študij in feministične teorije, njeno delovanje pa je razpršeno in prepleta različna področja. Na feminističnem in lgbt-področju je bila prostovoljka, pozneje pa je postala strokovna sodelavka Amnesty International Slovenije. Izvaja delavnice za učence/učenke, izobraževala pa je tudi vzgojiteljice. Soustvarjala je dejavnosti mariborskega društva Lingsium.

Maja je avtorica različnih strokovnih in znanstvenih prispevkov, priročnika Ljubezen je ljubezen in več izobraževalno-aktivističnih, tudi mladinskih dejavnosti, povezanih s homofobijo: Homofobija ni kull!, Day of Silence ... Kot raziskovalka je zaposlena na Fakulteti za socialno delo pri mednarodnem projektu Diskriminacija v šoli: otroci iz mavričnih družin.

Aktivistično in teoretično se vključuje v boje za pravice živali. S sodelavci in sodelavkami Za živali (www.zazivali.org) pripravlja interaktivno orodje Narobe svet, kjer v dialogu z otroki preprišuje človekov odnos do živali. Za nameček je še članica pevskega zboru Kombinat ter kabaretne skupine Subkomite.

¹ ... iz Novgorodskega, in čeprav sem malo škilila in nisem verjela v boga, me je mater moja omožila s popom iz Novosibirskega. (»Niet«, avtorica besedila in glasbe Sanaa Taha – za Subkomite, izvaja Maja Pan Pandemia)

26. festival lezbičnega in gejevskega filma je za nami. Kakšen pomen ima ta festival (zate)?

Filmske podobe so za gledalce zelo pomembne. Brez ozira na tematiko pomenijo dostop prek zunanjosti – k sebi. V družbi, kjer homoseksualnost ni reprezentirana oziroma je prezentirana problematično, so taka polja fikcije mogoče edina svobodna možnost, da pripoznamo svojo lastno seksualnost ter opazujemo seksualnosti drugih. Sama sem pri tem nenasitna.

Skladno s političnim pomenom festivala, ki ga v družbenem prostoru vzpostavlja, je za mene pomen imaginacije, fantazije, naših sanj, podob boja in lepote tisti, ki me ne neha zanimati. Menim, da gredo ljudje, ki izbirajo nabor filmov, v tem izboru zelo široko, zmeraj se najde kaj izjemnega. Škoda, da nimamo na voljo še več, še kako drugače profiliranih filmskih festivalov – posebno zdaj, ko pravijo, da je še ta preveč.

Bi izpostavila kakšen film?

Skoraj moram, saj se pripravlja tematska številka revije *Dialogi*, kjer bom pisala o filmu, ki je bil letos prikazan na festivalu, *Morska vijolica (Viola di mare)*. Ko sem ga pred časom prvič videla, sem bila fascinirana, kako krasno se prekriva z mojim študijskim preučevanjem motiva premene spola junakinje v ljudskih pravljicah. Je zanimiv kot primerek sodobne, vendar zelo tipične umestitve figure lezbijke in širše – eroticizma med ženskami v zgodovinsko-kulturni niz podob od ženskega-hermafrodita, nedolžnega romantičnega prijateljstva, do motiva ženskeženina, kakor jih je izluščila E. Donoghue v svojem delu *Strasti med ženskami*. Razen študijskega branja pa veliko platno pri tem prinese tudi velike čutne užitke, kajne?

Na festivalu je bil predvajan tudi kratek hrvaški dokumentarni film o zagrebškem lezbičnem zboru Le Zbor, ti pa si članica pevskega zboru Kombinat, ki prepeva borbene pesmi. Vidiš med lgbt-aktivizmom in sporočili pesmi, ki jih poje Kombinat, kakšno povezavo?

Seveda. Skupna poteza je upor, zbor kot upor. Upor jemljem kot vrednoto po sebi. Da bi živeli in ustvarjali, moramo storiti preobrat nekega negativnega ekscesa v afirmativnega, ali kakor reče Badiou z Bretonom: upor je zaobrnitev »brezdanje bolečine v neskončen upor«. Alkimistično rečeno, moramo pretvoriti svinec v zlato. Ustvarjalni upor seveda ni alkimistično dejanje, je pa voljen in čudežen. V ozadju priklicevanja bolečine nase odmeva Nietzsche; vse, kar je v življenju vrednega, je prišlo, smo vzdržali in je šlo skozi nas kot grozovita bolečina. Tovrstni upor poživlja in intenzivira naša življenja. Soočenje z lastnim nemožnim je bistveni pogoj subjektive realne zmožnosti. Govorim tako o ljubezni kot o politiki. V središču vrtinca ali pa primeža trpljenja, ki ga izkušamo, obstaja točka, v kateri se naša življenjska sila obrne. Natančneje, nekaj dobesedno postane, postane odkritje gotovosti, da smo goro premaknili, stene razklenili, s skokom v brezno ne padli v prazno, iz nič postali vse ipd. Bojim se, da smo se v začetku 21. stoletja nevarno odmaknili od te strasti do realnega, za realnim, ki je bila zmeraj tako pomembna vsem revolucionarjem in revolucionarjem življenja, da smo resignirano sprejeli svojo skledico ajdovih žgancev in preklopili na digitalno. Jaz sem za bolj aktivni nihilizem. Past v prepevanju pesmi upora pa je v nekakšni tolažbi in komemoraciji, ki sta gotovi znanilki resignacije. Pesmi same so seveda bodrilne, ravno tako kot če jih

poješ na cesti, kot del protesta, ali v koncertni dvorani, kjer pa vendar trpljenje in pogum nekoga drugega delujeta na nas – sicer z veliko patosa – prvenstveno uspešno. Zmeraj si po koncertih mislim, kaj bodo zdaj naredili drugače ti ljudje, ki ne nehajo ponavljati: pridne, pridne punce. Recimo, ko Le Zbor poje Internacionalo, živa duša v publiku ne vstane – se pravi, da je ta pesem zgolj nastop, ni dejansko performativen akt internacionalne, kot je zgodovinsko bil. Enako se je pripetilo v Ljubljani na Paradi ponosa pred leti.

Obenem pa vem, da so ljudje danes pripravljeni vstati za zelo različne mitične vrednote, na primer za narod, očetnjava.

Ohraniti spomin na boj še ni upor sam. Mislim, da ima neko tako vizijo tudi Le Zbor. Spomnim se starega slogana, da je vsak lezbični poljub revolucija, in ko pomislim na lezbični zbor, in ostale zборе, ki vznikajo ravno ta hip po Evropi, si želim, da bi zanetili veliko ustvarjalnega gorenja.

Tvoje aktivistično delovanje je vzajemno povezano s pisanjem teoretskih besedil. V enem si uvodoma zastaviš tole vprašanje: »Kakšnega porekla je homofobija?«

To je parafraza ideologije zdrave hrane, meni pa še posebno iritirajoče v kombinaciji: slovensko meso. Gre enostavno za čistunsko potrebo po sledenju izvora tega, kar dajemo v usta, vase ...

Ob tem vprašanju bi se ponovno vrnila na film, saj pomislim na krasen Pasolinijev dokument iz začetka šestdesetih, *Comizi d'Amore*. Mislim si, kako bi takšen dokumentarrec izgledal danes, ki bi otroke spraševal o tem, kako nastanejo otroci, o prvem seksu, o ločitvi, o homoseksualnosti. V odgovorih najdemo čisti razkorak med intelektualkami in intelektualci, ki jih je Pasolini izbral, da komentirajo

ta pretežno konservativna, moralistična mnenja. Italija, v šestdesetih, pa kaj še?! Poglejte si te vprašujoče poglede pri otrocih, ko odgovarjajo in odkrito vabijo človeka, naj jim govori in govori o skrivnosti. Na dlani je, če parafraziram Foucaulta, kot neskrita nevidnost – nevidna neskritost: močna otroška seksualnost. Ena nula za Mala!

To vprašanje je pertinentno, ker hočem opazovati, kako pretežno poznamo homofobijo: kot strukturno nujno, kot površino, globlino, dozdevek, za katerima se skriva, kaj, resnica seksualnosti? Ko gledaš Pasolinija, kako z mikrofonom sklonjen k dečkom resno sprašuje, moraš seveda biti slep, da se ne vprašaš: kje se začenja ta lepota?

V aktualnih razpravah je mitologizirana tudi družina, ki naj bi bila osnovna celica družbe, vse povprek pa se sklicuje na človekove pravice.

Badiou v svojem delu *Dvajseto stoletje* tematizira novega človeka, in sicer takega, ki je postavljen nasproti vsem zajetjem in predikatom, še zlasti nasproti družini, lastnini in nacionalni državi. Razumevanje družine kot prvotnega jedra egoizma, tradicije in izvora izhaja že od Engelsa in Marxa ter se v osemdesetih letih prejšnjega stoletja stopnjuje in prevesi do oživiljanja družine, ki zopet postaja konsenzualna vrednota. Človekovo dostojanstvo ni nekaj substancionalnega, je prazno mesto, kamor lahko vpisujemo razne človekove pravice, vendar ni nič, popolnoma nič, če ga vzajemno človekova okolica ne pripozna kot nekaj, kar želi, da tudi drugi spoštujejo pri meni sami. Dovolj je pomisliti, da je med tem, kar sama pojmujem za kratenje mojega dostojanstva, nekaj, kar okolica ali mednarodna javnost kot tako ne upošteva.

Nekakšna ideala, ki se ju pogosto zasleduje, sta strpnost in tolerantnost. Ti si do tega kritična.

Koncept tolerance je nastal na osnovi verskega vprašanja. Danes je povsem razširjen na družbene razlikovalce, kakor so rasa, etnija,

seksualnost, kar seveda pomeni popolnoma drugačno tematiziranje problema, kdo tolerira, koga in po katerem ključu, kakor pa je vprašanje verske raznolikosti nasproti hegemonični veri. Pri tem vprašanje, kaj pravzaprav ustvarja samo merilo tolerance, torej, kaj je tisto, kar se tolerira in kaj je izključeno, kaj je normalno, dominantno, nevtravno, kar sam mehanizem toleriranja ravno ustvarja, ostaja nevprašljivo. Ti razlikovalci se pri tem esencionalizirajo in postvarijo ter ponovno utrdijo kot marginalni, manjšinski in zavrženi, komaj sprejemljivi. Koncept tolerance sam po sebi tako ne označuje svojega odnosa do oblasti, ravno tako pa v njeni sredi počiva, ravno v imenu liberalizma, nekakšna pripravljenost, pri čemer s tem sicer najraje ne bi imela opravka. Če že, pa bo natanko določila, do kam gre meja, ki jo bo še tolerirala. Tako nam postane dosti bolj jasna dikcija »višja stopnja tolerance« in kaj za, recimo izobraževanje o pravicah LGBT-oseb, to utegne pomeniti.

Že več let izvajaš izobraževanja za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Kako se je to začelo in kakšna so bila tvoja prva soočenja z zaposlenimi v šolstvu?

Z izobraževanja za vzgojiteljice na temo spola in spolne usmerjenosti sem začela na Filozofski fakulteti v letih med 2002 do 2007, do učencev pa sem prišla preko de-

lavnic na Amnestyju, kjer me je Romana Franković povabila k sodelovanju. Na tvoje drugo vprašanje pa lahko odgovorim s kantovsko dikcijo, s katero sem se prevprašala pred izvajanjem: kaj lahko storim v omejenem času, ki mi je na voljo? Ker sem predpostavljala, da so udeleženske prišle z določenimi predstavami, me je zanimalo, kako je moč spremeniti predstave in prepričanja navzočih? In kaj natanko sploh smem upati, da lahko dosežem? Osnovna premisa, ki sem si jo zastavila, je ta, da bom imela tam opravka z ljudmi, ki, recimo, besede lesbijka niti izgovoriti ne morejo. Nujnost nemogoče naracije, kot bi rekla Shoshana Felman, je smer raziskovanja, ki me zanima. Vse izhaja iz tega – izrekanje neizrekljivega. Iz truda za to, da govorimo o tistem, o čemer se ne da govoriti. Brez migrenskih glavobolov seveda ni šlo, če koga zanimajo izkušnje, kakšen je preplet travme in pedagogike.

S pomočjo Austinove teorije govornih dejanj si razvila zanimiv pedagoški prijem. Prisotne in prisotni na izobraževanju rečejo najprej »Jabolka so vijolična«, nato »Jaz sem ravnateljica«, vaja pa se zaključijo s trditvijo »Jaz sem lesbijka«. Napisala si, da marsikdo spremeni zadnjo izjavo v »Jaz nisem lesbijka«. Nam lahko razložiš pomen te vaje?

Ni mi zadoščalo, da sem vedela, da ima večina udeleženk izobraževanja za vzgojiteljice in vzgojiteljice

težave pri izgovorjavi besede lesbijka. Še več, ugibala sem, da je večina v življenju sploh še ni izgovorila. Kot bi Judith Butler ponovila z Austinom: kaj pomeni za besedo, da ne le imenuje, temveč v nekem smislu tudi izvaja, in sicer, da izvaja točno to, kar imenuje.

Kaj torej izvaja beseda lesbijka? Izvaja sram, tesnobo, nesprejemljivost in zanikanje. Ne nujno, so vzgojiteljice, ki performativ izrečejo – izvedejo drugače, vendar v tem primeru ta beseda nima več istega konteksta, tako kakor je poročna formula nima, če jo izrekamo pri dveh moških ali pri dveh ženskah. Ali pač?

Lahko verjameš, da po tej »vaji«, po tem triumfu slabe volje, kot ji ljubkovalno rečem, ne ostaja veliko odprtih vprašanj o tem, okrog česa se vrtijo naši osnovni problemi s homoseksualnostjo in z govorkinim odnosom do teme. Nenazadnje pa je tudi prvotni namen glede izrekanja te besede dosežen! Stavki z ravnateljico pa je tam, da se udeležence ne bi mogle izgovarjati, da niso sposobne izreči nečesa prvoosebnega, kar ni res; za vzgojiteljice sem namreč predvidevala, da ni res, da so ravnateljice, da bi pa vsekakor bilo fensi, če bi bile. In sem funkcijo ravnateljice postavila s tem namenom. Gre za performativ, h kateremu drugače pristopamo, kjer ne gre za sporno identiteto, ali pa omalovaževano oziroma družbeno nega-

tivno zaznamovano, ampak gre za odlikovano pozicijo. Tudi otrok ne verjame, da bo s stavkom, ki ga izreče: »Jaz sem gej«, gej dejansko postal. In to čeravno ne pozna Kantovih ovržb kozmološkega in ontološkega dokaza za obstoj boga in čeravno bi utegnil verovati v zmaje. No, je pa res, da nisem čisto prepričana zastran vijoličastih jabolk ...

V svojih prispevkih si zapisala, da si včasih na začetku izvajanja delavnic učencem in učenkam povedala, da si lezbijka. Zdaj tega ne narediš več. Zakaj?

Ko sem bila še mlada in naivna pri »filanju zof«, sem mislila, da je pragmatizem nekaj, za kar je potrebno preizkusiti overitev veljavnosti stavka. Kasneje sem ugotovila, da je s tem stavkom, s to pozicijo, nekaj narobe, in sem se trdno odločila, da se popravim in postanem pragmatična, veljavnost tega stavka pa preizkušam drugje. Človek, kot je lezbijka, ni kredibilen vir mišljenja, pa če iz »filanja zof« tudi doktorira. V naši družbi je objektivnost osnovni znanstveni kriterij in predsednik je tisti človek, ki zmeraj nosi kravato. Dejstvo samoumevnosti heteroseksualnosti pa lahko naslavljamo tudi drugače – in ne nujno s performansom.

Pravijo, da je homoseksualnost samo lastnost – kot je barva las samo lastnost. Se s tem strinjaš?

Freud recimo drzno vztraja, da homoseksualnost ni nič drugega kot ena od sestavin generične seksualnosti, da je eden od virov poti, ki jih ubere gon: smer, v katero so uperjene libidinalne sile. Nič naravnega ni v tem. Nič naravnega ni v tem, da je za subjekt nosilec objekta želje neki drugi spol. Rečeno psihoanalitično: želje in nje-nega objekta ne smemo gledati skozi predvzpostavljeni kulturni predznak ali kot mitološki ali religijski fenomen. Psihoanaliza mora vztrajati na goli seksualnosti, na popolni odsotnosti smisla seksualnosti. Tako je razumljiv tudi upor proti religiji. Kakor pravi Badiou skozi Freuda: kar religijo navdaja za grozo, ni pomembnost seksual-

nosti, prej nasprotno – farji so zadnji, ki bi podcenjevali njen pomen. Z grozo jih navdaja to, da lahko seksualnost narekuje koncepcijo resnice, ki je ločena od smisla. Se pravi gola seksualnost – za to si moral biti na prelomu stoletja zelo drzen, nekaterim pa ni jasna še danes in nanjo navešajo razne moralizme in smisle. Če obstaja določena investicija v ta ali oni objekt, ni v tem nič bolj niti manj naravnega. Ko razpravljamo z mladimi o smotru seksualnosti, bo kdo že rekel, da je to razmnoževanje, ampak ko se naprej majevtično pogovarjamo o tem, bo jasno, da nihče med nami ne prakticira razmnoževanja v procesu naših raznolikih seksualnih dejavnosti, sploh pa ne na način rib, katerih seksualnost je, verjetno upravičeno, vsa videna kot podvzeta v razmnoževanje. Samica izleže jajčeca, samec jih oplodi, pri tem ni telesnega stika in obe živali kmalu nato umreta. Otroci so zelo angažirani za zagovarjanje lastne avtonomije na področju seksualnosti, ker si je ne želijo videti omejene, sebe pa si ne želijo videti kot nedolžne, angelske, kot zbiralnik – kot pravi Badiou – vseh rožnih vodíc tega sveta.

Če se v mislih ponovno vrnem v šolo, bi zgornjo trditev v filozofiji povezali s temo spora o univerzalijah, ali pa z že prej omenjenimi kritikami dokazov za božje bivanje, pa D' Espinozo in okazionalisti. Medtem še pomislim na trditve Christopherja Hitchensa v delu *Bog ni velik*: »Obsedenost z otroki in njihovo vzgojo vsebuje vsak sistem absolutne avtoritete.«

Optimizem. Si optimistična?

Hm, populizem, instrumentaliziran s seksizmom in heteronormativnostjo? Ne, ne, moj optimizem sestoji iz tenkočutnega upanja, da bo kolega Princ bržkone ovenčan z *ehrenkreuze*, srebrnim, po možnosti, kolega Vodeb pa bo v tem času predlagan za častno članstvo v Društvu za teoretsko psihoanalizo.

Nataša Sukič,
aktivistka, pisateljica,
publicistka, didžejka
priporočila
(iz zadnjega obdobja)

PET DOBRIH

1 Knjiga
Truman Capote, *Drugi glasovi, druge sobe*, Cankarjeva založba, 2010.
Mejnik v tematskem in slogovnem osvobojanju sodobne zahodne proze – knjiga za literarne sladokusce in za vse čase!

2 Pisateljica
Djuna Barnes
Ko zares talentirana umetnica ostane skoraj neznana, ko kritiki ne vedo, ali bi jo stlačili v nadrealizem, eliotovski, dantesovski, elegičen ali elizabetinski slog, baročni ali celo gotski izraz, ko lezbične bralke vemo, da beremo biser o ekscesu želje v zgodbah o izgubi!

3 Umetnik
Andy Warhol
Ker je ugotovil, da je kokakola kokakola in da ga ni denarja, s katerim bi si lahko kupil boljšo kokakolo od tiste, ki jo pije klošar na vogalu, ker je umetnosti preko portretov navadnih predmetov vdahnil kemp, ker je svetu dal Loua Reeda in Candy Darling!

4 Gledališka skupina
Societas Raffaello Sanzio
Eno najbolj vznemirljivih gledališč zadnjih dvajsetih let v evropskem prostoru, hipnotična lepota, enigmatičnost in sanjskost, ki se ne ustavi pred od operativnih posegov izmaličenimi in od anoreksije ranjenimi telesi, ki ne odvrta pogleda od groze sodobnega sveta!

5 Film
Grožljivo srečen (*Frygtelig lykkelig*), režija Henrik Ruben Genz, Danska 2008
Genialen preplet črno-humornega trilerja, srhljivke in filma noir, zgodba, v kateri brata Coen srečata Davida Lyncha, svet, v katerem vsi oprezajo za vsemi, precizna študija moči lokalnega okolja, ki ni odprto do prišlekov in drugače mislečih.

KATARINA MAJERHOLD

Lezbična ljubezen v Rimu

Za stari Rim je veljalo, da so se ženske poročale in imele vsaj enega otroka do dvajsetega leta, moški pa do petindvajsetega leta starosti. Vdova se je morala ponovno poročiti v roku enega leta, ločenec ali ločenka pa v roku šestih mesecev. Ne le država in družba, ampak tudi moževa družina je pričakovala, da bo ženska rodila tri otroke, ki so bili predpisani z zakonom, da bi mož na ta način lahko podedoval svojo dediščino. Skratka, država je ženskam z zakonom predpisovala poroko, da bi imele otroke in na ta način ohranjale ter povečale družinsko dediščino aristokratskega rodu. Zaradi tega sta imela mož in žena najbogatejšega sloja ponavadi spolni odnos le, da bi zadovoljila predpisano kvoto otrok (Rouselle; 2002: 315–319).

Dobra plat tega je bila, da je bila ženska po izpolnjeni kvoti na nek način »svobodna« in osvobodjena bremena rojevanja (otrok sama ni vzgajala, ampak njene sužnje). To je seveda veljalo le, če se z možem nista ločila ter se ponovno poročila. V tem primeru je namreč morala ponovno izpolniti kvoto rojstev otrok. A prav zaradi ne-ljubeče narave zakonske zveze, je bilo v starem Rimu tudi veliko prešuštva in občasno ženske homoerotike, čeprav je ta spet precej slabše prezentirana kot moška homoerotika.

Tako kot v antični Grčiji so tudi v helenskem svetu učenjaki lezbijko označevali z imeni, kot so »tribada«, »lesbia« in »virago«. A pri razumevanju in opisu istospolne zveze med ženskami so imeli ti velike probleme¹ – preprosto si je

¹ Nancy Rabinowitz v delu *Med ženskami: od homosocialnosti do homoerotike v starodavnem svetu* nakaže na pomembno razliko med homosocialnim in homoseksual-

Freska iz prve polovice prvega stoletja. Iz kolekcije Getty Villa v Kaliforniji.

niso znali razložiti oziroma je niso dojemali na enak način kot moško homoseksualnost, za katero je veljala logika odnosa med starejšim moškim in mladeničem, med aktivnim, penetrirajočim, in pasivnim, penetrirancem. Rezultat tega je bila zmeda, ki so jo hoteli nekateri urediti v okviru falocentrične ekonomije, tako da so predvideli, da ena ženska drugo penetrira bodisi s povečanim klitorisom bodisi z dildom. Pri takšni vrsti interpretacije naj bi »penetratorica« prevzela moško vlogo. Še večja zmeda je veljala pri razumevanju »pasivne« partnerke, katere vedenje so nekateri razumeli kot »bolj ženstveno« in na ta način bolj sprejemljivo, drugi pa so spet vedenje obeh žensk obsojali.

nim. Prvi pojem se nanaša na to, da je bila helenska družba v veliki meri spolno segregirana in da so ženske večino svojega življenja preživele v družbi drugih žensk. Tega pa ne smemo zamenjevati s pojmom homoerotike, ki se nanaša izključno na seksualne in čustveno-intimne vezi med ženskami.

Povsem druga vrsta razlage za homoseksualno vedenje žensk, kakor pokaže B. J. Broton (2006), izvira iz astrološke razlage, iz katere naj bi sledilo, da so nekateri ljudje bolj pod moškimi, nekateri pa bolj pod ženskimi vplivi planetov. Številni zgodnji astrologi in astronomi, vključno s Ptolomejem, so planetom namreč pripisovali spol in spolne značilnosti. Planetarna sprememba spola je tako lahko povzročila preobrat v »običajnem« vedenju moškega ali ženske. Astrologi so zato verjeli, da so konfiguracije med zvezdami vzrok različnim spolnim nagnjenjem in spolni usmerjenosti. Broton tudi trdi, da Ptolemejev sistem sicer ne priznava heteroseksualnosti kot nekaj, »kar nam je dano« (str. 125), hkrati pa je jasno, da je (bila) heteroseksualnost norma, spolna deviacija pa odmik od te.

Poleg tega so v tistem času homoseksualno aktivnost med ženskami pogosto pripisovali praksam nekaterih ženskih kultov, na primer starodavnemu kultu Stimula in kampanijskim ritualom Demetre oziroma Ceres, kakor so jo imeno-

vali Rimljani. V zvezi s tem je znano, da so številne ženske uporabljale t. i. erotične uroke iz Egipta, s katerimi naj bi pritegnile druge ženske. Uroki, ki so jih uporabljale, so bili pravzaprav tradicionalni, heteroseksualni uroki, ki so jih ženske namenjale tudi lezbičnim odnosom. Število urokov razkriva dokaj veliko število žensk, ki so si želele erotične zveze z drugimi ženskami in ki so bile za uresničenje želje pripravljene narediti nekaj takšnega kot je urok.

Po drugi strani pa so domnevno »amoralno« seksualno življenje rimljanskih žensk nekateri avtorji pripisovali opuščanju prakticanja določenih drugih kultov, na primer kulta Pudicitije (kult moralne »čistosti«). Pudicitija se je namreč nanašala na moralo na seksualnem področju. Tako Juvenal v eni od svojih satir piše o tem, da sta božanskost in vrlina zapustila svet smrtnikov, zato se je ta zdaj znašel v seksualnem kaosu, ki ga lahko vidimo v obnašanju poročenih žensk:

»Pojdi sedaj in se vprašaj, zakaj Maura tako sopiha, ko gre mimo starodavnega oltarja Pudicitije, in kaj poreče Tullia, polsestra zloglasne Maure. Ponoči Maura in Tullia tukaj odvržeta svoje odpadke in urinirata, boginjo zalivata s svojimi dolgimi curki urina, drgneta se druga ob drugo in gibata z luno, ki je njuna priča. Potem gresta domov: ob zori na poti k svoji zaveznici nato hodiš po urinu svoje žene« (Juv. 6.306–13 v Langlands, 2006: 19).

Kult Pudicitije je bil za Juvenala uporaben način govora o spolni

morali med smrtniki, zlasti med poročenimi ženskami. Uporabljal ga je za izris kontrasta med čisto preteklostjo in pokvarjeno sedanjostjo. Moški so namreč v tistem času videli ženske kot moralne subjekte, ki se šele morajo naučiti pravega vedenja. Tega naj bi jih naučila boginja, in če ji to ne uspe, ženske skrenejo na pot seksualne amoralnosti. Vloga boginje Pudicitije naj bi bilo vplivanje na etično bistvo, etično misel svobodne ženske državljanke – bodisi žene bodisi device – in njeno odvratanje od mesenega poželenja, ki bi jo lahko zapeljalo v seksualne »perverzije« in s tem ogrozilo red mesta ter celo kozmosa. Vpliv boginje tako meri na *mens* (ali duh) ženske. Ta latinski pojem se je nanašal na moralno bistvo posameznice, njeno subjektivno doživljanje, verbalno zmožnost in aktiven intelektualni angažma, zaradi česar so jo implicitno povezovali tudi z *verticordia* – s srcem (*cor*), virom subjektivne izkušnje in modrosti pri človeku. Ženske so bile še enkrat predstavljene kot bitja, ki se bolj prepuščajo srcu oz. čustvom kot pa razumu, zaradi česar morajo njihove moralne dispozicije oblikovati formalne strukture družbe.

Poseben prikaz homoerotične ljubezni med ženskami (ljubezen med Ifis in lante) najdemo pri Ovidu v njegovem slavnem delu *Metamorfoze*. Ovid nam, čeprav zgolj na literarni ravni, postreže s pozitivnim in negativnim portretom ljubezni med ženskami v starem Rimu, ki sprevača stereotip o ljubezni med ženskami in jih istočasno tudi spodbuja. Zato si Ifis pravzaprav ne želi ženske (čeprav si želi lante), ker ne verjame, da je možna spolna zadovoljitev med ženskami. In čeprav je bila vzgojena kot deček, je v resnici

»dobro in pridno« dekle, pasivna in konvencionalna, zato imamo na koncu njune ljubezenske zgodbe vseeno opraviti s poroko med žensko in moškim. To potrjuje Ovidovo prepričanje o nujnosti ohranjanja kozmičnega, tj. patriarhalnega reda, s katerim se Ovid nenehno ukvarja v *Metamorfozah*. Na prvi pogled se zdi, da zgodba o Ifis preizprašuje rimljanske norme spola in spolnosti, čeprav jim v resnici pritrjuje, »kajti znotraj rimljanske patriarhalnosti [...] vzajemna in erotična ljubezen med ženskami, čeprav ne prepovedana in povsem obsojanja vredna, nima mesta« (Rabinowitz, Auanger; 2002: 281).

Tako kot v antični Grčiji so tudi v Rimu lezbično ljubezen v veliki meri ignorirali, čeprav so se je bolj zavedali in jo tudi bolje dokumentirali kot v antični Grčiji. A ne glede na poimenovanja, ki so jih takrat uporabljali, kažejo na močno neodobravanje in celo gnus nad žensko istospolno ljubeznijo, saj so jo označevali kot »nečisto«, »razuzdano« in »nebrzdano«.

Viri:

- Sorkin Rabinowitz, N., Auanger L. (ur.) (2002): *Among Women: From the Homosocial to the Homoerotic in the Ancient World*. Austin: University of Texas Press.
- Rousselle, A. (2002): »Body Politics«. V: *A history of Women, From Ancient Goddesses to Christian Saints*, Duby G., Perrot, M (ur.). Harvard: Belknap Harvard Press.
- Langlands, R. (2006): *Sexual Morality in Rome*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brooten, B. J. (1996): *Love Between Women: Early Christian Responses to Female Homoeroticism*. Chicago: University Of Chicago Press.

ADVENTURES OF HORNY DYKE

PIŠE IN RIŠE: HELENA JANEČIČ

NEKEGA VEČERA V MONOKLU...

HANNES DOLLINGER

Ljubzensko razmerje med trgom in glbt-skupnostjo

Vsako leto v juliju se na tisoče ljudi zbere na ulicah Dunaja in se priključi Paradi ponosa, ki se odvija v centru mesta. V povorki lahko vidite kup norih ljudi, oblečenih v najrazličnejše barve. Gibajo se v ritmu glasbe, ki odmeva s tovornjakov, in se počasi, drug za drugim, premikajo naprej po dunajskih ulicah.

Slogan letošnje parade ponosa je bil »Mi smo družina«. Z njim so organizatorji želeli sporočiti, da je queerovska skupnost velika družina in da posamezniki, ki sestavljajo to skupnost, živijo v družinah in jih tudi sami ustvarjajo. Slogan je bil pravzaprav kritičen odziv na *Zakon o registriranem partnerstvu*, ki so ga v Avstriji sprejeli 1. januarja 2010. Ta istospolne pare med drugim izključuje tudi pri pravici do posvojitve.

Parada ima svoj politični razlog in pomembno politično zgodovino. Navzven večinoma sicer daje vtis – z redkimi izjemami – da gre za veliko poulično zabavo, verjetno največjo, ki jo Dunaj doživi. Poleg ljudi, ki se zabavajo, in tistih, ki stojijo ob strani na pločnikih, na paradi vedno lahko vidimo tudi tovornjake. Če jih pogledamo bližje, opazimo, da so tovornjaki

pravzaprav platforme za različne nevladne organizacije, politične stranke, pa tudi za komercialna podjetja, ki jih uporabljajo kot oglaševalski prostor. Njihovo sporočilo je ambivalentno: po eni strani njihova prisotnost pomeni »Tukaj smo z vami, solidarni smo z vami«, po drugi strani pa njihovo sporočilo lahko preberemo tudi kot »Tukaj smo za vas, zato bodite tudi vi z nami – in pri nas kupujte«. Kolikor sam poznam povezavo med trgom in queerovsko skupnostjo, nisem povsem gotov, da je prvo sporočilo v ospredju. Bolj verjetno se mi zdi drugo, saj to povezavo primarno definira nakupovanje.

Takšna povezava je še posebej izrazita pri drugem dogodku skupnosti, ki je postal sestavni del queerovskega dogajanja v Avstriji: Festival rožnato jezero (Pink Lake Festival). Letos je bil že tretjič zapored ob Vrbskem jezeru (Wörthersee) na avstrijskem Koroškem. Organizatorji festivala so pozivali ljudi, naj se jim pridružijo in naj bodo del pisanja »novega poglavja v zgodovini evropske gejevske skupnosti«. Sliši se, kot da se bo dogajalo nekaj epohalnega. A to, kar se res dogaja v štirih dneh, kolikor traja festival, je mo-

žno na hitro razbrati iz programa za leto 2008: »Welcome Speed Dating«, »Zabava Almdudler Trachten« (zabavo sponzorira proizvajalec popularne avstrijske pijače, udeleženci pa naj bi se na zabavi pojavili v tradicionalni alpski opravi), »Beach Club« (oglašujejo ga z besedami »sonce«, »zabava«, »wellness« na plaži), »Boat Cruise Party« in »Opravljanje ob kavi pri Wienerroither« (opravljanje v lokalni kafeteriji). Torej: zabava, sonce in veselje. Tako je izgledal program tudi v naslednjih letih. Če je to res še eno poglavje v zgodovini gejevske (+LBT) skupnosti, potem se je potrebno vprašati, ali v to zgodovino res ne moremo vpisati ničesar drugega?

Združevanje ljudi iz vse Evrope bi lahko bilo eden od načinov za ozaveščanje glede vrste stvari, s katero se mora skupnost še soočiti, ampak v programu ni niti sledu o politiki. Organizatorji tega dogodka so – prav nasprotno – raje podčrtali apolitičnost festivala (čeprav je namenjen skupnosti). Na svoji spletni strani so namreč zapisali, da na festivalu lahko pričakujemo mednarodno udeležbo, ne da bi bilo za to potrebno hoditi v paradi ponosa, ki je tako ali tako namenjena zgolj v zabavo radovednim očitvicem.

Organizatorjem politika torej ne pomeni nič. Njihova glavna skrb je obiskovalcem zagotoviti »dobro zabavo« in prijetno letovanje (za vse to so obiskovalci seveda plačali) in – zaslužiti kar največ denarja. To seveda ne velja le za organizatorje, pač pa za vse organizacije, ki so vključene v ta projekt, na primer Kärnten Werbung (Koroško turistično združenje) ali Wörthersee tourism agency (Turistična agencija Vrbsko jezero). Njihov edini namen je popularizirati Koroško kot turistično destinacijo in jo narediti zanimivo tudi izven glavne sezone (vse to pa je, kakopak, tudi v interesu lokalnih podjetij).

Spomnim se, da sem ob prvi najavi tega festivala leta 2008 razmišljal, kako je mogoče, da bodo tak festival organizirali v državi, ki je mednarodno poznana po konservativnosti in desničarski politiki. Zdaj poznam odgovor na to vprašanje: to je možno, ker je festival apolitičen in ker prinaša denar – roza denar.

Zgodovinsko gledano je to poimenovanje – na primer gejevski dolar – predstavljalo ekonomsko moč gejev kot potrošnikov, vendar je bila v to vpeta tudi politična

moč (takšno razumevanje roza denarja je značilno za poslovneže okrog Harveyja Milka). Danes se pomen, ki združuje ekonomijo in politiko, izgublja; termin se uporablja zgolj še v ekonomskem pomenu in izraža moč tako imenovane »gejevskega trga«. Ta tržna niša, ki so jo »odkrili« oglasovalci v začetku sedemdesetih let v ZDA, je postala zanimiva za poslovneže v začetku devetdesetih let. Tako se danes gejevski trg razširja na najrazličnejša področja – od medijev (literatura, časopisi, revije, gledališče, televizija, kino in internet), potovanj in turističnih agencij, barov in restavracij, do IT-industrije, finančnih servisov in zavarovalniške industrije. Hkrati obstaja tudi vrsta tržnih agencij, ki so specializirane prav za delovanje na gejevskem trgu. Ena med njimi je nemška agencija

CommuniGayte, ki je razvila koncept Festivala rožnato jezero.

Gejevski trg je bil od vsega začetka skonstruiran kot »trg kvalitativnih nakupov«, saj je večina raziskav, ki so se osredotočale na demografske in psihološke vidike gejev kot kupcev, pokazala, da gre za »idealne potrošnike«: geji so premožni, izobraženi, brez otrok, imajo okus, sledijo trendom in vzpostavljajo nove, so lojalni, radi zapravljajo denar in se radi zabavajo. V teoriji in praksi marketinga se je za gejevske pare uveljavil izraz »DINK«, kar pomeni »Double Income, No Kids« (dvojni dohodek, nič otrok). Tovrstna posplošujoča terminologija, ki seveda ne predstavlja vseh gejev (še manj pa velja za lezbijke, ki predstavljajo le majhen delež v tej tržni niši, ali pa transspolne osebe,

ki na tem trgu sploh ne igrajo nobene vloge), je dobro zvoneč in razumljiv argument, s katerim poskušajo to tržno nišo narediti všečno za potencialne investitorje in potrošnike.

Vendar pa podobe bogatega geja ne uporabljajo le tržniki, pač pa tudi nazadnjaški lobisti, ki na tej osnovi želijo utemeljiti svojo anti-gejevsko politiko. Prav to se je zgodilo na prvem Festivalu rožnato jezero, ko je Karlheinz Klement, član avstrijske desničarske Svobodnjaške stranke in glasen nasprotnik homoseksualcev, pod vprašaj postavil finančno podporo festivalu, ki so ga podprle nekatere javne institucije. Dejal je: »Ciljna populacija tega festivala je brez otrok. Logično je, da ima zaradi tega več denarja kot družine.« Uporaba ekonomskih argumentov za zanikanje pravic je zgolj še en korak vstran, tako kot se je to zgodilo v Coloradu, kjer naj bi amandma k ustavi preprečil javnim institucijam, kot so šole, da sprejmejo antidiskriminacijsko zakonodajo, ki štiti geje, lezbijke in biseksualce. V politični kampanji za ta amandma so zagovorniki uporabljali prav ekonomski argument: citirali so raziskave, ki kažejo na ekonomske privilegije gejev.

Finančno podporo festivalu javnih institucij je kritiziral tudi član Zelenih, a zaradi drugega razloga: denarja, ki ga te institucije namenjajo tovrstnim velikim dogodkom, ne dobijo manjše lokalne iniciative, ki so na Koroškem tako ali tako redke. Zeleni so hkrati kritizirali dejstvo, da se je festival osredotočil izključno samo na geje, kar naj bi bil znak tega, da je profil bolj pomemben od enakosti.

Če pod celotnim dogajanjem potegnemo črto, potem lahko vidimo, kaj organizatorji in drugi

vpleteni razumejo pod oznako »skupnost«: (moško) ciljno skupino, domnevno bogato družbeno skupino, ki jo lahko naslovimo s posebnimi tržnimi prijemi in ki nam na koncu poletja prinese profit. Vse to jasno pokaže, kako povezava med tovrstnimi dogodki in skupnostjo temelji izključno na kapitalu. Bogsigavedi če bi bila skupnost deležna toliko »podpore«, če je ne bi razumeli kot premožne.

Roza sobote
 29. januar
 26. februar
 26. marec
 24. april (Roza velika noč)
 14. maj

Gibt frendli lokal,
 ki tudi s pogovori,
 literarnimi večeri in koncerti
 odpira aktualne in manj
 aktualne družbene teme
 z drugačnega vidika.

Hrenova ulica 19, Ljubljana
www.open.si

medoti

Medo žur
(žur za vse medote
in njihove oboževalce in oboževalke)
bo v februarju!

Za datum in več informacij glej
www.medoti.si

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – poteka v obliki osebne svetovanja, podpore in pomoči. Vsak torek in četrtek med 16. in 18. uro na Trubarjevi 76/a ali po telefonu 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

MAVRIČNA SVETOVALNICA – telefonsko, e-mail in osebno svetovanje za pomoč v stiski. Vsak ponedeljek, sredo in petek med 18. in 20. uro. Telefon: 031 258 685, e-mail: mavricna.svetovalnica@gmail.com

SKUPINA ZA SAMOPOMOČ OKUŽENIH GEJEV – v Sloveniji deluje internetna mreža HIV-pozitivnih gejev in skupina za samopomoč: člani se dobivajo enkrat na dva tedna. Če bi se jim rad pridružil, vprašaj svojega zdravnika na Infekcijski kliniki za kontakt. Anonimni e-mail: gaypoz.si@gmail.com

PROJEKT EVERYWHERE
Certifika družbene odgovornosti za ozaveščena in varna mesta za moške, ki imajo spolne odnose z moškimi. Glej: www.everywhereproject.eu

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira skupino, ki je namenjena mlajšim gejem in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira tudi »skrene pogovore« za razpravo o tistem, kar želiš in te muči. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorne skupine organizira izmenjaje vsak petek ob 19.30 uri v Ljubljani (Slomškova 11) in Kopru (klub MKC, Gregorčičeva 4, Koper). Za program in vsebino pogovornih skupin glej: www.dih-drustvo.si

V klubu Monokel (Metelkova mesto, Masarykova 24, Ljubljana) vsako drugo sredo potekajo pogovorno-filmski večeri in bralni krožek Anonymous Readers. Za program in vsebino glej: www.klubmonokel.com in Klub Monokel na Facebooku.

Pogovorna skupina za starše gejev in lezbijk

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorno skupino za starše organizira enkrat mesečno v Ljubljani (Slomškova 11). Za program in vsebino glej: www.dih.si

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]
Lezbomanija na Radiu Student (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]
Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]
Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]
Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]
Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH [www.dih.si]
Društvo Parada ponosa [www.ljublanapride.org]
Heteromo naveza [www.facebook.com/group.php?gid=17007673197]
Društvo Out in Slovenija [www.outinslovenija.com]

Gverila

Orto lezbijka
Rekrutacija na: orto.lezbijka@gmail.com

Klubi in bari

Café Open – gej frendli lokal, Hrenova ulica 19, Ljubljana [www.open.si]
Tiffany – gejevski klub v okviru sekcije ŠKUC – Magnus, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.ljudmila.org/siqrd/tiffany]
Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]
Klub K4 – nedeljski gejevski in lezbični disko, občasno tudi ob sobotah. Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]
Gymnasivm – klub in savna: »moški za moške«, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. Telefon: 01 5342 485. Odprto: Nedelja, ponedeljek, torek, sredo, četrtek med 15. in 22. uro, petek in sobota med 15. in 23. uro. [www.klub-libero.si]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd]
Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejling liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in traseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Legebitrin forum za mlade [www.lgbt-mladi.si]
Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]
Open Cafe forum [http://forum.open.si]
Drugačen [http://www.drugacen.org/smf/index.php]
Yinyang club [http://yinyangclub.mojforum.si/]
Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Kulturni center

Kulturni center Q
LGBTIQ umetnost, kultura in alternativa [www.kulturnicenterq.org]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma – najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

Turizem

Slovenia For Gay Travelers – koristne informacije za homo turiste [www.sloveniaforgaytravelers.com]

Menjava GLBT-stanovanj [www.surfingsofa.de]

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprej! [DIC Legebitra]
Prijava: activate.lgbt@yahoo.com ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL]
Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

In še

Škratova čitalnica – radikalna gej frendli infoteka, Metelkova 4, 1000 Ljubljana (Metelkova mesto)
Telefon: 01 4340 345
Izposoja: od ponedeljka do četrтка od 17. do 21. ure [www.ljudmila.org/anarhiv/]

Glb-frendli usluge

Zdrav splet
Analno zdravje, testiranje, kirurgija, estetika
Cesta v Mestni log 55, Ljubljana
Telefon: 040 431 070
Lackova cesta 54, Maribor
Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med.
Zdravstveni dom Ljubljana
Enota Polje (Vevče)
Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana
tel: 01/5864-951

Urška Sterle

Suzana Tratnik

Ganca

Nataša Velikonja

Nataša Sukič

Tatjana Greif

Barbara Rajgelj

Sedem žensk, dva psa in trop podganic

Portretna razstava sedmih aktivistk
Ane Marije Kanc.
Razstava je na ogled v Cafeju Open.

ISSN 1854-8474

narobe

Oliver
Dauberschmidt
44
biolog
gej

Damjan Vavh
32
indigo otrok/odrasel,
svetovljen, gurman.
Veselim se vsakega
trenutka svojega življenja.
gej

Primož Urbanc
22
študentaraja :)
gej

Foto razkritje

Vabljeni k sodelovanju pri akciji Foto-razkritje!
Kontakt: Lothar Orel, tel.: 040/522-881;
e-pošta: gink.biloba@gmail.com

Andrej Kopač
32
umetnik, pesnik
in violinist
gej